

ЗӨВ ЧИГЛЭЛД ХӨТЛӨХ ШИНЭТГЭЛ

Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр
Зээлийн хүүг бууруулах стратеги

ҮНЭ 12,900Т

8 658000 679416

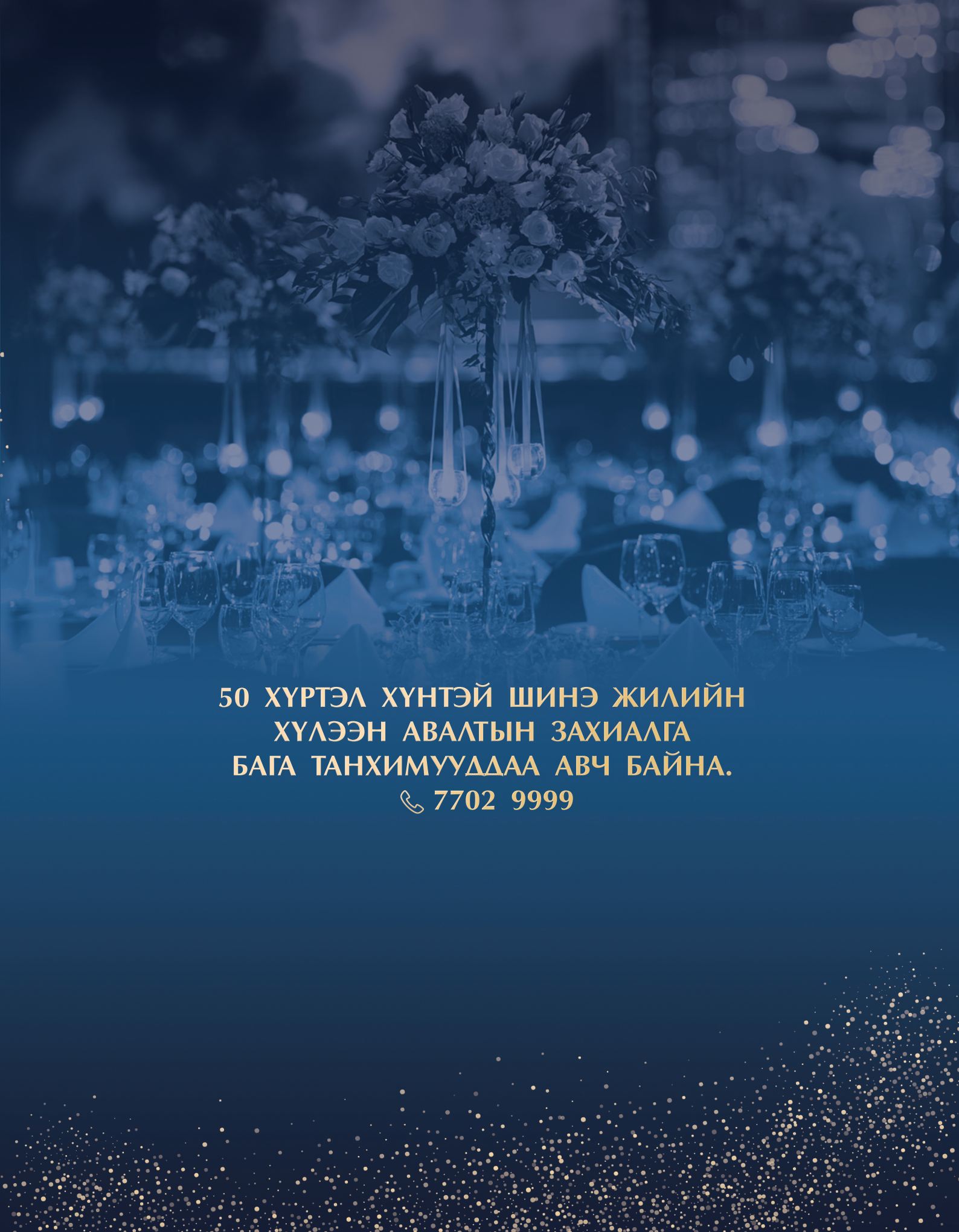
Shangri-La hotel

ULAANBAATAR

NEW YEAR

Celebration Packages

50 ХҮРТЭЛ ХҮНТЭЙ ШИНЭ ЖИЛИЙН
ХҮЛЭЭН АВАЛТЫН ЗАХИАЛГА
БАГА ТАНХИМУУДДАА АВЧ БАЙНА.
☎ 7702 9999

Mongolia's best bank
Khan Bank

БИД ЗОГСОЛТГҮЙ БҮТЭЭСЭЭР

EUROMONEY шагналыг 11 удаа хүртсэн
Монголын цорын ганц банк

Агуулга

Бодлого 8

Зөв голдирол руу хөтлөх шинэтгэл

Банкны салбарын шинэтгэл 12

Б.Лхагвасүрэн:
Банкууд
чадавхжсанаар
санхүүгийн зах зээл
хөгжинө

Засаглал 23

Банкуудын хувьцаа
эзэмшигчдийн
төвлөрөл буурч,
нээлттэй компани
болсноор засаглал
сайжирна

Хяналт шалгалт 27

Ниргэсэн хойно
нь хаширах бүс
урьдчилан сэргийлэх
тогтолцоог бүрдүүлнэ

Тодруулга 30

Г.Дөлгөөн: Санхүүгийн
салбарын тогтвортой
байдалд банкны
системийн эрүүл,
найдвартай байдал
чухал ач холбогдолтой

Гадаад хамтын ажиллагаа 32

Өргөтгөсөн
санхүүжилтийн
хөтөлбөрийн үр дүн

Саарал жагсаалт 36

Саарал жагсаалтын
ерөндөг нь хамтын
ажиллагаа

Тодруулга 38

Г.Энхтайван: Сайн
тогтолцоо бүрдүүлбэл
саарал жагсаалтад
дахин орохгүй

Ярилцлага 40

Б.Батбаатар: Эн
тэргүүнд эрсдэлээ
тодорхойлох ёстой

Хүртээмжтэй салбар 42

Төрөлжүүлэх зорилт

Экспертийн булан 46

Цар тахлыг сөрсөн
арга хэмжээ

Сорилт 48

“Хүү”-гээ номхотгох нь

Стратеги 50

Зээлийн хүүг бууруулах
шийдлүүд

Ярилцлага 54

А.Энхжин: Уул
уурхайн бүс экспортыг
дэмжих урт хугацаат
санхүүжилт олгоно

Ярилцлага 56

Б.Баярдаваа: Зээлийн
хүү буурснаар хөрөнгө
оруулалтын үр өгөөж
сайжирна

Гадаадын банк 58

Монгол Улсад
гадаадын банк орж
ирэхэд анхаарах
асуудлууд

Байр суурь 61

Г.Амартүвшин: Дунд
болон урт хугацаанд
макро орчныг
сайжруулах бэлтгэлээ
хангаж байна

Байр суурь 62

Б.Жавхлан: Зээлийн
хүүг бууруулахыг төр
засаг бодлогын төвд

авчирсан нь чухал

Байр суурь 63

Х.Булгантуяа: Банкны
салбарын реформын
хоёр дахь шат эхэлсэн

Байр суурь 64

Г.Цэвэгжав:
Хувь эзэмшлийн
төвлөрлийг зах
зээлийн зарчмаар
бууруулбал үрт
хугацаанд үр дүнтэй

Байр суурь 66

Х.Алтай: Хөрөнгийн
зах зээлийн цар хүрээ
тэлж, санхүүгийн зах
зээлийн зохистой
бүтэц бий болно

Байр суурь 68

Д.Баярсайхан:
Хөрөнгийн зах зээлд
шинэ бүтээгдэхүүн,
үйлчилгээ гаргах
чиглэлд хороо анхаарч
ажиллана

Байр суурь 70

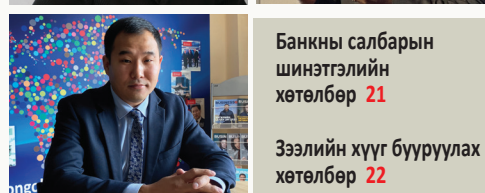
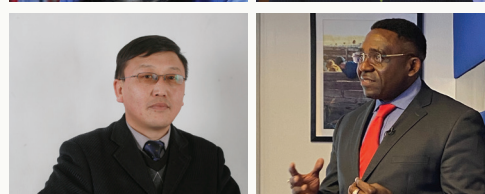
Жийн-Паскаль Нгану:
Төв банкны хараат бүс
байдлыг сайжруулах
нь шинэтгэлийг үр
дүнтэй хэрэгжүүлэхэд
чухал

Байр суурь 71

Ц.Батсүх: Зээлийн хүү
бол эдийн засгийн
нөхцөл байдлыг
хамгийн сайн
илэрхийлэгч

Байр суурь 72

Ц.Мөнхбаяр:
Банкны салбарт
төрийн зохицуулалт
зайлшгүй хэрэгтэй

Банкны салбарын
шинэтгэлийн
хөтөлбөр 21

Зээлийн хүүг бууруулах
хөтөлбөр 22

МОНГОЛ, АНГЛИ ХЭЛЭЭР САР ТУТАМ

МОНГОЛ ШУУДАН
ТҮГЭЭМЭЛ ШУУДАН

-гаар дамжуулан
захиалаарай

Утас: 7011-5477, 7011-5476

www.mongolianeconomy.mn

**Mongolian
Economy**

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ, ЭРХЛЭГЧ:
Д.Бэхбаяр (9999 4248)

РЕДАКТОР:
Н.Энхбаяр (9916 1303)

"ДЭЛХИЙ" СЭТГҮҮЛИЙН
ОРЛОГЧ ЭРХЛЭГЧ:
Б.Энхцэцэг (9009 9880)

АНГЛИ РЕДАКТОР:
Жаклин Иветт Йстриж

СЭТГҮҮЛЧИД:
Г.Даваадорж
Г.Орхон
З.Цэлмэг
Б.Мишээл
Т.Сарангуя
(Хятад дахь сурвалжлагч)

ОРЧУУЛАГЧ:
М.Ариунзаяа

ДИЗАЙНЕР:
Ш.Оюундарь

МАРКЕТИНГИЙН АЛБА:
Б.Энхцэцэг (9009 9880)
Ц.Оюун-Эрдэнэ (9915 6968)
Г.Амарсайхан (9499 2389)

ХАЯГ: Улаанбаатар,
Чингэлтэй дүүрэг, I хороо,
Экспресс таур. 1101 тоот

ВЭБ: www.mongolianeconomy.mn
И-МЭЙЛ:

info@mongolianeconomy.mn

FACEBOOK: Mongolian Economy

TWITTER: EconomyMongolia

УТАС: 7011 5476, 7011 5477

15160 Улаанбаатар,
Төв шуудан, ш/х-2762

СЭТГҮҮЛ ЗАХИАЛГА:
Монгол шуудан (Утас: 7007 8916)
Түгээмэл шуудан (Утас: 7011 5015)

Шинэтгэлийн гараан дээр

“Mongolian Economy” сэтгүүлийн шинэ дугаар уншигч таны гарт очиж байна.

Энэ удаагийн дугаарыг 2020 оны магадгүй хамгийн чухал дугаарын нэг гэж үзэж болно. Учир нь тус дугаарыг бид Монгол Улсын санхүүгийн зах зээлийн 90 гаруй хувийг эзэлдэг, тэр утгаараа эдийн засгийн бүхий л харилцаанд онцгой үүрэг гүйцэтгэдэг банкны салбарын шинэтгэл мөн түүнчлэн иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн анхаарлын төвд сүүлийн үед ороод байгаа зээлийн хүүг бууруулах стратегийн талаар цогц, дэлгэрэнгүй ойлголт өгөх зорилгоор Монголбанктай хамтран бэлтгэлээ.

Өдгөөгөөс 30 жилийн өмнө Монгол Улс банкны хоёр шатлалт тогтолцоонд шилжсэнээс хойш тус салбар олон бартаа саадыг даван туулсаар “эрийн цээнд” хүрчээ. Техник технологийн дэвшил, ноу-хау, үйлчилгээний хүртээмж, хялбар бөгөөд цахим банкны хэрэглээгээр бид дэлхийн олон улсаас илүү түвшинд гараад байна. Гэвч энэ бүхэн тус салбар огт алдаа дутагдалгүй, засаж шинэчлэх зүйлгүй гэсэн үг биш юм. Тийм ч учраас Монголбанк Банкны салбарын шинэтгэлийн дунд хугацааны хөтөлбөрийг 2020-2023 оны хооронд хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Уг хөтөлбөрт дэвшүүлсэн нийт таван зорилт тус бүрийг бид энэ удаагийн дугаартаа нэгбүрчлэн танилцууллаа. Ялангуяа энэхүү хөтөлбөр хэрэгжсэнээр банк, санхүүгийн салбарт ямар өөрчлөлт, шинэчлэлт явагдаж, тэр бүхэн нь эцэстээ

Монгол Улсын эдийн засаг, бизнесийн бүхий л эд эсэд түүнчлэн жирийн иргэн, аж ахуйн нэгжүүдэд ямар нөлөө үзүүлэхийг аль болох ойлгомжтой зураглахыг хичээлээ.

Энэ дугаарт хөндсөн өөр нэг сэдэв бол зээлийн хүү. Монгол Улсад насанд хүрсэн хоёр хүн тутмын нэг нь зээлтэй учир зээлийн хүү нь олон хүнд хамаатай, нийгмийн чухал асуудал болоод байна. Зээлийн олдоц сайжирч, зээлийн хүү буурах нь бизнесийн хөрөнгө оруулалт, ажлын байр, иргэдийн амьжиргаанд сайнаар нөлөөлөх тул оновчтой, үр дүнтэй шийдэл нэн чухал билээ. Гэхдээ бууруулахын тулд ямар арга тактикийг хэр хугацаанд хэрэгжүүлэхэд онцгой анхаарах учиртай.

Нийгэмд тулгамдаж буй эл хоёр асуудлын талаар УИХ-ын гишүүд, Монголбанк, Монголын Хөрөнгийн бирж, Санхүүгийн зохицуулах хорооны удирдлага, эдийн засагчид, банкны төлөөлөл санал бодлоо илэрхийлсэнтэй уншигч та бүхэн танилцаарай.

Мөн нийтлэлүүдийн англи хувилбар нь монгол нийтлэлийн товчилсон, албан бус орчуулга болохыг энэ ташрамд сануулья.

Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр, Зээлийн хүүг бууруулах стратегийг амжилттай хэрэгжүүлэхийн тулд эрх зүйн шинэчлэл, өөрчлөлт нэн чухал бөгөөд тэдгээрийг хууль тогтоогчид хэрхэн “олж харж”, мэргэн ухаанаар шийдэхээс ихээхэн зүйл шалтгаалах учиртайг эцэст нь дурдъя. ■

Зөв голдирол руу хөтлөх шинэтгэл

Санхүүгийн зах зээл нь богино хугацаат мөнгөний зах зээл, урт хугацаат хөрөнгийн зах зээл гэсэн хоёр хэсэгт хуваагддаг. Мөнгөний зах зээл дээр зээл, зээлийн үйлчилгээгээр мөнгө нь энэ хэлбэрээрээ эргэлдэж байдаг бол, хөрөнгийн зах зээл дээр мөнгө нь илүү урт хугацааны хөрөнгө оруулалтад байршдаг. Харин манай санхүүгийн системд энэ хоёр зах зээлийн тэнцвэр эрс тэс буюу банкны салбар 90 гаруй хувийг нь бүрдүүлдэг. Үлдсэн 10 хувийг бүрдүүлж буй банкнаас бусад санхүүгийн зах зээл гэх ангилалд хөрөнгийн зах зээл, банк бус санхүүгийн байгууллага (ББСБ), даатгал, хадгаламж зээлийн хоршоод багтаж байна. Мөн сүүлийн жилүүдэд финтек компаниуд энэ салбарт хүч түрэн орж ирснээр санхүүгийн салбарыг төрөлжүүлж байна. Тэгвэл өнгөрсөн 30 жилийн

хугацаанд төлөвшиж бий болсон банкны салбарт ээлжит нэгэн шалгарлыг авчрах, санхүүгийн ганц тулгуурт зах зээлийг олон тулгууртай болгож, тогтвортой санхүүгийн системийг бий болгох шинэтгэл хийгдэх гэж байна.

2020 оны дөрөвдүгээр сард Ковид-19 цартахлын үед санхүү, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, төрийн үйлчилгээнд цахим шилжилт хийх тухай УИХ-ын 32 дугаар тогтоолыг баталсан. Энэ хүрээнд Монголбанкнаас “Эрүүл, найдвартай, ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоог бий болгох банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр”-ийг боловсруулж, 2020 оны есдүгээр сард Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар баталжээ. Тус реформ нь Монголбанкнаас өмнө ►

► нь эхлүүлсэн банк, санхүүгийн салбар дахь хууль эрхзүйн хоёр дахь шатны томоохон шинэтгэлт, ОУВС-ийн хөтөлбөрийн хүрээнд эхлүүлсэн банкны салбар дахь бүтцийн өөрчлөлтийн үргэлжлэл болж хэрэгжих шинэтгэл юм.

Шалгарал үргэлжилсээр...

Монгол Улс 1990 онд төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгаас зах зээлийн эдийн засагт шилжсэн үеэс банк, санхүүгийн салбарын орчин үеийн түүх эхтэй. Өмнө нь нэг банкны тогтолцоотой буюу БНМАУ-ын банк дангаар үйл ажиллагаа явуулж байсан бол 1991 оноос банкны хоёр шатлалт тогтолцоо үүссэн. 1994 оны байдлаар нийт 15 банк ажиллаж байв. Үүнээс хойш банкны салбарт бий болсон хямралын үеэр дөрвөн банкнийг нэгтгэж (Монгол хоршоо банкнийг Ардын банкттай, Сэлэнгэ банкнийг ХОТШ банкттай нэгтгэсэн), анхны бүтцийн өөрчлөлт хийгдсэн. Мөн 1996-1999 онд үргэлжилсэн банкны хямралын үеэр ММ инвест банкнийг татан буулгаж, Их зам банкны үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг хүчингүй болгов. Үүний дараа Монгол Улс ОУВС-ийн Бүтцийн өөрчлөлтийг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийн хоёр дахь шатыг 1997-2000 оны хооронд хэрэгжүүлснээр зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжих үед байгуулагдсан борооны дараах мөөг шиг олон банкны зарим нь татан буугдаж, банкны салбар эрүүлжих алхам хийгдлээ.

Харин эдийн засгийн шилжилтийн дараах үе буюу 2001-2008 онд алт, зэсийн үнэ өсөж, төрийн бодлогын тогтвортой байдал хадгалагдаж, банкны салбарын үйл ажиллагаа сэргэж, худалдаа, үйлчилгээний болон боловсруулах салбарууд сэргэснээр эдийн засаг тогтвортой өсөж, өсөлт харьцангуй өндөр түвшинд хадгалагдсан. Гэвч 2008-2009 онд эдийн засгийн уналт болж, бизнес эрхлэгчдийн борлуулалт удааширч, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш суларсан зэргээс зээлийн эрсдэл өсөж, чанаргүй зээл нэмэгдсэнээр банкны салбар алдагдалтай ажиллахад хүрч байлаа. Мөн 2012 оны сүүлчээс эдийн засгийг дэмжих зорилгоор уламжлалт бус мөнгөний бодлогын хүрээнд зах зээлийн өртгөөс хямд хүүтэй санхүүжилтыг эдийн засгийн тодорхой салбаруудад нийлүүлэх бодлогыг банкны салбараар дамжуулан хэрэгжүүлсэн юм. Ийнхүү 2009-2015 онд банкуудын дампуурал, бүтцийн

БАНКНЫ САЛБАРЫН ШИНЭТГЭЛИЙН ДУНД ХУГАЦААНЫ ХӨТӨЛБӨРИЙН ЗОРИЛТУУД:

ЗОРИЛТ 1. Банкны салбарын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, банкны үйл ажиллагааны зохистой засаглалыг сайжруулан ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай банкны тогтолцоог бий болгох

ЗОРИЛТ 2. Банкны хяналт шалгалт, зохицуулалтын арга хэрэгслийг олон улсын жишигт нийцүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлэн эрүүл, найдвартай банкны тогтолцоог бий болгох

ЗОРИЛТ 3. Олон улсын мэргэжлийн байгууллагуудтай хийх хамтын ажиллагааг үргэлжлүүлэх

ЗОРИЛТ 4. Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцооны үр дүнтэй байдлыг нэмэгдүүлэх, эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллах, ФАТФ-ын саарал жагсаалтаас гарах, дараагийн харилцан үнэлгээнд бэлтгэх

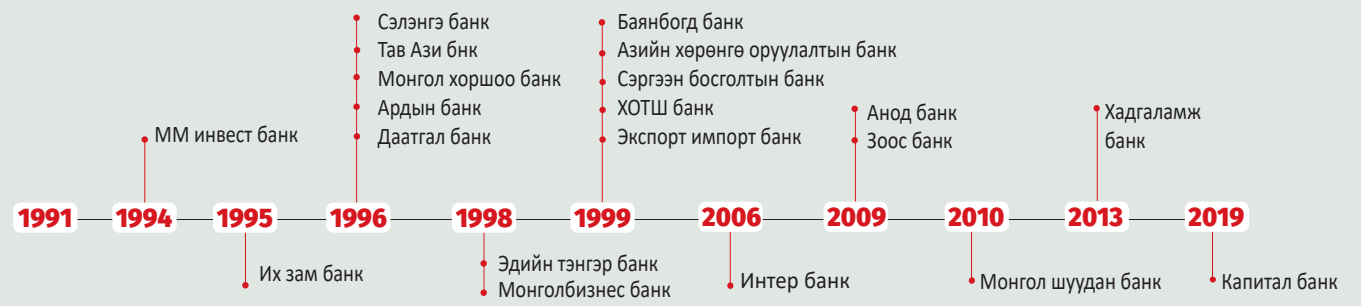
ЗОРИЛТ 5. Банкны үйл ажиллагааны чиглэл, бизнесийн загвар болон бусад онцлог хүчин зүйлд тулгуурлан банкны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл, тавигдах шаардлагыг төрөлжүүлэн харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоог бий болгох

өөрчлөлтийн хоёр дахь давалгаа үргэлжлэв.

Улс төр, эдийн засгийн ээлжит мөчлөг Монгол Улсад тохиож, дампуурлын ирмэг дээр ирсэн үед буюу 2017 онд ОУВС-ийн Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр (ӨСХ)-т хамрагдаж, хөтөлбөрийн хүрээнд банк, санхүүгийн салбартаа оношилгоо, эмчилгээ хийлгүүлсэн. Энэ хугацаанд Капитал банк татан буугдаж, 2020 оны зургаадугаар сард Улаанбаатар хотын банкнийг Худалдаа Хөгжлийн банкттай нэгтгэсэн. Ийнхүү өнгөрсөн 30 жилийн хугацаанд банкны салбарт үргэлжилсэн бодлогын зохицуулалт, арга хэмжээнүүдийн үр дүнд өнөөдөр арилжааны 12 банк ажиллаж байна. Хэдийгээр ӨСХ-ийн хүрээнд, арилжааны банкуудад активын чанарын үнэлгээ (AQR) хийж, банкны эрсдэл даах чадварыг тодорхойлсон боловч санхүүгийн тогтвортой байдлын хүрээнд дэвшүүлсэн зорилтууд бүрэн биелэлгүй хөтөлбөр ►

Монгол Улсад 1991 оноос хойш татан буугдсан банкууд

Эх сурвалж: Монголбанк

► дуусчээ. Тиймээс хөтөлбөрийн хүрээнд эхлүүлсэн банкны салбарын шинэтгэлийг Монголбанк цаашид үргэлжлүүлж, банкуудын өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэн, эрсдэл даах чадварыг сайжруулах ажлуудыг хийж байна. Банкны хяналт шалгалттай холбоотой голлох журмуудыг олон улсын стандарт болон банкны системийн онцлогт нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж, шат дараатай арга хэмжээнүүд авах болов.

Банк, санхүүгийн салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр 2020-2023 онуудад хэрэгжинэ. Юун түрүүнд хууль эрх зүйн хүрээнд шинэчлэл, өөрчлөлт хийгдэх юм

Мөн Ковид-19 цар тахлын нөлөөгөөр банк, санхүүгийн салбарт бий болсон хүндрэлүүдийг олон улсын мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран даван туулах, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцооны үр дүнтэй байдлыг нэмэгдүүлэх, ФАТФ-ын саарал жагсаалтаас гарах, дараагийн харилцан үнэлгээнд бэлтгэх зэрэг цаг үеийн тулгамдсан ажлуудыг үргэлжлүүлж буй.

Эдгээр тулгамдсан асуудлыг банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөрт тусган үргэлжлүүлэхээс гадна хөтөлбөрийн гол зорилго бол банкны салбарыг эрүүлжүүлэх бүтцийн томоохон өөрчлөлт буюу банкны өмчлөлийн хэлбэрийг олон улсын жишгийн дагуу олон нийтийн өмчийн хэлбэрт шилжүүлж, хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй компани болгоход чиглэжээ. Ингэснээр банкуудад тавих хөндлөнгийн хяналт нэвтэрч, үйл ажиллагаа нь ил тод болж, зохистой засаглалын гол хүчин зүйл болох шийдвэр гаргах, гүйцэтгэх, хяналт тавих эрх мэдэл хуваагдаж, харилцан бие

биедээ хяналттай, тэнцвэртэй эрх мэдэлтэй байх тогтолцоо бүрдэнэ. Нөгөө талдаа уг шинэтгэл нь манай санхүүгийн тогтолцоонд үгүйлэгдэж ирсэн хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх бодлогын хөшүүрэг болно.

Үгүйлэгдэж байсан бодлого

Зах зээлийн эдийн засгийн нийгэмд шилжих үед хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх үндэс суурийг амжилттай тавьсан. Хууль эрх зүйн орчныг нь бүрдүүлж, өмч хувьчлалыг хөрөнгийн биржээр дамжуулан хийж, иргэн бүрээ хувьцаатай болгосон билээ. 1992-1995 оныг хүртэл үргэлжилсэн өмч хувьчлалаар 470 компани хувьчлагдаж 194.6 сая ширхэг хувьцаа гаргаж хөрөнгийн биржээр 93 мянган ширхэг хувьцаа зарагдаж, найман тэрбум төгрөгийн гүйлгээ хийгдэж давхардсан тоогоор 1.1 сая хүн хувьцаа эзэмшигч болж байсан талаар тухайн үеийн өмч хувьчлалын ажлыг зохион байгуулж байсан брокер, дилерийн “Алтан хоромсог ҮЦК” ХХК-ийн анхны захирал Т.Монхор дуртгалдаа бичсэн байдаг. Үүний дараа үнэт цаасны зах зээл дээр хувьцаа худалдах, худалдан авах арилжаа явагдаж эхэлснээр иргэд бэлэн мөнгөөр хувьцаа авч эхэлсэн.

Гэхдээ нэг цаг үед нэг гараанаас эхэлсэн боловч банкны салбарын хөгжилтэй харьцуулахад хөрөнгийн зах зээлийн хөгжил хоцорч явна. Олон улсын санхүүгийн зах зээл дээр хамгийн их төвлөрөл үүсгэдэг, хамгийн их сонирхол татдаг, хамгийн завгүй байдаг хөрөнгийн зах зээл манайд яагаад хөгжсөнгүй вэ? Үүнийг төрийн бодлого, зохицуулалт дутмаг, хууль эрх зүйн орчин, өрсөлдөөний болон татварын дэмжлэг байхгүй, олон нийтийн санхүүгийн боловсрол, ►

▶ санаачилгатай холбоотой гэж мэргэжилтнүүд хэлдэг. Харин 2015-2017 оны хооронд банкны хүүнээс өндөр өгөөжтэй, 1.4 их наяд төгрөгийн үнийн дүн бүхий Засгийн газрын үнэт цаас (ЗГҮЦ)-ыг анхдагч зах зээлийн арилжаагаар арилжсан нь хөрөнгийн бирж дэх иргэдийн оролцоо, тэр дундаа гаднын хөрөнгө оруулагчдын оролцоог 2-39 хувь хүртэл өсгөжээ. ЗГҮЦ-ны арилжаатай холбоотойгоор хөрөнгийн зах зээлд үүссэн хөрөнгийн хуримтлал нь 2018-2019 онд үйл ажиллагаандаа менежментийн шинэлэг арга барил, засаглалыг нэвтрүүлж буй компаниудад IPO-оо гаргах, нэмэлт үнэт цаасны санхүүжилтыг хөрөнгийн зах зээл дээр амжилттай бүрдүүлэх суурь болсон. 2017 онд Монголын хөрөнгийн бирж түүхэндээ анх удаа 860 орчим тэрбум төгрөгийн арилжаа хийж, ТОП-20 индекс 68.9 хувиар, зах зээлийн үнэлгээ 67.4 хувиар тус тус өссөнөөс гадна 2018 онд хамгийн олон компани үнэт цаасаа бүртгүүлж, үнэт цаасны анхны давхар бүртгэл, даатгалын компанийн үнэт цаас бүртгэгдсэн бол 2019 онд үнэт цаасны анхдагч зах зээлийн арилжаа хамгийн өндөр түвшинд хүрчээ.

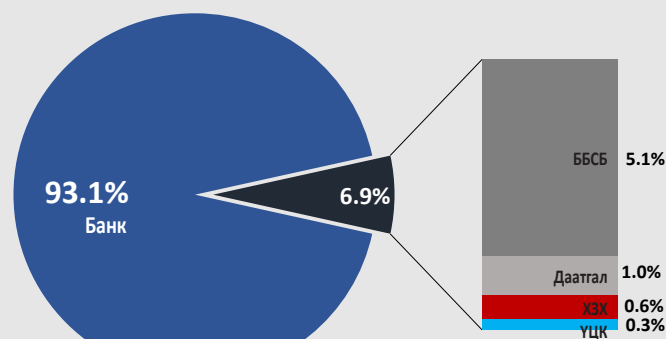
Аливаа улсын хөрөнгийн зах зээлийн хөгжилд ЗГҮЦ-ны арилжаа суурь хүчин зүйл болсон байдгийн адилаар манай зах зээлийн хөгжилд ч ЗГҮЦ чухал нөлөө үзүүлсэн. Тухайлбал, 1996-2020 оны хооронд МХБ-ийн анхдагч болон хоёрдогч зах зээлийн арилжаагаар нийт 2.1 их наяд төгрөгийн үнийн дүнтэй ЗГҮЦ арилжигдсан бөгөөд үүнээс 1.4 их наяд төгрөгийн арилжаа нь 2015-2017 онд анхдагч зах зээлийн арилжаагаар, 210 тэрбум төгрөгийн арилжаа нь хоёрдогч зах зээлийн арилжаагаар тус тус арилжигдсан байдаг. Үүний үр дүнд хөрөнгийн зах зээл идэвхжиж, 2015-2017 оны хооронд нийт арилжаанд эзлэх гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хувь хоёр хувиас 39 хувь болж өссөн. Түүнчлэн, ЗГҮЦ-ны арилжаатай холбоотойгоор хөрөнгийн зах зээлд үүссэн хөрөнгийн хуримтлал нь 2018-2019 онд шинээр хийгдсэн IPO-нууд, нэмэлт үнэт цаасны санхүүжилтыг амжилттай бүрдүүлэх суурь болсон гэж мэргэжлийн байгууллагууд дүгнэдэг.

Тэгвэл хөрөнгийн зах зээлийн энэ сэргэлт дээр Банкны шинэтгэлийн бодлогын хүрээнд банк, санхүүгийн салбараа зөв голдиролд нь оруулах шийдлийг Монголбанкнаас гаргаж байна. Эдийн засаг хүнд байгаа энэ үед санхүүтэй холбогдох

бүх ачаа арилжааны банкин дээр төвлөрсөн, чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдэж, энэ салбарт эрсдэл бий болоод байгаа нөхцөлд банкны салбарыг шинэчилж, эрсдэлийг бууруулах үүднээс хөрөнгийн зах зээлээ хамт хөгжүүлэх ёстой юм. Банкуудын хувь эзэмшлийн байдлыг нь төрөлжүүлж, олон нийтийн хяналттай болгох зохицуулалт хийхийг зорьж байна. Ингэснээр банкны хөрөнгийн эх үүсвэр, засаглал сайжрахаас гадна нөгөө талдаа хөрөнгийн зах зээлд оролцогчдын идэвх сайжирч, хөрөнгө оруулагчдын итгэл нэмэгдэнэ. Мөн Банкны шинэтгэлийн хөтөлбөртэй зэрэгцэн яригдаж буй Зээлийн хүү бууруулах стратегийн хүрээнд ч банкны зээлээр баталгаажсан үнэт цаас, хадгаламжийн сертификат зэрэг шинэ бүтээгдэхүүнийг хөрөнгийн зах зээлд арилжаа, банкуудыг сул чөлөөтэй эх үүсвэрээ аж ахуйн нэгжүүдийн гаргасан үнэт цаасанд хөрөнгө оруулах боломжийг бүрдүүлэх зэрэг аргуудыг судалж буй аж.

Банк, санхүүгийн салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр 2020-2023 оны хугацаанд хэрэгжинэ. Юун түрүүнд хууль эрх зүйн хүрээнд шинэтгэл, өөрчлөлт оруулах юм. Тухайлбал, Банкны тухай хуульд арилжааны банкуудыг олон нийтийн буюу хувьцаат компани болгох, хувьцаа эзэмшигчдийн бүтэц, хувь эзэмшлийг тогтоож, засаглал, тайлагналын ил тод байдлыг бэхжүүлэх чиглэлээр хийх өөрчлөлтүүдийг тусган УИХ-ын энэ намрын чуулганаар хэлэлцүүлж байна. Банк, санхүүгийн салбарыг дахин нэг шат ахиулах шинэтгэл ийнхүү гараанаас гарчээ. ■

Санхүүгийн дэд салбаруудын нийт салбарт эзлэх хувь
(2020 оны хоёрдугаар улирлын байдлаар, активын хэмжээгээр)

Эх сурвалж: Монголбанк

Банкны салбарын шинэтгэл

Б.Лхагвасүрэн: Банкууд чадавхжсанаар санхүүгийн зах зээл хөгжинө

Монголбанкны Ерөнхийлөгч Б.Лхагвасүрэнтэй ярилцлаа.

-Банкны салбарт одоо л шинэтгэл өөрчлөлт хийгдэж байгаа гэж ойлгохгүй байна. Урьд өмнө нь шинэчлэл, дэвшлийн олон ажил хийж байсан. Энэ удаад ямар онцлог бүхий шинэчлэлтийг нэн тэргүүнд хийх гэж байгаа вэ?

-Банкны салбарыг хөгжүүлэх шинэтгэлийн арга хэмжээг Монголбанк сүүлийн жилүүдэд эрчимтэй авч хэрэгжүүлж байна. 2016 онд эдийн засаг нэлээд агшсан, валютын нөөцгүй, эдийн засгийн дотоод чадавх шавхагдсан, дээр нь банкны салбараас эдийн засаг руу олгодог зээл зогсчихсон хүндрэлтэй үе байсан. Тиймээс 2017-2018 онд банкны салбарт Олон улсын валютын сангийн хөтөлбөрийн хүрээнд өндөр түвшний стандартаар боловсруулагдсан, Европын төв банкны аргачлалын дагуу активын чанарын иж бүрэн үнэлгээг хөндлөнгийн аудитын байгууллагаар хийлгэсэн. Зүүн өмнөд азийн орнуудаас анх удаа бүх банкныг хамруулан банкны актив, зээлийн эрсдэл болон барьцаа хөрөнгөнд үнэлгээ хийснээрээ онцлог юм.

Монгол Улсын банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлэх, салбар дахь олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх, засаглалын орчныг сайжруулах, хяналт шалгалтын аргачлалыг олон улсын стандарттай нийцүүлэх зорилгоор шинэтгэл хийгдэж байгаа. Юуны өмнө банкны өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх замаар банкуудыг чадавхжуулах шаардлагатай бөгөөд өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх олон улсын туршлагауд байдаг. 2008 оны банк санхүүгийн том хямрал нэг орноор хязгаарлагдалгүй дэлхийг хамарч, энэхүү хямралыг давж туулахад АНУ-ын Засгийн газраас том хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн. Нийт 800 тэрбум ам.долларыг төсөвтөө суулгаж, банкуудад хөрөнгө оруулах замаар системийг нурж унахаас сэргийлж чадсан туршлага бий.

Бидний хувьд улсаас мөнгө гаргаж системийг чадавхжуулах уу, банкны эзэд өөрсдөө гаргах уу, эсвэл гуравдагч этгээд буюу гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг татан оруулах уу гэсэн сонголтоос улсын төсөвт санхүүжилт гаргах орон зай байхгүй, эдийн засгийн хүндрэлийн дараа гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын итгэл суларсан шалтгааны улмаас хувьцаа эзэмшигчид өөрсдөө хөрөнгө гарган санхүүжүүлэх сонголттой ►

► тулгарсан. Банкны өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх нийт хэмжээ нь 500 тэрбум төгрөг. Бага биш мөнгө. Богино хугацаанд олоод ирэх мөнгө биш тул банкны эздэд цаг хугацааны боломж өгье гэсэн шийдвэрт хүрсэн. Одоо энэ арга хэмжээ үргэлжилж байгаа.

Эндээс сургамж авах зүйл бол цөөн хувь эзэмшигчтэй байснаар илүү эрсдэлтэй, хөрөнгө санхүүжилт татахад цөөдөж байна гэдэг нь ойлгомжтой учир олон нийтийн оролцоотой болгох, хувь нийлүүлэгчдийн тоог нэмэгдүүлсэн олон улсын сайн туршлагыг нутагшуулах шаардлага гарч байна. Өөрөөр хэлбэл, банкны салбар дахь хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах хэрэгтэй гэсэн үг. Энэ хүрээнд хууль эрх зүйн шинэчлэл хийж эхэлсэн.

Шинэчлэх өөр нэг чиглэл бол банкны салбар цахимжих, дижитал банк болох явдал юм. Дэлхий нийтээр үйлдвэрлэл үйлчилгээ цахимжиж, дижитал хэлбэрт шилжих болсон нь цар тахлын энэ үед улам бүр мэдрэгдэж байна. Банкны салбарыг цахим, ухаалаг болгох тал руу шинэтгэл явах ёстой. Манай улсад банкны салбар анх байгуулагдсан цагаасаа нийтлэг буюу олон нийтэд хандсан үйл ажиллагаа явуулж ирсэн. Харин бусад улсад банкууд хөрөнгө оруулалтын, худалдааг санхүүжүүлдэг, жижиглэнгийн, эсвэл хөрөнгийн захад төвлөрч ажилладаг гэсэн байдлаар төрөлжсөн байдаг. Энэ үүднээс Монголын банкуудыг төрөлжүүлэх, үйл ажиллагааны зөвшөөрөл нь том жижиг, харилцагчийн зорилтот бүлгүүд, төрөлжилтөөр нь ялгаатай зохицуулах бодит шаардлага бий болсон. Бүгдээрээ л зах зээлээ булаацалдаад өрсөлддөг, эсвэл нэг том харилцагчийг өөрийн болгох гээд янз бүрийн нөхцөл амладаг нь зохисгүй. Жижиг зах зээлээ хуваан авч, төрөлжилтөд зориулсан үйлчилгээ үзүүлэх нь одоо хийх шинэтгэлийн нэг хэсэг юм.

Банкуудыг чадавхжуулж хөрөнгөжүүлэхээс гадна төрөлжүүлж, илүү цахимжуулах, хувь нийлүүлэгчдийн оролцоог олон болгоход чиглэсэн шинэтгэлүүд явна. Нэг эзэнтэй банк нь гэр бүлийн шинжтэй байдаг. Тиймээс дээрх шинэтгэл өөрчлөлтийн дүнд банкны эздийн төвлөрөл багасч, олон хувь нийлүүлэгчтэй болж, улмаар олон нийтийн хараа хяналт сайжирч, сайн засаглалтай болох юм.

-Одоогоор зах зээлийн өрсөлдөөний

бүтэц ямар байна вэ? Шинэтгэлийн процесс нь банкуудын өрсөлдөх чадвар, цаашлаад өрсөлдөөнийг ямар чиглэлд оруулж өгнө гэж та харж байна вэ? Банкуудад тавих шаардлагыг ялгавартай тогтоох зохицуулалт их сонирхолтой харагдаж байна.

-Монгол Улсад санхүүгийн тогтолцоог зөв бүтэцтэй болгох зайлшгүй шаардлага байгаа юм. Өнөөдөр банк 90 хувь, хадгаламж зээлийн хоршоод, ББСБ, даатгал нийлээд 10 хувьтай байна. Өндөр хөгжилтэй орнуудад банк санхүү, хөрөнгийн захын эзлэх хувь бараг л тэнцүү, зарим улсад хөрөнгийн зах нь илүү хувь эзэлсэн буюу 60:40, 55:45 гэсэн тэнцвэржсэн бүтэц байдаг.

-Манай улс 90:10 гэсэн харьцаатай явж ирсэн гэхээр?

-Ямар ч тэнцвэргүй явж ирсэн. 90 хувийг эзэлж байгаа арилжааны банкуудыг харахаар системийн нөлөө бүхий таван том банк 85 хувийг эзэлдэг. Илүү их төвлөрөл системийн таван банкинд байна. Тэгэхээр манайх том таван банкаас гадна жижиг банкуудын чадавхийг сайжруулах зайлшгүй шаардлагатай болж байгаа юм. Зохицуулалтын хувьд ялгаатай бодлого хэрэгжүүлэх ёстой. Том банкинд тавьдаг зохицуулалтыг жижиг банкуудад тулгаж болохгүй. Тухайлбал, том банкуудад тавьсан өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх даалгаврыг жижиг банкнаас адилхан хувь хэмжээгээр шаардах боломжгүй. Харьцааны зохистой байдлыг хангах ёстой. Томд нь зориулсан зохистой харьцаа, жижгүүдэд чиглэсэн зохицуулалт байна гэж үзэж байгаа. Тиймээс банкны төрөлжилт чухал.

Банкны салбарын шинэтгэлийн арга хэмжээний хүрээнд банкуудад олгох тусгай зөвшөөрөл, тавигдах шаардлага, шалгуур үзүүлэлтийг тэдгээрийн үйл ажиллагааны чиглэл, цар хүрээ, зах зээлд үзүүлэх нөлөөлөл, бизнес загварт үндэслэн ялгавартайгаар олгох, улмаар банкны салбарыг төрөлжүүлж, хөгжүүлэх боломж бүрдэх юм.

-Төрөлжилт бий болох боломжтой юү?

-Банкны тухай хууль 1991 онд батлагдсан. Төв банк, арилжааны банкныг ялгалгүйгээр тус хуулийг баталж байлаа. Дараа нь олон улсын туршлагыг хараад Төв банк нь зохицуулалтаа хийдэг, банкууд нь тусдаа, нэг нь зохицуулагч, нөгөө нь зохицуулалтад ороод санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлдэг юм байна гэдгийг ойлгоод 1996 онд ялгаж өгсөн. Ингээд Төв банкны тухай хууль, ►

► Арилжааны банкны тухай хуулийг баталсан. Арилжааны банкны тухай хуулийг гаргахдаа Европын стандарт нийтлэг үйл ажиллагаа явуулах хэлбэрийг тусгасан учраас манай банкууд бүгд нийтлэг үйл ажиллагаа явуулдаг. Одоо хөрөнгө оруулалтын, жижиглэнгийн, бөөний, худалдааны, дижитал буюу цахим банк гэсэн төрөлжилтийг бий болгох эрх зүйн орчныг бий болгох шаардлага тулгарч байна. Эрх зүйн орчныг бүрдүүлж байж банкууд төрөлжин чадавхжиж, бусад санхүүгийн зах зээл хөгжинө.

Өнөөдөр манай том, жижиг банкууд жижиг зах зээл дээр хоорондоо өрсөлдөөд ирэхээр зарим нэг асуудал гарч байгаа. Тухайлбал, эх

Банкуудыг чадавхжуулж хөрөнгөжүүлэхээс гадна төрөлжүүлж, илүү цахимжуулах, хувь нийлүүлэгчдийн оролцоог олон болгоход чиглэсэн шинэтгэлүүд явна

үүсвэр татахын тулд хүүгээр уралдаж, хадгаламжийн өндөр хүү амлаж байна. Эсвэл маш том хөрөнгөтэй байгууллагыг өөрийн харилцагч болгохын тулд зах зээлийн бус тусгай нөхцөл амладаг ч юм уу. Энэ нь банкны системд эрсдэл бий болгож байна. Асар их хэмжээний мөнгийг байршуулж, нэг хадгаламж эзэмшигчид зах зээлийн бус давуу эрхээр буюу өндөр

хүүтэй хадгаламж амлачихсан байх жишээтэй. Өндөр хүү нь банкинд их хэмжээний зардал бий болгодог, бүр банкны хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулан, дампуурах шалтгаан болох хүртэл сөрөг нөлөө үзүүлдэг жишээ ч бий.

-Шинэтгэлийн процессын хүрээнд энэ тал дээр ямар шийдэл гаргах вэ?

-Монгол Улсын санхүүгийн зах зээлийн 90 гаруй хувийг банкны салбар эзэлж байгаа нь хувиараа бизнес эрхлэгчид, санхүүгийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ хүсэж буй хүн бүрийг зөвхөн банкинд хандахаас өөр сонголтгүй болгож байна. Манай нийт эдийн засаг 40 их наяд төгрөг бол банкуудын актив хөрөнгө 34 их наяд төгрөг буюу бараг 80 хувь. Эндээс банкны салбар манай эдийн засагт ямар их нөлөөтэйг харж болно. Монгол Улсын төсөв 10 их наяд төгрөг гэвэл улсын төсвөөс 3.5 дахин их мөнгө хөрөнгө банкны салбарт эргэлдэж байна. Банкнаас гаргасан зээлийн хэмжээ 17 их наяд гэж үзвэл жил бүр улсын төсвөөс 170 хувь илүү мөнгө зээл хэлбэрээр бодит эдийн засагт

орон эргэлдэж байна.

Эдийн засгийн өсөлт банкны зээл, санхүүжилтээс их хамааралтай гэдэг утгаараа хорио цээрийн дэглэмийн энэ үед мөнгө, санхүүжилт олдохгүй байна гэсэн асуудалд олон нийтийн анхаарал их төвлөрч байгаа. Монгол Улсын хөгжлийн стратеги, аюулгүй байдалд нөлөө үзүүлэхүйц салбар учир банкны салбарыг чадавхжуулах, бэхжүүлэх, шинэтгэл хийх нь зайлшгүй гэдэгтэй маргахгүй байх. Энэ утгаараа банкны салбар өөрөө тодорхой эрсдэлийг даван туулах чадвартай байх ёстой. Ковидийн үед банкны системийг маш сайн чадавхжуулбал эдийн засгийн ачааллыг бууруулж, хөнгөлж болно гэдэг нь харагдлаа. Манай бизнест хүндрэл үүслээ, зээлийн хугацааг сунгаж өгөөч, хүүнд хөнгөлөлт үзүүлэх боломж байна уу, алданги торгууль бүү тооцооч гэсэн харилцагчийн хүсэлтийг авч үзэж, эрсдэлийг нь хуваалцдаг, боломжоороо шийддэг байх чадварыг хэлж байна. Тухайлбал, Монголбанк хэрэглээний зээлийн хүүд алданги тооцохгүй байх, ипотекийн зээлийн төлбөрийг зургаан сараар хойшлуулах шийдвэрүүд гаргасан. Энэ бүхэн банкууд дээр тодорхой ачаалал, эрсдэл үүсгэж байгаа нь ойлгомжтой.

-Манай банкуудын эрсдэл даах чадвар хэр байгаа вэ?

-Төв банк арилжааны банкууддаа хяналт шалгалтыг олон улсын стандартын дагуу хийдэг. Монголд банкны өөрийн хөрөнгө гаргах чадвар 12 хувиас доошгүй байх ёстой. Дэлхийд найман хувь байдаг. Монгол Улс банкны эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлж, илүү хүнд ачаалал үүрүүлэх үүднээс ийм өндөр шаардлага тавьдаг. Төлбөрийн чадварын үзүүлэлт олон улсад 20 хувь байдаг бол манайд 25 хувь байх жишээтэй. Илүү нэмэлт даалгавар өгдөг нь жижиг эдийн засагтай улс ямар нэг эрсдэлд орох магадлал өндөр учраас эрсдэлийн нөөц үүсгэх зорилготой.

Олон улсын жишиг үзүүлэлтийг системийн нөлөө бүхий банкууд хангаж байгаа. Бусад жижиг банкуудын хувьд өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх шаардлага болон төлбөр түргэн гүйцэтгэх харьцааг хангаагүй ганц нэг банк бий.

-Монголбанк бол шинэтгэлд манлайлж оролцож байгаа байгууллага. Нийт үйл явц нь маш олон талын оролцоо ба бодлогын уялдаа шаардсан ажил. Таны хувьд нэн тэргүүнд бүх ►

► **талын анхаарал хандуулах асуудал юу байна вэ?**

-Харилцагч татахын тулд зах зээлийн бус амлалт өгөх, тусгай нөхцөл үүсгэх асуудлыг хориглох хэрэгтэйг өнгөрсөн хугацааны сургамж алдаанаас ойлгосон. Үүнийг шинэтгэлийн үндсэн асуудлын нэг гэж үзээд эрх зүйн өөрчлөлт хийхээр ажиллаж байна. Мөн харилцах дансанд, хугацаагүй хадгаламжинд хүү төлөхгүй байх, долларжих үзэгдлийг намжаах үүднээс долларын харилцах, хадгаламжийг даатгалд хамруулахгүй байхад бодлогоо чиглүүлж байна. Зах зээлийн бус нөхцөлөөр явж буй өрсөлдөөнийг зогсоох зорилготой ажлууд. Түрүүчээсээ үр дүнгээ өгч байгаа.

Дараагийнх нь өөрийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх. Хөрөнгө оруулагчдыг банкинд хөрөнгө оруулах нөхцөл бүрдүүлэх хуулийн төсөл боловсруулсан. Энэ намрын чуулганаар хэлэлцэх хуулийн жагсаалтад орсон. Мөн банкны хуульд хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах заалт орж ирэх юм. Богино хугацаанд буюу нэг, хоёр жилд шийдэгдэх асуудал биш. Асар их мөнгө, эх үүсвэр банкны системд орох шаардлага үүсэх учраас хөрөнгө оруулагч нарт судлах шаардлага гарч ирнэ. Хөрөнгийн биржээр, бүртгэлтэй компанийн хэлбэрээр явуулах болон хөрөнгө санхүүжилт, хувьцаа хэлбэрээр арилжаалагдах тул хөрөнгийн биржийг хөгжүүлэхэд дам нөлөөтэй гэж харж байна.

Олон нийтийн оролцоотой болсноор хяналт сайжран, сайн засаглалтай, илүү нээлттэй, ил тод болгох зорилготой. Дэлхий нийтэд сүүлийн жилүүдэд гарсан санхүүгийн хямрал болон томоохон банк, санхүүгийн байгууллагад гарсан асуудал, төлбөрийн чадварын хүндрэл нь ихэвчлэн эрх бүхий албан тушаалтнууд нь банкиндаа зохистой засаглал, дотоод хяналтын оновчтой орчныг нэвтрүүлж, мөрдүүлж чадаагүйтэй холбоотой байдаг.

-Арилжааны банкуудын удирдлага, эзэд энэ өөрчлөлтийг хэрхэн хүлээж авч байна вэ?

-Банкны гүйцэтгэх удирдлагын баг бол мэргэжлийн банкирууд буюу хөлсний менежерүүд. Цалин хөлсөө гэрээгээр тогтоон гүйцэтгэх удирдлагаар ажиллаж байгаа хүмүүс. Тэдний хувьд банк нэг хүний эзэмшил үү, олон хүний эзэмшлийн компани уу гэдэг нь тийм ч

хамаатай асуудал биш. Харин нэг хүний эзэмшилд байснаар банкаа томруулахад хүндрэлтэй, боломж тааруу гэдэг нь өнөөдрийн туршлага, сургамжаас харагдаж байна. Тухайн банкны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ өөрийн хөрөнгөтэй нь харьцуулагдаж, хамааралтай явдаг учир шинэ зээл гаргахыг хүссэн ч өөрийн хөрөнгө нэмэгдэхгүй бол боломжгүй, өөрөөр хэлбэл өөрийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх шаардлагатай.

Энэ их өөрчлөлт, өрсөлдөөний хурдыг банкны эзэд дан ганцаар гүйцэхгүй нь өнгөрсөн туршлагаар нотлогдсон. Тиймээс банкны хувь нийлүүлэгч эзэд ч шинэ хөрөнгө оруулагчийг оруулж ирэх сонирхолтой байгаа болов уу.

-Салбартаа шинэтгэл хийхийн хэрээр Монголбанк мөн уламжлалт болон шинэлэг арга барилыг хослуулан ажиллах шаардлага гарах болов уу. Төв банк арга барилын хувьд хэрхэн өөрчлөгдөх вэ?

-Төв банк хангалттай хэмжээний чадавхжсан хүний нөөцтэй. Зохицуулагч байгууллага болоод 30 жил өнгөрсөн буюу ардчилалтай чацуу гэж болно. Төв банк, Банкны тухай хууль 1991 онд батлагдсанаас хойших хугацаанд хангалттай хүний нөөц, чадавхийг бий болгосон. Дээр нь олон улсын байгууллагуудтай байнга санал солилцож, зөвшилцөж, туршлагаа хуваалцдаг. Төв банк ил тод байх үүднээс олон нийтийн хэлэлцүүлгийг сар бүр тогтмол хийж ирлээ. Судлаач, эдийн засагчид, банкны мэргэжилтнүүдийн санаа оноог байнга сонсож, ярилцах нь их чухал. Технологийн хөгжил дэвшил, олон улсын худалдаа, интеграц, зах зээлд оролцогчдын сэтгэлзүй, цаг уурын өөрчлөлт зэрэг нь бараа үйлчилгээний үйлдвэрлэл, түгээлт, санхүүгийн шийдвэр, мөнгө яаж эргэлдэхэд нөлөөлж байдаг.

Сүүлийн үеийн финтекийн дэвшлүүд гэхэд дэлхий даяар төлбөр тооцоог хялбарчилж байна шүү дээ. Мөнгөний бодлогын зорилтоо биелүүлэхийн тулд бодлого боловсруулах процесс, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, ашигладаг хэрэгсэл, дамжих сувгууд болон шилжих механизмаа үнэлж, шаардлагатай өөрчлөлтийг хийж байна. Сүүлийн том өөрчлөлт гэвэл Мөнгөний бодлогын хороо хамтын зарчмаар мөнгөний бодлогын шийдвэрийг гаргадаг болж, Төв банк олон нийттэй ил тод, нээлттэй харилцдаг болсон нь засаглал, бодлого боловсруулах арга хэлбэрээ олон улсын жишигт ►

► нийцүүлсэн явдал байв.

Түүнчлэн хямралын нөхцөлд банкны эрсдэлийн шалгуур, бизнес, санхүүгийн мөчлөг өөрчлөгдсөнтэй уялдуулан репо хэрэгслийн хугацаа, барьцаа гэх мэт нөхцөлүүдийг өөрчиллөө. Макро зохистой бодлогыг мөнгөний бодлоготой хослуулан хэрэгжүүлж, долларжилт, зээлийн өсөлтийг илүү үр дүнтэй удирдахад ашиглаж байна.

-Банкны салбарыг цахимжуулах, цахим банк болох ажлууд хэр явж байна вэ? Ямар алхам, шилжилтүүд хийж байна вэ?

-2017 онд Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хууль батлагдсан. Энэ хуулиар төлбөр тооцоог их бага дүнтэй, данс, карт, цахимаар, технологийн сүүлийн үеийн шийдлүүдээр хийж болох нөхцөл бүрдсэн. Уг хуулийг 2018 оны нэгдүгээр сарын 01-нээс мөрдөж эхэлсэн. Төв банк Цахим гүйлгээний төвийг байгуулж, их дүнтэй төлбөр тооцооны RTGS, бага дүнтэй гүйлгээн дээр АСН зэрэг олон улсын хамгийн сүүлийн үеийн систем, технологийг ашиглаж байгаа. Дэлхийн өндөр хөгжилтэй улсуудад яг адилхан стандартаар хийгддэг шийдлүүдийг нэвтрүүлсэн. Картын төлбөр тооцоог арилжааны банкууд мөн л сүүлийн үеийн программ хангамжийн системээр явуулдаг бол дундах холбоос дамжуулалтыг ижил түвшинд Төв банк гүйцэтгэж байна.

Бид сүүлийн үеийн, олон улсын технологийн шинэ шийдлүүдийг нэвтрүүлэн ашиглаж эхэллээ. Энэ нь цахимжих суурь нөхцөл болно. Дэлгүүр, үйлчилгээний газрууд өнөөдөр бэлэн мөнгөөр үйлчлэх шаардлагагүй болж, QR код, гар утсаар, зайнаас төлбөр тооцоо хийх боломжтой болсон. Банк хоорондын төлбөр тооцоонд Төв банк хуулиараа зохицуулалт хийх үүрэгтэй. Ийм шийдлийг хангаж чадахуйц дэд бүтцийг бий болгож, стандарт хангаж байж дамжуулах үйлчилгээ үзүүлж чадна. Энэ утгаар бид ажиллахад бэлэн.

Цахим үйлчилгээний төвийн шинэ байр удахгүй ашиглалтад орно. Мөн технологийн компани, дундын зуучлагчид өөрсдөө шинэ шийдлүүдийг бий болгож чадвал Төв банкны зүгээс дэмжин холбоос үүсгэх бүрэн боломжтой. Цахим буюу дижитал банк бий болох бүх нөхцөл бүрдсэн. Банкууд үйл ажиллагаагаа дижитал болгоход анхаарч, цахимд шилжүүлэх арга

хэмжээг эрчимтэй хийж байна.

Түүнчлэн Төв банкнаас төрийн байгууллагууд, аж ахуйн нэгжүүдтэй яриа хэлэлцээ өрнүүлж, төрийн 180 гаруй үйлчилгээг цахимжуулах ажлыг төлбөр тооцооны төвөөрөө дамжуулж байна. Улаанбаатар хотыг ухаалаг, цахим хот болгоход дэмжин ажиллахаар ярилцаж байгаа. Тухайлбал, авто зогсоолуудын төлбөрийг цахимаар хийх, автобусанд бүх хэлбэрээр төлбөр тооцоо хийж болох шийдлүүдийг бий болгох, цаашилбал, замын түгжрэлийн шийдлүүд гаргахад ч манай цахим гүйлгээний төв хамтран ажиллахад бэлэн.

-Банкны салбарын шинэтгэл хийснээр зээлийн хүү буурна гэж харж байгаа. Хууль эсвэл тогтоол батлаад л тэр даруйдаа зээлийн хүү буурчих юм шиг ойлголт байна л даа. Энэ асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх боломж байгаа вэ?

-Бизнесийн гоё санаа орж ирэнгүүт хөрөнгө мөнгө яаж олох, босгох вэ гэж бодоход хамгийн түрүүнд банк санаанд бууна. Банкнаас зээл аваад бизнесээ эхлүүлэх, өргөжүүлэх тухай бодохоор зээлийн хүү хэр байх бол гэсэн асуудлыг давхар боддог. Манайд бизнес, аж ахуйн нэгжүүд, иргэд бүгд л банкнаас, зээлээс хамааралтай болсон. Тэгээд бизнес нь хүндрэх, саатах, томорч чадахгүй болохоор ямар нэг зүйлийг буюу санхүүжилт өгсөн банк, зээлийн хүүг буруутгадаг. Эндээс банк, зээл, хүү гэсэн ойлголт хүн бүрт, аж ахуйн нэгж бүрт хүрсэн нь мэдрэгдэнэ.

Зээлийн хүүг бууруулах шаардлага байгаа нь үнэн, бусад улстай харьцуулахад манай улсын зээлийн хүү харьцангуй өндөр байгаа нь ч үнэн. Сүүлийн жилүүдэд хүү буурч байгаа ч хүссэн хэмжээнд хүртэл буурахгүй байгаа нь эдийн засгийн орчны тогтвортой байдлаас ихээхэн хамааралтай. Хүү буурах нөхцөл бий болгох, бодлогын зөвшилцөл талруу Монголбанк ажиллаж тооцоо судалгаа хийж байгаа. Арилжааны 12 банкны нэгээс бусад нь хувийн банк. Арилжааны банк бол хувийн бизнес. Зээл авч буй хүн мөн л хувийн бизнес эрхэлж буй. Бизнесийн асуудлаа тохиролцоод явж буй зүйлд төр дундуур нь орж зохицуулалт хийх шаардлагатай юу, үгүй юу гэдэг асуудал байгаа юм. Энэ үүднээс зээлийн хүүг төд болго гэсэн шаардлага тавихаас илүү хүүг буулгахад бодлогын ямар дэмжлэг үзүүлэх хэрэгтэй байна, зах зээлийн зарчмаараа буурах

► боломж нөхцөл юу байна гэдгийг судалсан.

Өнөөдөр зээлийн дундаж хүү 15.8 хувьбайгаагаас бараг 60 гаруй хувь нь эх үүсвэрийн зардал. Өөрөөр хэлбэл, иргэд, аж ахуйн нэгжүүд банкинд мөнгө хадгалуулахдаа дунджаар 10 хувийн хүү авдаг. Мөн 20 гаруй хувь нь зээлтэй холбоотой эрсдэлийн сангийн зардал, үлдэх хэсэг нь банкны үйл ажиллагааны зардал буюу ажиллагсдын цалин хөлс, тогтмол зардлууд. Банкны системд байгаа 17 их наядын зээлийн 10 гаруй хувь нь чанаргүй ангилалд орсон нь зээлдэгч өөрөө хугацаандаа зээлээ төлөөгүй, банктайгаа маргаан үүсгэсэн зэргээр банкны эрсдэлийн сан байгуулж, хүсээгүй зардал гаргахад хүргэдэг.

Өнөөдрийн байдлаар 1.7 их наядын эрсдэлийн санг ашгаараа байгуулж, энэ хэмжээний зардал зээлийн хүүнд дарамт болохын хамт шинэ зээл болж, бизнесийг дэмжиж чадахгүй түгжигдэж байгаа. Энэ боломжийг ашиглахын тулд нэгдүгээрт, зээлийн гэрээний маргааныг богино хугацаанд эрсдэл үүсэхээргүй шийдэх эрх зүйн зохицуулалт хийж өгөх, ингэснээр эх үүсвэрийн зардал буурч, нэг оронтой тоо руу орох магадлал нэмэгдэнэ. Энэ талаарх нарийн тооцоо судалгааг Зээлийн хүүг бууруулах стратегийн хөтөлбөрт ашигласан.

-Ямартаа ч зээлийн хүү буурах боломжтой гэж ойлгож болох уу?

-Ер нь бол буурч байгаа. Зээлийн хүүг бууруулах хөтөлбөр гаргах тухай ярьж эхлэхэд дунджаар 16.6 хувьтай байсан хүү зарим нэг арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэнтэй зэрэгцэн УИХ-аар Зээлийн хүүг бууруулах стратегийн хөтөлбөрийг батлахад 15.8 хувь болж буурсан. Олон жилийн статистик мэдээллийг харьцуулан тооцож үзэхэд 2016-2020 оны хооронд зээлийн хүү 20 хувиас 16 хувь болж дөрвөн нэгж хувиар буурсан нь хамгийн хурдан буурсан үе болдог. Энэ хурдыг алдахгүйгээр цааш явуулбал 2023, 2024 он гэхэд 12 хувьд хүрч буурах боломжтой гэсэн төсөөлөл байгаа.

-Зээлийн хүүнд дээд хязгаар тогтоох тухай нэг хэсэг ярьсан. Дээд хязгаарыг тогтоосноор санхүүгийн хүртээмж бодитойгоор нэмэгдэж чадах уу?

-Нэг талаасаа тодорхой тоо ярих хэрэгтэй. Зээлийн хүүнд хязгаар тогтоох тухай ярьж байсан өмнөх УИХ-ын гишүүдийн судалгаанд бий. Тухайлбал, Япон 20 хувь буюу мөнгө хүүлэлтийг тодорхой тоогоор хэмжин хэтэрсэн тохиолдолд

мөнгө хүүлэлт гэж үздэг. Япон улс удаан хугацаанд дефляцтай байсан, инфляцгүй улс. Бодлогоор хоёр хувьд хүргэх гэж зориод нэг хувьд ч хүргэж чадахгүй байна. Энэ жишээнээс 20 хувиас дээш хүү хүүлж, ашиг олж байгаа бол мөнгө хүүлж байна гэж харагдана. Монгол Улс мөн тоо тавиад, манайд инфляц 5-6 хувьд хүрдэг гэдэг утгаар 25 хувиас дээш гарвал мөнгө хүүлэлт гэж тооцно гэдэг ч юм уу.

Энд бас тооноос гадна чанарын асуудал хөндөгддөг. Зээл олгож буй этгээд өөртөө давуу эрх олгоод зээлдэгчээ аргагүй байдалд оруулсан тэгш бус зээлийн харилцааг мөнгө хүүлэлт гэж үзнэ гэсэн ойлголт байдаг. Мөнгө хүүлэлтийг аль ч хэлбэрээр тодорхойлж болно. Түүнээс бус банк ийм хүүгээр, банк бус тийм хүүгээр, ломбард төд гэсэн тоо тавих нь зах зээлийн эдийн засагт байхгүй үзэгдэл төдийгүй муу үр дагавартай гэдэг талаасаа Төв банк болон бусад этгээд янз бүрээр зээлийн хүүнд дээд хязгаар тогтоох асуудлыг дэмждэггүй. Санхүүгийн харилцагч банкнаас, ►

► банк бусаас, ломбарднаас зээл авч болно, харин хүү нь энэ тооноос дээш гарвал мөнгө хүүлэлт болно гэдэг утгаар тоог тавьж болно гэдэгт хүлээцтэй хандаж байгаа.

-Зээлийн хүү буурснаар далд эдийн засгийг хумиж чадах уу?

-Шууд хариулахад төвөгтэй асуудал. Монгол Улсын ДНБ 40 их наяд төгрөг гэж өмнө дурьдсан. Үндэсний статистикийн хороо болон олон улсын байгууллагын судалгаагаар манайд далд эдийн засаг 30 хувьтай байна гэсэн тооцоо бий. Ил тод байгаа нь 40 их наяд бол далд хэлбэрийг ил болговол 50 гаруй их наяд болно гэсэн тоо гарна.

Зээлийн дундаж хүү 15.8 хувь байгааг эрсдэлтэй зээлдэгчийн хүү 20 хувь, сайн харилцагч буюу эрсдэлгүй зээлдэгчид 12 хувьтай зээл олгогдож байна гэж харж болно. Малчид малаа барьцаалж зээл авдаг. Банк улирлын шинжтэй эрсдэлийг тооцоод малчдад 20 хувиар зээл олгодог статистик үзүүлэлт гардаг. Хүнд өвөл болбол эрсдэл

нэмэгдэх магадлал маш өндөр. Бүр илүү эрсдэлтэй зээлдэгчид дараагийн шат буюу банк бус руу ханддаг. Банк бусын шаардлага хангахгүй бол ломбард, санхүүгийн зуучлагчид гэх мэт өөр бусад арга эрэлхийлдэг.

Банкны зээл зах зээлийн зарчимтай нийцэж байх нь хүмүүсийг банкнаас бүтээгдэхүүн авах нөхцөлийг бүрдүүлж өгдөг. Үүнээс илүү гарч зээл олгохгүй гэсэн тоо хүчээр өгчихвөл банкууд зээл олгохоос илүүтэй олгохгүй байх нь дээр юм байна гэж хандана. Энэ тохиолдолд иргэд дараагийн шатны 25, 30 хувийн зээл рүү явахад хүрдэг. Энэ

нь далд эдийн засгийг улам дэмжээд явчихдаг талтай. Зээлийн хүүнд дээд хязгаар тогтоох нь далд эдийн засгийг өөгшүүлэх арга учраас Төв банк дэмжихгүй байгаа юм. Энэ утгаараа мөнгө хүүлэлт, далд эдийн засаг бий болгохгүй байх талаас нь төр ажиллах үүрэгтэй.

-Банкны салбарт хийж буй шинэтгэлийн хүрээнд далд эдийн засаг хэр хумигдах бол?

-Хүүний ерөнхий түвшин багасахаар иргэд банк руу хандах нь ихэснэ, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг илүүтэй сонирхоно. Аж ахуйн нэгжүүд хөнгөлөлттэй зээл авч бизнесээ сайжруулснаар зээл эргэн төлөлтөд сайнаар нөлөөлнө. Хууль эрх зүйн орчин бүрдсэнээр зээлийн гэрээний маргаан богино хугацаанд шийдэгдэх боломжтой болно. Зээл сайн төлөгдөх тусам ААН, иргэдийн дараагийн шатны зээл авах нөхцөл нь сайжирна.

Зөвхөн банк гэлтгүйгээр хүү буурахтай зэрэгцээд хөрөнгийн бирж хөгжих боломжтой болно. Хөрөнгийн бирж дээрх бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нэмэгдвэл компаниуд хувьцаагаа, банкны бонд зарж болно. Хөрөнгө оруулагчид заавал банкинд хадгаламж нээхгүйгээр хөрөнгийн зах дээр хөрөнгөө өсгөхөд анхаарна.

Санхүүгийн салбарын идэвхтэй, хүртээмжтэй үйл ажиллагаанаас шалтгаалж далд эдийн засаг хумигдах боломжтой. Мөн татварын болон бусад зохицуулалтаар шийдэх боломжтой.

-Зээлийн хүү буурахаар хадгаламжийн хүү ч буурна гэж үзэж байгаа. Энэ тал дээр хуваагдмал байр суурь ажиглагдаж байна. Та тодорхой тайлбар хэлнэ үү?

-Монголбанк асуудлыг хүчээр шийдэж болохгүй гэдэг байр суурьтай гэж өмнө хэлсэн. Олон улсын сайн жишээг судлах хэрэгтэй. Хугацаагүй хадгаламжинд хүү төлдөг практик дэлхийд байдаггүй. Анхнаасаа хуулийн зохицуулалт байгаагүй учраас жижиг зах зээлд санхүүгийн олон байгууллага өрсөлдөх явцад бий болсон, ялгавартай бүтээгдэхүүн үйлчилгээг хүмүүст амлаж эх үүсвэр татах, өндөр хүү амладаг шударга бус өрсөлдөөний үр дагавар төдийгүй эргээд банкны өөрийнх нь санхүүгийн чадварыг сулруулдаг жишээ юм.

Эх үүсвэр талдаа манай ард иргэдийн хадгалуулж буй нийт мөнгө 12 их наяд төгрөг. Үүнийг ДНБ-тэй харьцуулбал 40 орчим хувь байна. Манайх хуримтлал багатай улс. Японд иргэдийн хуримтлал нь ДНБ-ээсээ хоёр дахин их байдаг. Монгол Улс дээр жишээ авбал 80 их наяд төгрөгийн хуримтлалтай байх нь. Тиймээс япончууд Засгийн газрынхаа бондыг авна, банкиндаа ч хадгалуулна. Харин бид дөнгөж хуримтлал үүсгэж буй улс. Эндээс хүү өндөр байна, хүмүүсийг ажил хийхгүйгээр мөнгөө банкинд хадгалуулаад байх нөхцөл бүрдүүлж ►

Сүүлийн жилүүдэд хүү буурч байгаа ч хүссэн хэмжээнд хүртэл буурахгүй байгаа нь эдийн засгийн орчны тогтвортой байдлаас ихээхэн хамааралтай. Хүү буурах нөхцөл бий болох, бодлогын зөв шийдэл тал руу Монголбанк ажиллаж тооцоо судалгаа хийж байгаа

► байна гэсэн шүүмжлэлийг учир дутагдалтай гэж бид хардаг. Хуримтлал бий болгох хэрэгтэй, хуримтлалыг дэмжих ёстой.

Төрөөс хадгаламжийн хүүг төд болго гэхээс илүүтэй зах зээлийн зарчмаараа явах нөхцөл бүрдүүлэх нь чухал. Өнөөдөр манай ард иргэдэд мөнгөө банкинд хадгалуулахаас өөр сонголт алга. Хөрөнгийн бирж, бусад санхүүгийн зах зээл хөгжөөгүй байна. Үл хөдлөх хөрөнгөд мөнгөө оруулна гэхээр үнэ тогтвортой биш байна. Өндөр хөгжилтэй орны иргэдэд Засгийн газрынхаа бондыг авах, банкинд хадгаламж нээх, эсвэл алт, мөнгө, хатуу валют болгох, үл хөдлөх хөрөнгө худалдаж авах, багцын хөрөнгө оруулалт хийх зэрэг олон сонголт бий.

-Монголын 12 банкны нэг нь Төрийн банк. Банкны шинэтгэлийн хуулийн зохицуулалт Төрийн банкинд адилхан үйлчилнэ биз дээ?

-Төрөлжилт гэдэг асуудлыг дахиад л хөндөхөөс аргагүй. Нэг нь хувийн өмч, нөгөө нь төрийн өмч, зах зээл дээр адилхан үйл ажиллагаа явуулдаг банкууд өрсөлдөж байна.

Төрийн банк төрийн өмчийн хэлбэрээр хэр удаан явах вэ гэдэг асуулт гарч ирнэ. Тухайн үед 2-3 банк татан буугдаж, харилцагчдыг хохироохгүйн үүднээс суурин дээр нь Төрийн банкныг байгуулж, тодорхой хугацааны дараа хувьчлагдах ёстой байсан. Гэтэл төрийн мэдэлд 10 жил явж ирлээ. Цаашид хувьчлагдахгүй явбал банкны салбарт тэгш бус өрсөлдөөн хэвээр үргэлжилнэ. Энэ утгаараа Төрийн банкныг хувьчлах, эсвэл төрөлжүүлэх шаардлагатай гэж Төв банк үздэг. Хөгжлийн банк томоохон төсөл хөтөлбөрийг санхүүжүүлдэг юм бол Төрийн банк жижиг, дунд үйлдвэрлэл, экспортыг дэмжих чиглэлээр санхүүжилт үзүүлдэг, эсвэл зөвхөн ипотекийн зээл гаргадаг банк байж болно. Нийтийн жишгээр бусадтайгаа өрсөлдөж байгаа нь шударга бус. Тиймээс төрөлжих л асуудлыг хөндөх болно.

-Гадаадын банк оруулж ирэх хэрэгтэй, хэрэггүй гэсэн хуваагдмал байр суурь нийгэмд явдаг. Монголбанк гадаадын банкныг оруулж ирэхгүй байгаа юм шиг ойлголт ч бий. Энэ тал дээр Монголбанк ямар байр суурьтай байдаг вэ?

-Хүмүүс нэлээд буруу ойлголттой байдаг. Монголбанк зөвшөөрөхгүй учраас эсвэл дотоодын банкууд лобби хийгээд гадаадын банкыг ад үзэж

байна гэдэг. Бодит байдал дээр тийм зүйл байхгүй. Банкны тухай хуулиар гаднын банк орж ирэх хууль эрх зүйн орчин бүрдчихсэн, өмнө нь ч гадаадын банкны салбар нээгдэн ажиллаж байсан туршлага бий.

Гаднын банк орж ирэхийн тулд эхлээд төлөөлөгчийн газраа Монголд байгуулах ёстой. Гурван жил ажилласны дараа үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл авах эрх нээгдэж, зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргах зохицуулалттай. Өнөөдөр манайд нийт дөрөв буюу Хятадын хоёр, Японы хоёр банкны төлөөлөгчийн газар ажиллаж байна. Өмнө нь зургаан банкны төлөөлөгчийн газар ажиллаж байсан. Европын хоёр банк буюу Голланд, Английн банкны төлөөлөгчийн газар гурав, түүнээс дээш жил ажиллачихаад гараад явсан. Энэ нь манай зах зээлийн багтаамж, эргэлддэг мөнгөн дүнд судалгаа тооцоо хийгээд тодорхой дүгнэлт гаргаж, цааш ажиллах эсэхээ шийдвэрлэсэнтэй холбоотой. Хэрэв тухайн банк Засгийн газрын мэдлийн эсвэл оролцоотой бол хуулийн нэмэлт зохицуулалтаар тодорхой шалгуур тавигддаг.

-Банкны салбар зах зээлийн харилцаанд ороод 30 жил хөгжиж иржээ. Одоо алдаа оноо, туршлага дээр тулгуурлаад ирээдүйн 30 жил рүү хурдтай явах ёстой. Ирэх 30 жилийн банкны салбарыг та хэрхэн харж байна вэ?

-Манай орны хувьд зах зээлийн харилцаанд шилжихээс өмнө төвлөрсөн улсын банк гэсэн тогтолцоотой байсан. Зах зээлийн харилцаанд шилжсэнээр банкны тогтолцоо хоёр шаттай болсон.

Манай банкны салбарын хөгжил, бүтээгдэхүүн үйлчилгээ Азидаа дээгүүрт орно. 10 мянган хүнд үйлчилдэг банкны салбар, АТМ машины тоо, картын технологиор өндөр хөгжилтэй улстай адилхан болсон. Банкны карт эзэмшдэг 3.4 сая хүн байна гэсэн тоон үзүүлэлт бий. Хүнийхээ тооноос илүү карт эзэмшиж байна. Эндээс банк иргэдэд хүртээмжтэй болсныг харж болно. Цаашид илүү хүртээмжтэй болгох, илүү амар байх, илүү хямдхан болох талд өөрчлөлт шинэтгэл хийгдэнэ.

Хөдөөгийн малчин гар утсаараа хүүхдэдээ мөнгө шилжүүлж байна. Сүлжээ л байвал банкны бүх үйлчилгээг авах боломжтой. Энэ нь зарим өндөр хөгжилтэй орноос илүү гарчихсан. Заавал банкны салбарт очиж, дугаарлаж, теллерт хандах шаардлагагүй болж, бүх төлбөр тооцоо ►

► автоматжиж байна. Бэлэн мөнгөөр үйлчилгээ хийх нь улам бүр багаслаа. Төгрөгөөс гадна дижитал мөнгөнүүд гарсан. Мөн крипто буюу үүсмэл мөнгөний ойлголт бий болж, зарим иргэд эрсдэлээ хариуцан хөрөнгө оруулах боллоо. Энэ нь нэгдсэн байдлаар бус, дундын буюу мэдээлэл технологийн шинээр бий болгосон мөнгө гэж үзэж зарим газрууд төлбөр тооцооны хэлбэрээр ашиглахыг зөвшөөрч байна. Энэ мэтээр төлбөр тооцоонд орж болно, болохгүй гээд сорилтууд их тулгарах болсон.

Цаашид Хөрөнгийн бирж, банкны салбарын хоорондын уялдааг сайжруулах хэрэгтэй. Банк зээл олгохоос гадна компанийн бондыг худалдан авч болж байна. Европт, АНУ-д Засгийн газрын бондоос илүү компанийн бондыг түлхүү авдаг. Компани бүр бонд гаргах боломжтой. Гэхдээ компани бүрийн бондыг чөлөөтэй арилжихгүй. Тухайлбал, АНУ-ын Боинг, iPhone зэрэг улсаасаа илүү рейтингтэй болчихсон брэнд бий. Үүнтэй адил Монгол Улс брэндүүд бий болгоод, уг брэндтэй холбоотой үйлдвэр, аж ахуйн нэгжүүдийн бонд хөрөнгийн зах зээлд гардаг, тэр нь банкны салбарт орж эргэлддэг, хоёрдогч зах зээлд гарахаар нь Төв банк оролцох зохицуулалт байдаг. Энэ мэт туршлага жишээг судлах шаардлага үүсэж байна.

Мөнгөний зах зээлд уламжлалт мөнгөний бодлогоос гадна уламжлалт бус бодлогын асуудал ихээр хөндөгдөж байна. Дэлхийн зах зээл дээр бий болсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээс гадна шинээр бий болж байгаа шинэ хөгжил, технологийг мэдэж, суралцаж, нэвтрүүлэн хэрэгжүүлэх нь чухал.

-Монгол Улс хар жагсаалтаас энэ ондоо амжиж гарч чадах уу?

-Мөнгө угаах терроризмтой тэмцэх тогтолцоо, бодлого, үйл ажиллагаа, стандарт, шаардлага, олон улсад нийтээр дагаж мөрдөх зохицуулалт улам чанга болж байна. 2003 онд Олон улсын мөнгө угаахтай тэмцэх байгууллага (ФАТФ) байгуулагдаж, Монгол улс тус байгууллагын Ази, Номхон далайн бүлгийн гишүүн болсон. Уг асуудал маш их ач холбогдолтой учраас бүх улс оронд адилхан дагаж мөрдөх шаардлага тавьж буй цаг үед бид ирээд байна.

Монгол Улсад 2016 оны долдугаар сард

ФАТФ-ын олон улсын харилцан үнэлгээний баг ирж, техникийн 40, хэрэгжилтийн 11 зөвлөмжийг хэрхэн дагаж мөрдөж байгааг шалгасан. Манай улсыг техникийн 40 зөвлөмжийн талаас илүүг хангаж чадаагүй байна, хэрэгжилтийн 11 үзүүлэлтийг бүгдийг биелүүлээгүй гэсэн дүгнэлт гаргаад биелүүлэх үүрэг өгсөн. Үүнээс хойш бид эдгээр даалгаврыг биелүүлэхэд бүхий л хүчээ дайчлан ажилласан. Улирал бүрээр тайлан явуулж, тайлангаа хамгаалан ажиллахаар 2019 оны аравдугаар сар гэхэд техникийн 40 зөвлөмжийн 35-ийг бүрэн биелүүлсэн, хэрэгжилтийн 11-ээс долоог нь хангасан гэсэн дүгнэлт гарч байв.

Өнгөрсөн оны аравдугаар сард болсон хурлаас бусад зөвлөмжийг хийх зургаан даалгавар өгөгдсөн. Даалгавар авсан учраас стратегийн дутагдалтай орны жагсаалтад оруулсан. Үүнийг саарал жагсаалтад орсон гэж ойлгодог. Эдгээр даалгаврыг биелүүлсэн гүйцэтгэлээ улирал бүр тайлагнаж, 2020 оны нэгдүгээр сард гурвыг, дөрөвдүгээр сард гурав буюу нийт зургаан даалгаврыг бүгдийг биелүүлсэн гэсэн үнэлэлт авч, саарал жагсаалтаас гарах нөхцөлийг хангасан.

ФАТФ-ын дотоод дүрэм журмын дагуу тухайн улсад багаа заавал ирүүлж, шалгах ёстой. Цар тахлаас болоод ФАТФ-ын төлөөлөгчид манайд ирж чадахгүй удааширч байсан хэдий ч бидний уйгагүй хүсэлт чармайлтын үр дүнд АНУ, ОХУ, Их Британи, Хятадын дөрвөн хүний бүрэлдэхүүнтэй баг манайд ирж ажилласан. Бид тайлангаа амжилттай хамгаалж, ФАТФ-ын нэгдсэн хуралдаанаар Монгол Улсыг саарал жагсаалтаас гаргасан албан ёсны шийдвэрээ зарлалаа. Европын холбооны жагсаалтын хувьд автоматаар гаргана гэсэн албан бичиг ирсэн, гарах нь цаг хугацааны асуудал болсон.

Мөнгө угаах, терроризмтэй тэмцэх нь нэг удаагийн ажиллагаа биш, байнга хийгдэх мөн нэгдмэл тогтолцоо бий болгох том ажил. 2023 онд дараагийн олон улсын харилцан үнэлгээний баг ирж, техникийн, хэрэгжилтийн зөвлөмжүүдээ шалгахад бид бэлэн байх учиртай. Үүний тулд тогтолцоогоо сайжруулах, бэхжүүлэх, ажлаа тогтмолжуулах хэрэгтэй. Бид хяналт шалгалтаа байнга хийдэг байхад анхаарч байна. ■

БАНКНЫ САЛБАРЫН ШИНЭТГЭЛИЙН ХӨТӨЛБӨР

ЗОРИЛТ 1

Банкны салбарын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, банкны үйл ажиллагааны зохистой засаглалыг сайжруулан ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай банкны тогтолцоог бий болгох

ЗОРИЛТ 2

Банкны хяналт шалгалт, зохицуулалтын арга хэрэгслийг олон улсын жишигт нийцүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлэн эрүүл, найдвартай банкны тогтолцоог бий болгох

ЗОРИЛТ 3

Олон улсын мэргэжлийн байгууллагуудтай хийх хамтын ажиллагааг үргэлжлүүлж, дараагийн санхүүжилтийн хөтөлбөрт бэлтгэх

ЗОРИЛТ 4

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцооны үр дүнтэй байдлыг нэмэгдүүлэх, эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллах, ФАТФ-ын саарал жагсаалтаас гарах, дараагийн харилцан үнэлгээнд бэлтгэх

ЗОРИЛТ 5

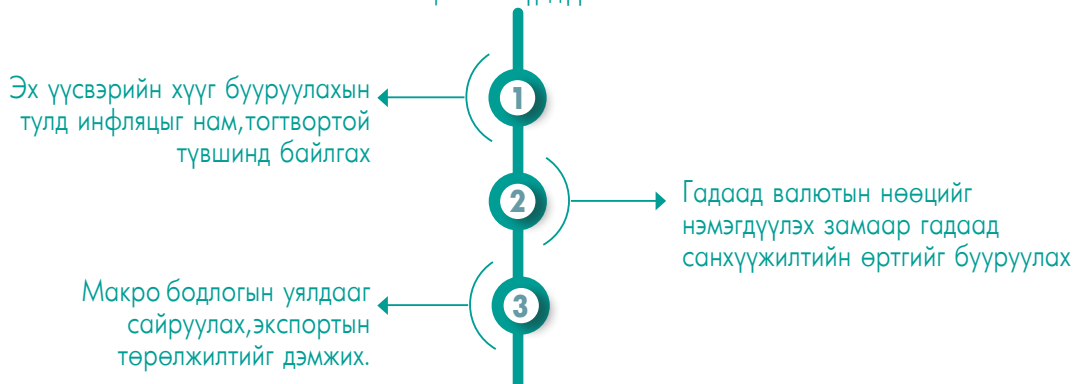
Банкны үйл ажиллагааны чиглэл, бизнесийн загвар болон бусад онцлог хүчин зүйлд тулгуурлан банкны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл, тавигдах шаардлагыг төрөлжүүлэн харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоог бий болгох

ЗЭЭЛИЙН ХҮҮГ БУУРУУЛАХ СТРАТЕГИ

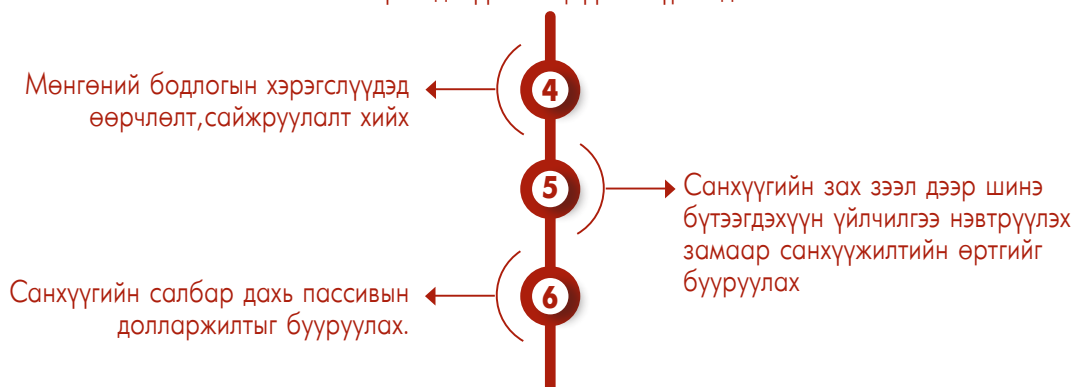
ЗОРИЛТ 1

Зээлийн хүү буурах макро эдийн засгийн тогтвортой орчныг бүрдүүлэх

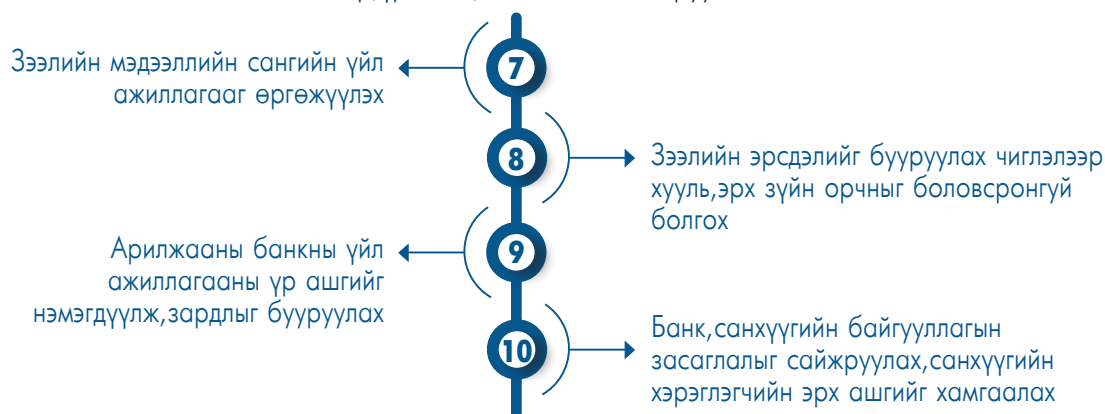
ЗОРИЛТ 2

Санхүүгийн зах зээлд шинэ хэрэгсэл, бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх хүрээнд

ЗОРИЛТ 3

Арилжааны банкны эрсдэл удирдах чадвар, үр ашиг, засаглалыг сайжруулах

Засаглал

Банкуудын хувьцаа эзэмшигчдийн төвлөрөл буурч, нээлттэй компани болсноор засаглал сайжирна

Банкны хоёр шатлалт тогтолцоотой болсноос хойш өнөөг хүртэл нийт 35 банк байгуулагдаж байсан ч татан буугдсан нь 20 гаруй. Энэ бүхний шалтгаан нь тухайн банкны өмчлөл, удирдлагын зохистой байдал алдагдсанаар ашиг сонирхлын зөрчилтэй шийдвэр гаргахад хүргэж, улмаар санхүүгийн хүндрэлд орж, төлбөрийн чадваргүй болсноор активынх нь чанар муудсантай холбоотой.

Сүүлийн 30 жилийн хугацаанд Монголбанк тухайн цаг үеийн нөхцөл байдалд тааруулан банкны салбараа шинэчилсээр ирсэн. Харин одоо хамгийн маргаантай боловч заавал хийх ёстой нэг ажил байгаа нь банкны хувьцаа эзэмшигчдийн тоог нэмэгдүүлэн, төвлөрлийг бууруулж үйл

ажиллагааг нь нээлттэй, ил тод засаглалтай болгох явдал юм.

Банкны салбар цаашид энэ чигээрээ засаглал харьцангуй сул, өрсөлдөх чадвар дутмаг оршсоор байх уу гэдэгт хариулт өгөх цаг ирээд байна. Банкуудын эзэмшил болоод засаглалд хийх гэж буй өөрчлөлт банкны удирдлага, эзэмшигчдэд таалагдахгүй байж магадгүй.

Гэхдээ банк, санхүүгийн салбар, санхүүгийн зуучлалыг нэмэгдүүлж, цаашлаад эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах зорилтыг том зургаар нь харвал жирийн иргэд, аж ахуйн нэгжээр тогтохгүй, нийт Монгол Улсад хэрэгтэй шинэтгэл юм. Монгол Улсад өнгөрсөн 29 жилд мөрдөгдсөн хуулиар банкуудын зохицуулалт илүү либерал, хуулийн этгээдийн хязгаарлагдмал хариуцлагатай, эсвэл хувьцаат компани хэлбэртэй байх эсэхээ банкны эзэд өөрсдөө сонгодог байсны зэрэгцээ хувь эзэмшилд ч хэмжээ хязгаар тавьж байгаагүй.

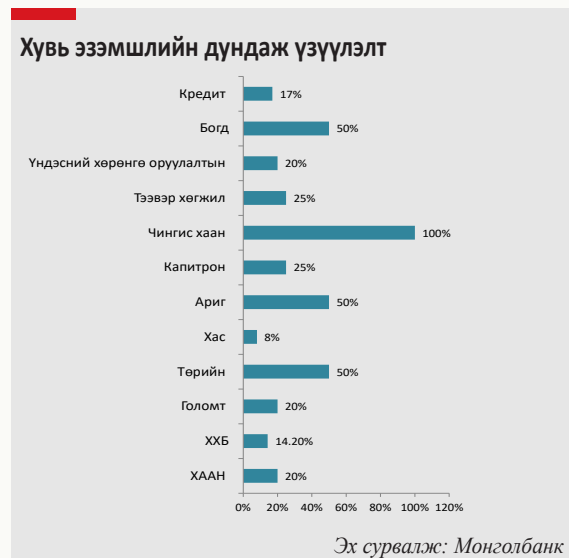
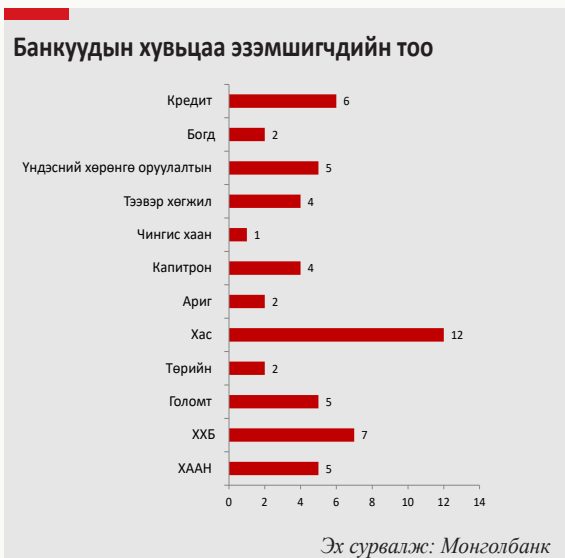
Банк нь эрсдэлийг мэргэжлийн түвшинд удирдан санхүүгийн зуучлал үзүүлсний хариуд ашиг, орлого олдог бизнес боловч Монгол Улсын хувьд төрийн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх суваг, цаашлаад эдийн засгийн өсөлтийг

дэмжихүйц санхүүгийн зуучлагч болдог тул хүчирхэг, эрүүл банкны тогтолцоог бий болгох шаардлагатай.

Нөгөө талаар, банкны үйл ажиллагааг тогтвортой байлгаж, улмаар зээлийн хүүг бууруулахад банкны өмчлөгч нарын оролцоо чухал. Ялангуяа өмчлөгчийн эрх ашгийг хамгаалах төлөөлөн удирдах зөвлөл, түүний гүйцэтгэх удирдлагатай харилцах харилцаа

нь байгууллагын засаглалын сайн туршлагуудыг бүрэн хангасан байх нь туйлын чухал болж байна. ▶

Банкны салбар цаашид энэ чигээрээ засаглал харьцангуй сул, өрсөлдөх чадвар дутмаг оршсоор байх уу гэдэгт хариулт өгөх цаг ирээд байна

► Энэ оны наймдугаар сарын эцсийн байдлаар банкны салбарын нийт активын хэмжээ 34.5 их наяд төгрөг буюу манай улсын 2019 оны ДНБ-тэй ойролцоо үзүүлэлттэй байна. Үүнээс 20 их наяд буюу 60 орчим хувь нь олон нийтээс татан төвлөрүүлсэн харилцагч, хадгаламж эзэмшигчдийн мөнгөн хөрөнгө. Харин банкны хувьцаа эзэмшигчдийн банкаа байгуулсан хөрөнгө буюу өөрийн хөрөнгө нь гурван их наяд орчим төгрөгтэй тэнцэж буй. Нэг ёсондоо, банкны нийт активын есөн хувьд ч хүрэхгүй

хөрөнгийг эзэмшигчид нийт хөрөнгөтэй холбоотой шийдвэрийг гаргаж байна. Гэтэл олон улсын судалгаагаар хувь эзэмшлийн төвлөрөл өндөр байх тусам банкны санхүүгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлдөг бөгөөд илүү эрсдэлтэй стратеги, үйл ажиллагаа эрхлэх хандлагатай байдаг нь санхүү төлбөрийн чадварын эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг ажээ.

Тиймээс банкуудын засаглалыг сайжруулж, хувьцаат компани хэлбэртэй болгохыг Улсын Их Хурлаас баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэл, “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги” болон Монголбанкнаас гаргасан “Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр 2020-2023” баримт бичигт тус тус тусгаад байна. Ингэснээр банкны засаглал эрүүлжиж, чанаргүй зээлийн эрсдэл багасаж, үүнийг дагаад бусад зээлдэгчийн зээлийн хүүд шингэдэг зардал буурах боломжтой юм.

Энэ бүхнийг Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлтөөр оруулах бөгөөд үүнийг дагалдан хэд хэдэн хуульд өөрчлөлт оруулахаар хуулийн төслүүдийг хэлэлцэж байгаа. Мэдээж томоохон өөрчлөлт тул өнөөдөр хууль баталсан ч шууд дагаж мөрдүүлэх боломжгүй. Цаг хугацаа, бэлтгэл ажил хэрэгтэй. Банкуудын төлөөлөл ч гэсэн хугацаа хэрэгтэйг, хөрөнгийн зах зээлээ хөгжүүлж, иргэдийн санхүүгийн боловсролыг дээшлүүлж, хөрөнгө оруулалтын мэргэжлийн сангууд бий болж, хөрөнгийн зах зээлийн хоёр дахь арилжаа ►

Б.ЭРДЭНЭХУЯГ

Монголбанкны Хууль, эрх зүйн газрын Эрх зүйн бодлогын хэлтсийн захирал

Тогтоосон хугацаанд шаардлага хангаагүй тохиолдолд тухайн хязгаарлалтаас давсан хувьцаанд ногдох саналын эрхийг хэрэгжүүлэх боломжгүй болох, ногдол ашиг олгохыг түдгэлзүүлэх, шинэ салбар, нэгж нээхийг хориглох, зарим төрлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хувьцааг албадан худалдахыг шаардах зэрэг арга хэмжээг олон улсад авч хэрэгжүүлдэг.

► идэвхжиж байж энэ стратегиуд нийт санхүүгийн салбартаа амжилттай, одоо байгаа банкуудаа боомилчихгүйхэн шиг хэрэгжинэ гэдэг байр суурь илэрхийлж буй. Банкны өөрийн хөрөнгө болох гурван их наяд орчим төгрөгийн төвлөрлийг бууруулж, хөрөнгийн зах зээлд хувьцааг арилжаалахад тодорхой хугацаа, төлөвлөгөө, зах зээлийн судалгаа шаардлагатай.

Дээр дурдсан баримт бичигт тусгаснаар банкны хувьд нэг хувьцаа эзэмшигч холбогдох этгээдийн хамт эзэмших хувьцааны дээд хэмжээг нийт гаргасан хувьцааны 20 хувиар хязгаарлана. Олон улсад ч ийм л жишиг байдаг. Европын холбооны гишүүн улсуудад банкны нэг хувьцаа эзэмшигчийн хувийг 20-иор хязгаарлаж, хувь эзэмшил 30, 40 хувь зэргээр нэмэгдэх тусам зохицуулагч буюу хянан зохицуулагчаас тухай бүрд зөвшөөрөл авдаг аж. Харин компанийн хэлбэрийн хувьд Зүүн Европын, ялангуяа шинээр зах зээлийн эдийн засагт шилжсэн улсууд болон Скандинавын хойгийн орнууд, Австри, Германд банкныг үүсгэн байгуулах хэлбэр заавал хувьцаат компани байдаг хуультай. Үүний зэрэгцээ хувьцаа эзэмшигчийн тоо, хөрөнгө оруулах, хувь нийлүүлэх дээд, доод хэмжээ болон компанийн заавал гаргаж өгөх мэдээллийг ч нэг бүрчлэн хуульчилдаг аж. (Нэгж хувьцаа эзэмшигчийн хувь эзэмшлийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг графикаас харж болно).

Энэ удаагийн банкны салбарын шинэтгэл ч мөн энэ чиглэлд хэрэгжих аж. Шинээр байгуулагдах банкууд олон улсын жишгээр эх сууриа тавих бол одоо байгаа банкуудын хувьцаа эзэмшигчид 20-оос дээш хувийн эзэмшлээ нээлттэй болон хаалттай хэлбэрээр задална гэсэн үг. Хугацааны хувьд стратегийн баримт бичигт зааснаар хийгдэх боломжтойг албаны мэргэжилтнүүд илэрхийлсэн.

Эхний ээлжинд олон улсын санхүүгийн байгууллага, хөрөнгө оруулагчдаас өгсөн банкны өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх “гэрийн даалгавар”-аа хийх ёстой. Монголбанкны зүгээс банк тус бүрийн гаргасан тогтворжуулалтын болон бизнес төлөвлөгөөг үнэлж, хуульд оруулсан өөрчлөлтийн дагуу бэлтгэл хангаж, шаардлагатай дүрэм журам, зааварчилгаа, арга аргачлалыг боловсруулж гаргах юм байна.

Улмаар хуульд заасан хугацаанд багтаж компаниа хувьцаат компани болгон өөрчилж, хувьцаагаа нийтэд санал болгох, эрх бүхий

байгууллагад бүртгүүлэх зэрэг шаардлага тавихаар хэлэлцэж буй аж. Гэхдээ хууль, түүнийг хэрэгжүүлэх зэрэг нарийвчилсан зохицуулалтыг тодорхойлох чиг үүрэг нь УИХ-аас байгуулагдах хуулийн төслийн ажлын хэсэг, байнгын хороонд ногдож байна.

АНУ-аас эхлэлтэй 2008 оны дэлхийн санхүүгийн хямралын шалтгаан нь банк, санхүүгийн байгууллагуудын эрсдэлийн удирдлага хангалтгүй, зохистой засаглал алдагдсанаас үүдэлтэй байсан. Тиймээс банкны зохистой засаглалыг хангах чиглэлээр банкны үйл ажиллагаа, хяналт шалгалтын олон улсын зарчим шинэчлэгдэж байна. Банкны өмчлөгчид буюу хувьцаа эзэмшигч, хяналтын буюу төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын харилцаа зохистой байж гэмээнэ засаглал нь эрүүл байдаг. Эдийн засгийн

идэвхжлийн үед уул уурхай, барилгын салбарт их хэмжээний зээл олгосноос эргээд макро орчин савлахад зээлдэгч нар зээлээ төлж чадахгүйд

Шинэтгэл нь банкуудыг хувьцаат компани болгож, олон нийтийн хяналттай, зохистой засаглалтай болгоход чиглэнэ

Эх сурвалж: Монголбанк

► хүрдэг. Нөгөө талаар, гүйцэтгэх захирлууд ч гэсэн тухайн жилийн үйл ажиллагааг ашигтай гаргаж, өндөр цалин урамшуулал авах сонирхолтой байдаг нь урт хугацаанд, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах гэсэн хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашигтай зөрчилддөг аж.

Манай банкны салбарт оршсоор байгаа засаглалын эл хямралыг банкуудыг өөрийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх хугацаатай үүрэг даалгавар өгөөд байгаагаар илэрхий болсон гэж ч үзэж болно. Одоогийн засаглалын хэлбэрээр манай банкуудын өөрийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх нөөц шавхагдсан гэхэд хэтрүүлсэн болохгүй.

Банкууд гаднаас хөрөнгө оруулагч татах эсвэл хувьцаагаа задлахаас өөрөөр хөрөнгийн эх үүсвэрээ нэмэгдүүлэх боломж нь хязгаарлагдмал байгаатай зэрэгцэн олон улсын стандартууд банкны энгийн хувьцаагаар бүрддэг нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгөд тэргүүлэх ач холбогдол өгч, түүнийг нэмэгдүүлэхийг шаардах болжээ. Тиймээс нээлттэй компани болсноор банкууд өөрийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх боломжууд нь илүү өргөн болно.

Хөрөнгийн бирж, зохицуулагч байгууллагын шаардлага хангасан санхүүгийн эх үүсвэр татах олон төрлийн хэрэгсэл гаргах боломж улам нэмэгдэх юм. Тухайлбал, нээлттэй хувьцаат банк нь бонд, өрийн бичиг, хадгаламжийн сертификатыг хөрөнгийн анхдагч болон хоёрдогч захад гаргах,

Л.ЭВШИНХОРЛОО

Монголбанкны Хууль, эрх зүйн газрын Эрх зүйн бодлогын хэлтсийн захирал

Банкуудыг нээлттэй хувьцаат компанийн хэлбэрт шилжүүлэх шинэчлэл нь зөвхөн банкны бүс санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэхэд томоохон хөшүүрэг болох юм.

арилжаалах боломж нь нэмэгдсэнээр аль нэг хадгаламж эзэмшигч, харилцагч мөнгөн хөрөнгөө гэнэт татах, “банкаас дайжих” эрсдэлээс сэргийлэх гарц болно гэдгийг Монголбанкны Хууль, эрх зүйн газрын Эрх зүйн бодлогын хэлтсийн захирал Б.Эрдэнэхуяг ярьсан.

Тиймээс энэ удаагийн банкны салбарын шинэтгэл нь банкны хуулийн этгээдийн хэлбэрийг зөвхөн хувьцаат компани болгож, удирдлагын эрсдэлийг бууруулах замаар зохистой засаглалыг бүрдүүлэн, цаашид Монгол Улсын урт хугацааны эдийн засгийн өсөлт, хөгжилд дэмжлэг болгоход чиглэж байна. ■

ХУВЬЦААНЫ ТОДОРХОЙ ХЭСГИЙГ ОЛОН НИЙТЭД АРИЛЖИХ НӨХЦӨЛ

ИНДОНЕЗ

40 хувь

40%-аас дээшхи хувьцааг эзэмшигч нь банкныг (IPO) нээлттэй компани болгож, банкныг эзэмшсэнээс хойш 5 жилийн дотор 20% хүртэлх хувьцааг олон нийтэд арилжих ёстой.

КАНАД

1-5

ТЭРБУМ
АМ.ДОЛЛАР

1-5 тэрбум ам.долларын эзэмшигчдийн өмчтэй банкны нэгдлийн хувьд саналын эрхтэй хувьцааны 35%-ийг Канадын хүлээн зөвшөөрөгдсөн хөрөнгийн биржид олон нийтэд арилжаалах шаардлагатай бөгөөд нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч эзэмших ёсгүй.

БАНГЛАДЕШ

3 жил

Хувьцаа эзэмшигч нь банкны зөвшөөрөл авснаас 3 жилийн дотор олон нийтэд нээлттэй хувьцаа (public shares) гаргах ёстой. Тухайн нийтэд гаргасан хувьцааны дүн дор хаяж хувьцаа эзэмшигчийн оруулсан хувь эзэмшлийн дүнтэй тэнцүү байна.

Хяналт шалгалт

Ниргэсэн хойно нь хашхирах бус урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлнэ

Эрүүл тогтолцооны үндэс

Банк бол бизнес, гэхдээ тун онцлогтой, эмзэг бизнес. Итгэлцэл дээр тогтдог учраас тэр. Хэрэв банк хүндрэлд орвол зөвхөн хөрөнгө оруулагчид, хувьцаа эзэмшигчид бус ард, олон нийтийн хөрөнгө эрсдэлд орохоос гадна эдийн засагт сөрөг нөлөө үзүүлэх учир банкны салбар заавал “эрүүл” байх ёстой. Эрүүл байх үндэс нь “өвчнөөс” урьдчилан сэргийлэх. Энэ зарчмын дагуу эрсдэлд суурилсан банкны хяналт шалгалт, зохицуулалтын олон улсын аргачлалыг Монгол Улсын онцлогт нийцүүлэн үе шаттайгаар нэвтрүүлэх ажлыг Монголбанк хэрэгжүүлж байна.

Төв банкнаас арилжааны банкуудад тавьж буй хяналт шалгалт нь олон нийтийн эрх ашгийг хамгаалахын зэрэгцээ эдийн засгийн үр өгөөжтэй, эрсдэл багатай хэвийн үйл ажиллагааг хангахад чиглэдэг. Харин эрсдэл даах чадварыг оновчтой тогтоож, санхүүгийн салбарын оролцогчдыг үнэн зөв мэдээллээр хангахын тулд олон улсын банкны хяналт шалгалтын Базелийн хорооны Базел I, II, III цуврал стандартыг Төв банк дотоодын банкны системийн онцлогт нийцүүлэн хэсэгчлэн нэвтрүүлж хэрэгжүүлж буй. Эдгээр стандарт нь санхүүгийн байгууллагын үйл ажиллагаа, зохистой засаглал, төлбөрийн чадварын үзүүлэлт болон үр нөлөөтэй хяналт шалгалтын зарчмын шалгуурыг тогтоож өгдгөөрөө ач холбогдолтой юм.

Туршлагаар шалгарсан стандарт

1974 онд валютын зах зээлийн гол тоглогчдын нэг Германы Герштат банк долларын ханшийг буруу тооцсоны улмаас өөрийн хөрөнгөөс даруй 10 дахин их хэмжээний өрөнд орж дампуурчээ. Тухайн өдөр хэд хэдэн банк эл банкаар дамжуулан АНУ-руу гүйлгээ хийсэн боловч цагийн зөрүүний улмаас эдгээр шилжүүлгийг хийхээс өмнө татан

буулгасан байв. Гинжин урвалын зарчмаар тэдгээр банк мөнгөн хөрөнгийн дутагдалд орж, үйл ажиллагаагаа хэвийн үргэлжлүүлэх боломжгүй болсон юм. Энэ туршлагаас сургамж авсан “Их 10”-ын төв банкны удирдлагууд 1974 оны сүүлчээр Олон улсын төлбөр тооцооны банкны дэргэд Базелийн хороог анх байгуулжээ. Энэ үеэс олон улсын банкны хяналт шалгалтын аргачлалын суурь тавигдаж эхэлсэн байна.

1988 онд тус хорооны баталсан Базел I стандартаар банкуудад тавих өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааны тухай ойлголт анх бий болсон. Энэ баримт бичиг батлагдсанаар банкуудын балансын болон балансын гадуурх бүртгэлд өөрийн хөрөнгө хүрэлцээтэй байгаа эсэхийг тодорхойлох замаар зээлийн эрсдэлийг анхаарч эхэлсэн байна. Гэтэл 1990-ээд оны үед хэд хэдэн улсад эдийн засгийн болон санхүүгийн хямрал тохиосон бөгөөд 1997 оны Азийн санхүүгийн хямрал олон улсын хөрөнгө оруулагчдыг нэг их наяд орчим ам.долларын алдагдалд орууллаа. Энэ нь санхүүгийн байгууллагуудын эрсдэлийн удирдлагын механизм сул байгааг илтгэсэн дохио байв. Улмаар шинэ зууны эхээр Базелийн хороо банкуудын өөрийн хөрөнгөд тавих шаардлагыг өөрчлөх санал гаргасан нь Базел II стандартын суурийг тавьжээ.

2006 онд батлагдсан Базел II стандарт нь өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааны шаардлагаас гадна хяналт шалгалт болон олон нийтэд нээлттэй байх шаардлагуудыг нэмж тусгасан гурван бүлэгтэй. Уг стандартын Бүлэг 1-т өөрийн хөрөнгийн ►

Манай улсын хяналт шалгалтын өнөөгийн аргачлал нь гүйцэтгэл буюу үр дүнгийн биелэлэд тулгуурладаг бол олон улсын стандартын дагуу эрсдэлд суурилсан, ирээдүйд чиглэсэн аргачлалыг нэвтрүүлэх хэрэгтэй

Эх сурвалж: Базелийн хороо

► зохистой харьцааг тусгасан бол Бүлэг 2 нь банкуудын эрсдэлд суурилсан, ирээдүйд чиглэсэн дотоод хяналт шалгалтын шаардлагыг нарийн зааж өгснөөрөө онцлогтой. Харин Бүлэг 3 нь банк өөрийн хөрөнгийн бүтэц, эрсдэлтэй активын талаар олон нийтэд мэдээлэх шаардлага тавьж, зах зээлийн сахилга батыг бэхжүүлэхэд чиглэдэг. Ингэснээр банкинд тавих олон нийтийн хяналт идэвхжиж, тэр чинээгээр банкууд хариуцлагатай үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл бүрдэх юм.

Энэхүү шаардлага батлагдаад удаагүй байтал 2008 оны олон улсын санхүүгийн хямрал нүүрлэсэн нь Базел II стандартыг чангатгах хэрэгтэйг анхааруулав. Банкны салбар хямарсан нь зээлээр бүрдүүлсэн хөрөнгө хэт их бөгөөд төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар хангалтгүй байсантай холбоотой. Банкуудын засаглал, эрсдэлийн удирдлага сул, урамшууллын бүтэц зохисгүй байсан нь “нэмэр” болж улмаар зээл болон төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын эрсдэлээ буруу тооцож, хэт их зээл олгосон нь хямралд хүргэжээ. Энэ бүх эрсдэлийг нарийн тооцож,

өмнөх стандартын шаардлага, хамрах хүрээг өргөжүүлэн чангатгасан Базел III стандартыг 2010 онд батлан мөрдүүлж эхэлсэн байна.

Базел стандарт Монголд

Монгол Улс 1996 онд Базел I буюу өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааны шаардлагыг анх нэвтрүүлсэн. Зах зээлийн эдийн засагт шилжиж байсан тухайн үед зээлийн ангилал байтугай зээлийн тухай ойлголт муутай байсан монголчуудад сэтгэлгээний том өөрчлөлт хийх шаардлага тулгарав. Энэ үеэс хойш 2017 он хүртэл банкны хяналт шалгалтын аргачлалд зарчмын өөрчлөлт оролгүй явсаар ОУВС-ийн Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр хэрэгжсэнээр шинэтгэлийн эхлэл тавигджээ.

Арилжааны банкуудад 2017 онд хийсэн активын чанарын үнэлгээний үр дүнд нийт долоон банк 511 тэрбум төгрөгийн өөрийн хөрөнгийн дутагдалтай гарсан. Банкууд өөрийн хөрөнгөө нэмэгдүүлсэн боловч зарим банкны бүрдүүлсэн эх үүсвэрийг Эдийн засгийн ил тод байдлыг дэмжих ►

► хуультай холбоотойгоор хүлээн зөвшөөрөх боломжгүйг Монголбанк мэдэгдэж байв. Активын чанарын үнэлгээгээр банкуудын зээл олгох процесс учир дутагдалтай буюу эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоо сул байгааг тогтоожээ. Түүнчлэн, эргэн төлөх чадвар бус барьцаанд суурилсан зээл олгох тогтолцоотой боловч барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ нь олон улсын стандартад нийцээгүй зэрэг банкны салбарын олон сул тал ил болсон юм. Улмаар 2017 оноос Монголбанк Базел II стандартын Бүлэг 2-ыг нэвтрүүлэх чухал алхмыг хийсэн нь банкуудын системд нөлөөтэй байдлыг тооцож банк тус бүрт тохирсон хяналт шалгалтын аргачлалыг нэвтрүүлсэн явдал байв.

Мөн өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааны шаардлагаас гадна банкуудад тодорхой хэмжээний нөөц хөрөнгөтэй байх, гурван жилийн төлөвлөгөө шаарддаг болсноос гадна эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг илүү оновчтой болгож өгчээ. Харин ил тод байдлыг хангах үүднээс Монголбанкнаас банкны санхүүгийн тайлан болон бусад мэдээллийг нийтэд нээлттэй мэдээлэх загварыг боловсруулан мөрдүүлж байна.

Базел III стандартын хүрээнд Монголбанк Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны журамд өөрчлөлт оруулж мөрдүүлж эхэлсэн. Гэвч арилжааны банкууд зохистой харьцааны шалгуурыг хангаж чадалгүй явсаар дэлхий даяар Ковид-19 цар тахал дэгдэж, эдийн засгийн нөхцөл муудсанаар уг шаардлагыг хангах хугацаа хойшилсоор байна. Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалд шилжих зорилгоор Банкны тухай хууль болон бүхий л холбогдох журмуудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулаад байна. Ингэснээр банкуудад авах албадлагын арга хэмжээ зөвхөн гаргасан зөрчилтэй холбоотой байсан бол эрсдэлийн түвшинтэй уялдаж ирээдүйд чиглэсэн шинж чанартай болох юм.

Монголбанкнаас эрүүл, найдвартай банкны тогтолцоог бий болгох цогц арга хэмжээ авч байгаа ч хэрэгжилт сул байгаа нь шинэтгэлийн явцыг удаашруулж байна. Дэлхийн банкнаас Монгол Улсын Засгийн газарт зориулан бэлтгэсэн бодлогын тэмдэглэлд “хууль эрх зүйн орчин нь Монголбанкны хараат бус байдлыг сулруулж, хяналт шалгалтын үр нөлөөг муутгаж” буйг онцолжээ. Уг тэмдэглэлд “Монгол Улсад хэрэгжиж буй бүх хууль, журам нь хууль тогтоомжийн үндсэн зарчимд нийцтэй байх шаардлагатай гэж үзээд Монголбанкнаас гаргаж

Ё.МӨНХБАТ

Монголбанкны Банкны бүтцийн өөрчлөлт, бодлогын газрын Бүтцийн өөрчлөлтийн хэлтсийн захирал

Олон улсын шилдэг түршлага, жишиг стандартыг нэвтрүүлсэн ч хэрэгжүүлэхгүй бол банкны салбар эрүүл байж чадахгүй. Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль, журамд гэхээс илүүтэй мөрдөж, мөрдүүлж чадахгүйдээ асуудлын гол нь оршиж байна. Хэчнээн сайн хууль байгаад дагаж мөрдөхгүй бол ач холбогдолгүй болно. Хэрэгжилтийн явцыг удаашруулах гол хүчин зүйл бол зохицуулагч байгууллагад ирдэг хөндлөнгийн нөлөөлөл байдаг.

Үр нөлөөтэй хяналт шалгалтыг явуулахад зохицуулагч байгууллагын хараат бус байдал чухал ач холбогдолтой”.

буй бүх журам батлагдахын өмнө Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд бүртгүүлэх шаардлагатай байдаг нь бодит байдал дээр аливаа журмыг боловсруулах явцад хөндлөнгөөс оролцох боломжийг нээж өгч байна. Иймд журам боловсруулах явцад хөндлөнгөөс нөлөөлөх боломжийг хязгаарлах зорилгоор Монголбанкнаас гаргаж буй аливаа дүрэм, журмыг зөвхөн голлох хуулиудтай нийцтэй байдлыг нь харгалзан үзэж ХЗДХ-ийн яаманд бүртгүүлэх нь зүйтэй” гэж дурджээ.

Хяналт шалгалтын аргачлалын үндсэн зарчмыг ийнхүү өөрчлөхөд зөвхөн банк төдийгүй бүх талын оролцоо чухал үүрэгтэйг энд онцлох хэрэгтэй. Тухайлбал, хянан шалгагчид шинэ шалгуур, аргачлалын зарчмыг сайтар ухамсарлаж чанарын үнэлгээ зэрэг субъектив үнэлэмж хийхдээ анхааралтай хандах шаардлагатай бол банкууд үүрэг хариуцлагаа ухамсарлаж эрсдэлээ зөв тооцож тохирох арга хэмжээг авдаг байх ёстой.

Түүнчлэн, олон нийт ч нээлттэй мэдээлэлд тулгуурлан эрсдэлээ тооцож банкинд хөрөнгө оруулах шийдвэрээ гаргадаг байх нь эрсдэлд суурилсан, ирээдүйд чиглэсэн хяналт шалгалтын чухал бүрэлдэхүүн юм. Иймд банк, хянагч, харилцагч гээд санхүүгийн салбарын бүх оролцогч хариуцлагаа ухамсарлаж, хандлагаа өөрчилж байж хуучин тогтолцоог халж чадна. ■

Тодруулга

Г.Дөлгөөн: Санхүүгийн салбарын тогтвортой байдалд банкны системийн эрүүл, найдвартай байдал чухал ач холбогдолтой

Монголбанкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч Г.Дөлгөөнтэй ярилцлаа.

-Банкны хяналт шалгалтын арга хэрэгслийг эрсдэлд суурилсан олон улсын стандартад нийцүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэхдээ Монголбанк юунд гол анхаарлаа хандуулж байна вэ?

-Банкны салбарын эрүүл, найдвартай байх тулгуур хүчин зүйлсийн нэг нь яах аргагүй санхүүгийн салбарын зохицуулагч байгууллагын бодлогын арга хэрэгсэл юм. Бид шилжилтийн үеийн эдийн засгаас хойш одоог хүртэл банкны хяналт шалгалтыг үе шаттайгаар, цогцоор, тасралтгүй хэрэгжүүлсээр ирсэн. Сүүлийн жилүүдэд олон улсын стандарт, дэлхий нийтийн чиг хандлагын дагуу эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын зохицуулалтыг дараах гурван чиглэлээр хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- 1) Хууль, эрх зүйн орчныг шинэчлэх;
- 2) Банкны хяналт шалгалтын шилдэг туршлагыг улс орны эдийн засаг, банк, санхүүгийн салбарын онцлогт тохируулан, хууль тогтоомжид нийцүүлэн нутагшуулах;
- 3) Хянан шалгагч, мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх явдал орно.

Монголбанк цар тахлаас шалтгаалсан эдийн засаг, санхүүгийн орчинд бий болсон сөрөг үр дагаврыг зөөлрүүлэх, банкны системийн эрсдэлийг бууруулах, санхүүгийн зуучлалыг тасалдуулахгүй байх зорилгын хүрээнд Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2021 онд баримтлах Үндсэн чиглэлд макро зохистой бодлогыг мөнгөний бодлоготой хослуулан хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Үүнтэй зэрэгцээд санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангахдаа мөчлөг сөрсөн арга хэрэгслийг ашиглан банкны эрсдэл даах чадварыг хадгалах, хянан шалгалтын болон зохицуулалтын орчныг боловсронгуй болгох, хууль эрх зүйн шинэтгэлийг үргэлжлүүлэхээр шийдвэрлэсэн.

Цаашлаад Монголбанкнаас хяналт шалгалтын дунд хугацааны стратегид таван зорилтыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж, банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөрийг батлан хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Өнгөрсөн жилүүдэд Монголбанк хууль, эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, банкуудын үйл ажиллагаанд мөрддөг холбогдох журам, зааврыг хууль, тогтоомжтой нийцүүлэн боловсронгуй болгосон. Эрх зүйн зохицуулалт шинэчлэгдсэнээр гүйцэтгэлд суурилсан хяналт шалгалтын тогтолцооноос эрсдэлд суурилсан тогтолцоонд шилжихэд чухал алхам болж банкныг учирч болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах боломжийг нээж банкны хадгаламж эзэмшигч, харилцагчийн хууль ёсны эрх ашгийг цаг алдалгүй хамгаалах урьдач нөхцөлийг бүрдүүлж өглөө.

Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлснээр зөвхөн өнгөрсөн цаг хугацааны гүйцэтгэл, үйл ажиллагааг хянан шалгаад зогсохгүй ирээдүйн төлөв байдал, учирч болзошгүй эрсдэлийг тооцож, түүнд боломжит хариу арга хэмжээ авах, удирдах боломжтой болсон гэдгийг ойлгох нь зүйтэй юм.

Цаашид ч Базелийн хорооны зөвлөмж, стандартууд, Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээний стандарт, мэдээлэл технологийн аудитын стандарт, зохистой ►

► засаглалын шилдэг туршлагаудыг нэвтрүүлэх ажлыг үргэлжлүүлээд явна.

-Банкуудын дотоод хяналт, үнэлгээ болон зохицуулалтыг сайжруулах чиглэлд банкуудтай хэрхэн хамтарч ажиллах вэ?

-Банкны хяналт шалгалтын эрсдэлд суурилсан арга хэрэгслийн хүрээнд банкууд өөрийн хөрөнгийн болон хөрвөх чадварын эрсдэлээ дотооддоо үнэлдэг, хэрхэн үнэлснийг нь Монголбанк хянадаг тогтолцоо (ИСААР, ИЛААР)-г нэвтрүүлэх талаар судалж, олон улсын байгууллага, зөвлөхүүдтэй туршлага солилцон, хамтран ажиллаж байна.

Нэг зүйлийг тодруулж хэлэхэд сүүлийн жилүүдэд банкуудын дотоод хяналтын үйл ажиллагаа илт сайжирсан. Банкуудын Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дэргэдэх мэргэжлийн хороод чиг үүрэг бүхий газар, нэгжээрээ дамжуулан аудитын болон хяналтын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж байна. Монголбанкны зүгээс тэдгээр хороо, банкны гүйцэтгэх удирдлагын үйл ажиллагаанд тавигдах шалгуур, шаардлагыг олон улсад мөрдөгддөг зохистой засаглалын зарчмуудтай нийцүүлэх талаар эхнээс нь нэвтрүүлж, холбогдох стандарт, эрх зүйн зохицуулалтыг судалж эхлээд байна.

-Монголбанк сүүлийн жилүүдэд олон улсын мэргэжлийн байгууллагуудтай харилцаа, хамтын ажиллагаагаа хэрхэн идэвхжүүлж ажиллав? Цаашид энэ чиглэлээр юу хийхээр төлөвлөж байна вэ?

-Монголбанк ОУВС-ийн 2017-2020 оны “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн хүрээнд банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах, банкны хяналт шалгалтын тогтолцоог сайжруулах, олон улсын сайн туршлага, стандартуудыг өөрийн орны онцлогт нийцүүлэн нэвтрүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн.

Энэ зорилтын хүрээнд хийх ажлын төлөвлөгөөгөө Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэл, Зээлийн хүүг бууруулах стратеги, Банкны шинэтгэлийн хөтөлбөр зэрэг дунд хугацааны хөтөлбөр, стратегийн баримт бичигт тусган бусад зохицуулагч байгууллага, мэргэжлийн холбоо, банкуудтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Монголбанк ОУВС-аас гадна Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк, Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банк, Олон улсын санхүүгийн корпорац зэрэг олон улсын байгууллагуудтай төсөл, хөтөлбөр, техник туслалцааны хүрээнд хамтран ажиллаж байна. Энэ бүхэн санхүүгийн салбарын тогтвортой

байдалд эерэг нөлөө үзүүлэхээс гадна олон улсын банк, санхүүгийн байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлж байдаг.

-Та УИХ-ын 2020 оны 21 дүгээр тогтоолоор батлагдсан Зээлийн хүү бууруулах стратегийн хэрэгжилтийг үр дүнтэй хангах талаар дурдсан. Монголбанкны зүгээс энэ чиглэлээр авах арга хэмжээний талаар тодорхой дурдана уу?

-Зээлийн хүүг бууруулахад эдийн засаг, санхүү, хууль, эрх зүйн таатай орчныг цогцоор бүрдүүлэх нь хамгийн үр дүнтэй арга хэрэгсэл болохыг олон улсын туршлага харуулж байна. Үүний нэгэн адил Монголбанк дангаараа энэ чиглэлд арга хэмжээ аваад үр дүнд хүрэхгүй. Харин хууль тогтоох байгууллага, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллага, санхүүгийн зохицуулагч байгууллагууд, банк, санхүүгийн байгууллагууд зэрэг олон талын хамтын ажиллагаа, бодлогын арга хэмжээний хүрээнд бид энэ ажлын ард гарч, хүссэн үр дүндээ хүрэх боломжтой.

Үүний дагуу Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хорооны зүгээс дараах үндсэн чиглэлийг баримтлан авах арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- Зээлийн эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах макро эдийн засгийн тогтвортой орчин бүрдүүлэх, төсвийн сахилга батыг хангах, макро бодлогын уялдааг сайжруулах;
- Зээлийн эрсдэлийн зардлыг бууруулах;
- Банкны үйл ажиллагааны зардлыг бууруулах;
- Хөрөнгийн захыг хөгжүүлэх, өрсөлдөөнийг бий болгож санхүүжилтийн зардлыг бууруулах;
- Зээлийн эх үүсвэр, зардлыг нэмэгдүүлж байгаа гэрээ, хэлцлийн нөхцөл, барьцаагаар хангагдсан үүргийн гүйцэтгэлийг шүүхийн болон шүүхийн бус журмаар үр дүнтэй шийдвэрлэхтэй холбогдсон хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох асуудлууд багтаж байна.

Мэдээж бид энэ харилцааг боловсронгуй болгохдоо санхүүгийн хэрэглэгчийн хууль ёсны эрхийг хамгаалахтай холбогдсон зохицуулалтыг орхигдуулж болохгүй. Энэ ч утгаараа Монголбанкнаас санхүүгийн хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах, үүссэн маргааныг богино хугацаанд шүүхийн бус журмаар үр дүнтэй шийдвэрлэх тогтолцоог нэвтрүүлэхээр холбогдох хуулийн төслийг боловсруулж дуусаад УИХ-ын Намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцүүлэхээр ажиллаж байна. ■

Гадаад хамтын ажиллагаа

Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөрийн үр дүн

Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөрийн талаар 2017 оны хоёрдугаар сарын 19-нд мэдээлэл хийх үеэр/AFP Photo

Эдийн засаг нь хүнд нөхцөл байдалд орох бүрийд хавцлын ирмэгээс Монгол Улсыг аварсаар ирсэн ОУВС-тай бид 1991 оноос хойш хамтран ажиллаж буй. Тус байгууллагын гишүүн болсноос хойших 20 жилийн хугацаанд санхүүгийн шууд дэмжлэг бүхий хөтөлбөр, зээлд нь зургаан удаа хамрагджээ. Хамгийн сүүлд бүтцийн алдаанаас хамаарч эдийн засгийн өсөлт саарсан, төлбөрийн тэнцэл ихээхэн хүндрэлтэй байгаа улс, орнуудад хэрэгжүүлдэг “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр” (ӨСХ)-г хамрагдсан. Өнгөрсөн гурван жилийн хугацаанд хэрэгжсэн уг хөтөлбөр 2020 оны тавдугаар сарын 23-нд дууссан юм. Хөтөлбөрийн хүрээнд макро эдийн засгийн гол үзүүлэлтүүд сайжирч, тавьсан зорилтууд биелснээс, гадаад валютын нөөц, төсөвтэй холбоотой зорилтуудыг давуулан биелүүлсэн гэж дүгнэж байна.

Зургаа дахь хөтөлбөрийн үр дүн

Монгол Улс ямар нөхцөл байдалтай ӨСХ-г хамрагдаж байсныг эргэн санахад, эдийн засгийн уналтад орсон, дампуурлын ирмэгт ирээд байв. 2015-2016 онд гадаад орчны өөрчлөлт, түүхий эдийн үнийн бууралт болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт зогсонги байдалд орсон

байлаа. Тухайн үед төсвийн орлого буурахад зардлыг гадаад, дотоод зээлээр санхүүжүүлж байсан нь Засгийн газрын өрийг 2016 онд 22.3 их наяд төгрөг буюу 2011 оны түвшнээс 5.7 дахин нэмэгдүүлжээ. Мөн 2013-2016 онд хэрэгжүүлсэн үнэ тогтворжуулах дэд хөтөлбөрүүдийн хүрээнд олгосон зээлийн хугацаа дуусаж, тодорхой эрсдлүүд банкинд үлдсэн. Өөрөөр хэлбэл, уул уурхай, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэл зэрэг улс орны нийгэм, эдийн засагт чухал нөлөөтэй салбарт олгосон зээлийн чанар муудаж, хугацаа хэтрэлтэй зээлийн хэмжээ нийт зээлийн 20 хувиас давсан байв. Мөн Монголбанкнаас төгрөгийн ханшийг тогтвортой байлгахын тулд их хэмжээний интервенцийг тогтмол хийж байсан нь гадаад валютын нөөцийг огцом бууруулсан. 2016

Монгол Улс, ОУВС-ийн хамтын ажиллагаа

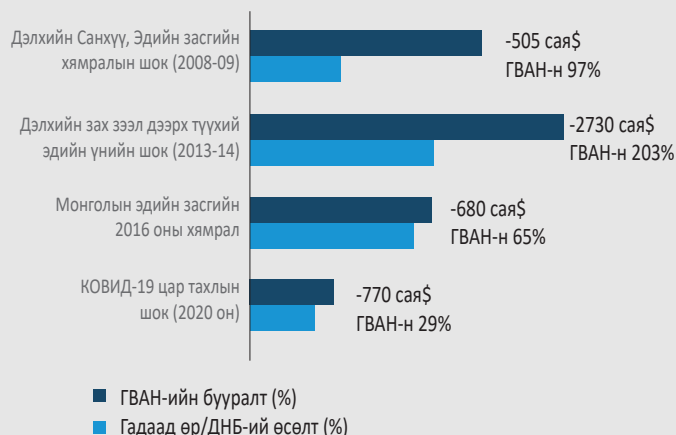
1.	1991.10.04.	Төлбөрийн балансыг дэмжих зорилгоор “Стэнд-бай хөтөлбөр”-т хамрагдаж, 13.75 сая зээлжих тусгай эрх (ЗТЭ) бүхий 20 сая ам.доллартай тэнцэх хэмжээний 6.5 хувийн хүүтэй зээлийг 1991-1992 онуудад авсан.
2.	1993.06.25.	Төлбөрийн балансыг дэмжих зорилгоор “Бүтцийн өөрчлөлтийг эрчимжүүлэх хөтөлбөр”-т хамрагдан, хөтөлбөрийн дагуу 40.8 сая ЗТЭ бүхий 59 сая ам.доллартай тэнцэх хэмжээний, 0.5 хувийн хүүтэй зээл амласнаас 1993-1996 онуудад 44.8 сая ам.долларыг авч ашиглажээ.
3.	1997.07.30	Макро эдийн засгийг тогтворжуулах, бүтцийн өөрчлөлтийг эрчимжүүлэх зорилгоор “Бүтцийн өөрчлөлтийг эрчимжүүлэх хөтөлбөр”-т хоёр дахь удаагаа хамрагдан, 33.4 сая ЗТЭ бүхий 48 сая ам.доллартай тэнцэх хэмжээний 0.5 хувийн хүүтэй зээл амласнаас 1997-2000 онуудад нийтдээ 17.44 сая ЗТЭ бүхий 23.7 сая ам.долларыг авч байсан.
4.	2001.09.28.	“Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөр”-ийг шинээр батлан, хөтөлбөрийн хүрээнд 28.49 сая ЗТЭ бүхий 36.9 орчим сая ам.доллартай тэнцэх хэмжээний зээлийг авч байжээ.
5.	2009.04.01.	Эдийн засгийг тогтворжуулах зорилгоор “Стэнд-бай хөтөлбөр”-ийн хүрээнд 153.3 сая ам.долларын зээлжих тусгай эрх бүхий 229.2 сая ам.долларыг олгох шийдвэрийг гаргаж байв.
6.	2017.05.24	Эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулж, макро эдийн засгийг тогтворжуулах зорилготой “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэхээр болов. Хөтөлбөрийн хүрээнд ОУВС-аас 314.505 сая зээлжих тусгай эрх (Монгол Улсын квотын 435 хувь) буюу ойролцоогоор 440 сая ам.долларын санхүүжилт олгохоор тохиролцоонд хүрсэн.

► онд Монгол Улс 2.5 тэрбум ам.доллартой тэнцэх хэмжээний гадаад өр төлбөрийг санхүүжүүлэх шаардлагатай нүүр тулсан ч ийм боломж алга байлаа. Ийнхүү Монгол Улс төсвийн болон урсгал тэнцлийн өндөр алдагдалтай, өрийн дарамт, банкны салбарын эрсдэл нэмэгдсэн нөхцөл байдалтайгаар ОУВС-ийн ӨСХ-т хамрагдсан юм.

Тус хөтөлбөрт хамрагдсанаар төсвийн алдагдлыг бууруулж, төсвийн нэгдмэл байдал, өрийн дунд, урт хугацааны тогтвортой байдлыг хангах арга хэмжээнүүдийг авснаар төсвийн төлөв чангарч, төсвийн алдагдал 2017 онд ДНБ-ий 6.4 хувь хүртэл буурсны зэрэгцээ 2018 онд төсвийн тэнцэл ашигтай гарав. Үүнд нэг талаас, эдийн засгийн идэвхжил сэргэж, гадаад худалдааны эргэлт эрчимжсэн болон онцгой албан татварын хувь хэмжээг нэмэгдүүлсэн нь нөлөөлсөн бол нөгөөтээгүүр, төсвийн зардлын өсөлт саарч, төлөвлөгөөнөөс давж гараагүй нь дэмжлэг үзүүлсэн юм. Алдагдал буурахын зэрэгцээ хөтөлбөр хэрэгжих хугацаанд (нийт 5.5 тэрбум ам.доллартой тэнцэх хэмжээний санхүүжилт орж ирэхээр шийдвэрлэсэн) ОУВС-аас 217 сая ам.доллар, бусад байгууллагаас 1.4 тэрбум ам.долларын санхүүжилт орж ирсэн.

Ийнхүү эдийн засагт тулгамдаад байсан асуудлуудыг богино хугацаанд зардал багатай шийдвэрлэснээр макро эдийн засгийн эрсдэл буурч, гадаадын хөрөнгө оруулагчид, дотоодын зах зээлд оролцогчдын итгэл сэргэсэн. Тухайлбал, 2017 онд 600 сая ам.долларын Хуралдай бондыг 8.8 хувь, 800 сая ам.долларын Гэрэгэ бондыг 5.6 хувийн хүүтэйгээр арилжаалж, нийт 1.2 тэрбум ам.долларын Чингис бонд, ДимСам бонд, Хөгжлийн банкны Евро бондыг дахин санхүүжүүлсэн. Түүнчлэн 2017 онд хугацаа нь дуусч байсан Монголбанк болон Хятадын Ардын Банкны своп хэлцлийн хугацааг сунгаж, төлбөрийг гурван жилээр хойшлууллаа. Хөтөлбөр хэрэгжиж эхлэхээс өмнө нэг орчим тэрбум ам.доллараар хэмжигдэж байсан гадаад валютын албан нөөц өдгөө дөрвөн тэрбум ам.долларт хүрч, богино хугацааны импортын хэрэглээ, өр төлбөрийг барагдуулах чадвар харьцангуй дээшлэв. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2014-2016 оны хугацаанд огцом саарч, зогсонги байдалд ороод байсан бол 2017-2019 оны хооронд нэмэгдэж, дунджаар 1.8 тэрбум ам.долларт хүрсэн.

Гадаад секторын эмзэг байдал: Өнгөрсөн хямралын үеүдэд

Эх сурвалж: ОУВС

Тайлбар: Өнгөрсөн хугацаанд манай эдийн засаг сөрөг шоконд цохигдсон үеүдэд ГВАН-ийн хэмжээ 39-67 хувиар буурч, харин гадаад өрийн ДНБ-д эзлэх хувь 19-38 хувиар тэлж байв.

Хөтөлбөрийн хүрээнд санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг бий болгох чиглэлд Төв банкны тухай хууль, Банкны тухай, Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай, Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулаад байна.

Монголбанкнаас хэрэгжүүлсэн гол ажил бол олон улсад нэр хүнд бүхий PricewaterhouseCoopers Česká republika s.r.o. компаниар арилжааны банкуудад активын чанарын үнэлгээ хийлгүүлж, банкуудын өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг тогтоож, өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх хугацаат үүрэг даалгаврыг өгсөн юм. Үүний дараа нэмэгдүүлсэн өөрийн хөрөнгийн гарал, эх үүсвэрийг магадлан баталгаажуулах аудитыг зургаан банкинд Duff and Phelps Singapore PTE LTD компаниар гүйцэтгүүлжээ. Энэ бол ОУВС-ийн хөтөлбөрийн хүрээнд санхүүгийн салбарт эхлүүлсэн гол ажил бөгөөд банкуудын зээлийн багцад хуримлагдсан эрсдэлийг бодитоор илрүүлж, даамжрахаас нь өмнө урьдчилан сэргийлэх ач холбогдолтой байв.

Гэхдээ ӨСХ-ийн хүрээнд дээр дурдсанчлан төсөв рүү чиглэсэн ажлууд амжилттай хэрэгжиж дууссан бол санхүүгийн тогтвортой байдлын хүрээнд дэвшүүлсэн зорилтууд бүрэн биелээгүй юм. Тиймээс энэ ажлыг үргэлжлүүлэн цаашид банкны системд тавих хяналт шалгалтыг ►

► сайжруулж, олон улсын стандарт болон банкны системийн онцлогт нийцүүлэн шинэчлэх ажлыг Монголбанк хэрэгжүүлж буй.

ӨСХ-ийн дараа

2020 онд дэлхий дахинд гэнэтийн цохилт авчирсан Ковид-19 цар тахал өнгөрсөн гурван жилийн хугацаанд манай улсын эдийн засагт бий болсон эерэг нөлөөг буурууллаа. Түүхий эдийн үнийн өсөлт, гадаад эрэлтээс шууд хамааралтай манай улсын эдийн засгийн хувьд Засгийн газрын өр төлбөр, гадаад валютын нөөц хязгаарлагдмал байгаа нь гадаад шокийг тэсвэрлэх чадамжийг эмзэг байдалд оруулж байна. ОУВС-ийн тооцоогоор цар тахалтай холбоотойгоор үүссэн хямрал нь 2007-2009 оны дэлхийн санхүүгийн хямралаас ч удаан үргэлжилж, илүү сөрөг үр дагаврыг улс орнуудын эдийн засаг, санхүүгийн салбаруудад үзүүлэх хүлээлттэй байна. Тэр дундаа хөгжиж буй орнуудад илүүтэй нөлөөлж, нөлөө нь удаан хугацаанд үргэлжлэхээр байгааг сануулжээ.

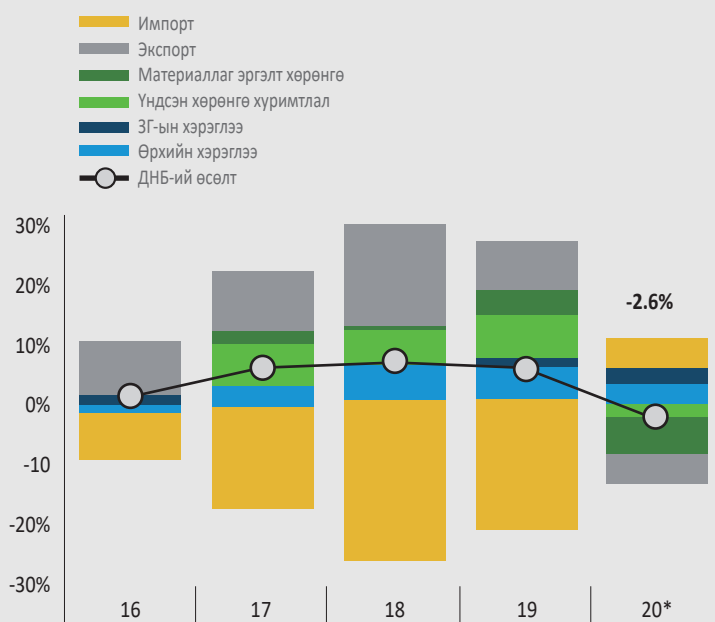
Энэ онд манай улсын эдийн засаг 2.6 хувиар

агших хүлээлттэй байна. Эдийн засагчид ч 2020 оныг хүндхэн жил болж өнгөрч байна гэдгийг хэлж буй. Ковид-19 цар тахлаас шалтгаалан эдийн засгийн идэвхжил суларч, ХАА, мэдээлэл холбооноос бусад уул уурхайн бус салбарууд хумигдаж, алт, төмрийн хүдрээс бусад түүхий эдийн олборлолт буурснаар уул уурхайн салбар 29.4 хувиар огцом агшжээ. Хэдийгээр 2020 оны сүүлийн хагаст нүүрсний экспорт сэргэж, Оюу толгойн алтны агууламж нэмэгдэх нь эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих хэдий ч хорио цээрийн арга хэмжээг сунгасан, Ковид-19 цар тахлын цаашдын төлөв тодорхой бус хэвээр байгаа зэрэг нь эдийн засаг агших төсөөллийг бүрдүүлж байгаа юм.

Төсвийн бодлогын тухайд хамгийн сул түвшинд, 4.8 их наяд төгрөгийн алдагдалтай буюу ДНБ-ий 12.5 хувьд хүрэхээр байна. Үүнээс үүдэн дотоод, гадаад өрийн эргэн төлөлт болон төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхэд нийт 5.8 их наяд төгрөг шаардагдана. 2021-2022 онд Засгийн газрын 500 сая ам.долларын Мазаалай бонд, нэг тэрбум ам.долларын Чингис бонд, МИК-ийн 300 сая ам.долларын гадаад бонд буюу нийт 1.8 тэрбум ам.долларын томоохон эргэн төлөлтүүдийг хийнэ. Монгол Улсын нийт гадаад өр энэ онд ДНБ-ий 235 хувьд хүрч, өмнөх оноос 14 нэгж хувиар өсөхөөр байгаа нь гадаад өрийн дарамт нэмэгдэж буйг илтгэнэ. Ойрын хугацаанд дэлхий даяар Ковид-19 цар тахал үргэлжилж, өвлийн улиралд дахин дэгдэх эрсдэлтэй байгаа нь БНХАУ-ын өсөлт, түүхий эдийн эрэлт, үнээр дамжин манай экспортын орлого болон манай улсыг чиглэх хөрөнгийн урсгалд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй юм.

Эдийн засгийн энэхүү таагүй дүр зураг дээр Ковид-19-ийн нөлөө санхүүгийн системийг ч эмзэг байдалд оруулж буй. Санхүүгийн зах зээлийн 90 гаруй хувийг бүрдүүлж буй банкны систем 2020 оны эхний сараас алдагдалтай ажиллаж, зургаадугаар сарын байдлаар 61.3 тэрбум төгрөгийн алдагдал хүлээжээ. Мөн Ковид-19-ийн нөлөөгөөр хэрэгжүүлж буй арга хэмжээтэй холбоотойгоор банкны хүүгийн болон шимтгэл, хураамжийн орлого буурах, зээлийн чанар муудсанаас банкуудын ашигт ажиллагаа буурч, өөрийн хөрөнгийн болон төлбөр түргэн ►

Эдийн засгийн өсөлтийн төсөөлөл (эрэлт болон нийлүүлэлт талаас)

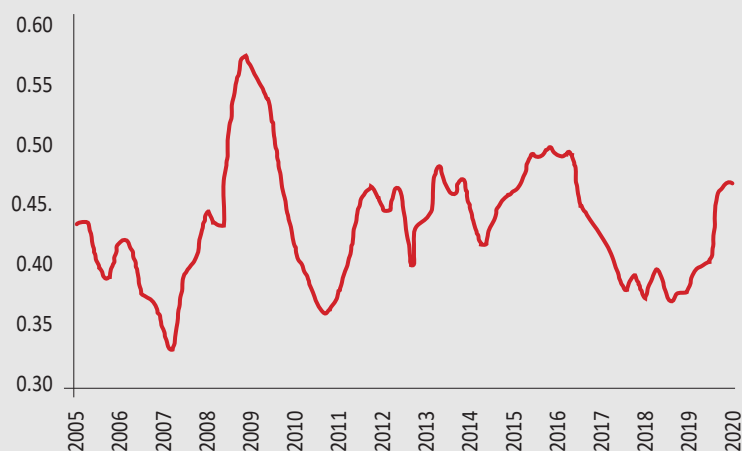

Эх сурвалж: Монголбанк

► гүйцэтгэх чадварын зохистой харьцаа алдагдах, улмаар банкны салбарт системийн хямрал үүсэж болзошгүй байна. 2020 оны тавдугаар сарын 31-ний байдлаар давхардсан тоогоор 43.6 мянган зээлдэгчийн 3.01 их наяд төгрөгийн үлдэгдэлтэй зээлийн эргэн төлөлтөд доголдол үүсчээ.

Үүсээд буй хямралын нөхцөл байдлыг шийдвэрлэхийн зэрэгцээ ОУВС-ийн хөтөлбөрийн хүрээнд эхлүүлсэн банкуудын өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг хуульд нийцүүлэн бүрдүүлэх, системийн хэмжээний эрсдэлийг арилгах ажлыг үргэлжлүүлэх даалгавар Монголбанк, Засгийн газарт ирсэн. Тиймээс бодлого тодорхойлогчид банкны салбар дахь шинэтгэлийн хөтөлбөрийг батлан, хэрэгжүүлэх байна. Хэдийгээр өнгөрсөн гурван жилийн хугацаанд Монгол Улсын төсөв, санхүүгийн тогтолцоонд үүсээд байсан гажуудлыг засаж, зөв гольдрил руу нь оруулж чадсан боловч өнөөгийн нөхцөлд Монгол Улсад олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын дэмжлэг хэрэгтэй хэвээр байна. Энэ тухай “Олон улсын мэргэжлийн байгууллагуудтай хийх хамтын ажиллагааг үргэлжлүүлж, дараагийн санхүүжилтийн хөтөлбөрт бэлтгэх” зорилтыг Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөрийн гуравдугаарт

Санхүүгийн системийн эрсдэлийг тодорхойлогч нэгдсэн индекс

Эх сурвалж: Монголбанк, СЗХ

Тэмдэглэл: Индексийн утга өсөх нь санхүүгийн системийн эмзэг байдал нэмэгдэж буйг илэрхийлнэ.

Н.АРИУНБАТ

Монголбанкны Бүтцийн
өөрчлөлт, Бодлогын газрын
захирал

Манай улсын хувьд коронавирусийн цар тахалтай холбоотойгоор дэлхий нийтээр мөрдөж буй хязгаарлалт, хорио цээрийн дэглэмээс үүдэлтэй эдийн засгийн уналтыг сааруулах, төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх, төлбөрийн тэнцлийн зөрүүг нөхөхөд дэмжлэг авах зорилгоор 2020 оны тавдугаар сард ОУВС-ийн Шүүрхай санхүүжилтийн хэрэгсэл (Rapid financing instrument)-д хамрагдах нөхцөлийг хангаж, 99 сая ам.долларын санхүүжилт авсан. Уг санхүүжилтийн эх үүсвэр нь цаашид манай улсад хандивлагч орнуудаас орж ирэх санхүүжилтийн урсгалд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Цаашлаад коронавирусийн нөлөөгөөр үүсээд буй эдийн засгийн хүндрэл саарах үед ӨСХ хэрэгжих хугацаанд эхлүүлсэн бодлогын шинэчлэлийг үргэлжлүүлэх, банкны хяналт шалгалтын үр нөлөөтэй байдал, албадлагын арга хэмжээг сайжруулан банкуудын өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх хүрээнд олон улсын байгууллагуудтай хамтран ажиллах боломжтой”.

тусгажээ. Үүнд “Коронавирусийн үр нөлөөгөөр үүсээд буй эдийн засгийн хүндрэл саарах үед ӨСХ хэрэгжих хугацаанд эхлүүлсэн бодлогын шинэчлэлийг үргэлжлүүлэн өөрийн хэмжээг бууруулах, нөөцийг нэмэгдүүлэх, мөнгө угаах, терроризмтой тэмцэх тогтолцоог сайжруулах, банкны хяналт шалгалтын үр нөлөөтэй байдал, албадлагын арга хэмжээг сайжруулан банкуудын өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх хүрээнд олон улсын санхүүгийн байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллах боломжтой” гэж дурдсан байна. ■

Саарал жагсаалт

Саарал жагсаалтын ерөндөг нь хамтын ажиллагаа

Монгол Улс зах зээлийн нийгэмд хөл тавьснаас хойш 30 жил өнгөрчээ. Эдийн засгийн харилцаа, гадаад худалдааны эргэлт нь тэр чигээрээ ганц улсаас хамааралтай байсан цаг тэртээ ард хоцорч, зөвхөн нэг жишээ дурдахад энэ жилийн эхний есөн сард дэлхийн 141 улстай худалдаа хийсэн “интернэйшнл” улс болж хувирав. Тэр хэрээр Монгол Улс олон түнштэй харилцах шаардлага, хэрэгцээ үүсэж, үүнийгээ дагаад олон улсын хэм хэмжээ, стандартын дагуу ажиллах ёстой боллоо. Хүнсний бүтээгдэхүүн экспортлоход тавигдах шаардлагаас өгсүүлээд хэдэн саяын үнэтэй гэрээ байгуулахдаа ч бид олон улсын жишгийг дагаж байна.

Стандарт тогтоогч

1989 онд Парист болсон Их долоогийн дээд хэмжээний чуулга уулзалтын үеэр Мөнгө угаахтай тэмцэх санхүүгийн арга хэмжээ авах байгууллагыг (ФАТФ) үүсгэн байгуулжээ. ФАТФ нь мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх болон үй олноор хөнөөх зэвсгийг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэхээс сэргийлэх бодлого боловсруулж, дэлгэрүүлэх үүрэг бүхий засгийн газар хоорондын, хараат бус байгууллага юм. ФАТФ-ын зөвлөмжийг олон улсын мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх стандарт гэж хүлээн зөвшөөрдөг.

Тэрхүү стандартад тэнцээгүй улсуудыг тус байгууллага саарал жагсаалтдаа (албан ёсны нэр

нь стратегийн дутагдалтай орнуудын жагсаалт) оруулах замаар сануулга өгч, мөнгө угаах, терроризмтой тэмцэх тал дээр ахиц дэвшил гаргахыг шахаж шаарддаг юм. Монгол Улс ФАТФ-ын бүс нутгийн байгууллага болох Ази, Номхон далайн орнуудын мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэгт (APG) 2004 оны долдугаар сард гишүүнээр элссэн бөгөөд тус бүлгийн үйл ажиллагаанд Монгол Улсыг төлөөлж Монголбанкны дэргэдэх Санхүүгийн мэдээллийн алба ажилладаг. Сүүлийн жилүүдэд татвараас зайлсхийх, авлигын хөрөнгийг оффшорт байршуулахдаа гэмт бүлэглэлүүд банк, санхүүгийн байгууллагууд, тэдгээрийн бий болгосон дэд бүтцийг буруугаар ашиглах явдал ихэсч байгаатай холбогдуулж ФАТФ харилцан үнэлгээний үйл явцыг сайжруулахыг APG зэрэг бүс нутгийн байгууллагуудаас шаардаж байгаа. Ингэснээр ФАТФ нь дэлхийн санхүүгийн системийн аюулгүй, найдвартай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх бөгөөд улс орнуудын татварын орлогыг нутагт нь үлдээх, гэмт бүлгийн нөлөөллөөс ангижрах, терроризмыг санхүүжүүлэхээс сэргийлэхийн төлөө ажилладаг юм.

Дотоод дархлаа

ФАТФ-ын зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлж стандартад нь хүрч ажиллахын тулд тухайн улсын цөөн тооны эрх бүхий байгууллагын хүчин чармайлт хангалтгүй. Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх сайн тогтолцоо, систем бүрдүүлж байж олон улсад үнэлэгдэнэ. Монгол Улс ч ийм тогтолцоог бүрдүүлж, хангалттай сайн ажилласны үр дүнд саарал жагсаалтаас гарч чадсан.

Монголбанкны дэргэдэх Санхүүгийн мэдээллийн албаны дарга Б.Батбаатар энэ талаар “2019 оны аравдугаар сард саарал жагсаалтдаа оруулсны дараа Монгол Улсын эрх бүхий байгууллагууд хувийн хэвшлийн хамтаар ихээхэн ахиц дэвшил гаргасны дүнд 2020 оны зургадугаар сарын 30-нд манай улсыг бүх үүрэг даалгавраа биелүүлсэн гэж ФАТФ зарласан. Монгол Улсыг ▶

► найман сарын хугацаанд ийм амжилтад хүрсэнд Олон улсын хамтын ажиллагааг хянах бүлэг (ICRG) болон хамтарсан ажлын хэсгийн гишүүд гайхаж, дээд амжилт гэж үнэлж байв. Үүний гол шалтгаан нь төрийн өндөр дээд түвшинд маш өндөр ач холбогдол өгч ажилласнаас гадна төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа үнэхээр сайн байсанд оршиж байгаа юм. Мөн мэдээж мэргэжлийн холбоод, хувийн секторынхон ч дэмжиж ажилласан” гэж ярьсан юм.

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэг нь Монгол Улсын санхүүгийн системийн тогтвортой, найдвартай байдалд аюул, заналхийлэл учруулах эрсдэлтэй. Мөнгө угаах гэмт хэрэгт хамгийн ихээр өртөж болох салбарын нэгт санхүүгийн салбарын дийлэнх хувийг эзэлж байгаа банкны салбар багтаж байгаа бөгөөд үл хөдлөх хөрөнгийн салбар хоёрдугаарт орох үнэлгээ гарчээ.

Түүнчлэн, банк, банк бус санхүүгийн байгууллага хувь нийлүүлэх үйл явцад тодорхой эрсдэл үүсэхээр байна. Санхүүгийн салбарын үйлчилгээ, бүтээгдэхүүний төрлүүдээс хамгийн эрсдэлтэй нь мөнгөн гуйвуулга, шилжүүлэг юм. Тиймээс энэ тал дээр Монголбанк ихээхэн анхаарч, “Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр”-ийн дөрөв дэх зорилтдоо онцгойлон тусгаад ажиллаж буй. Энэхүү зорилтод арилжааны банкуудын корреспондент банкны харилцааг дэмжих, санхүүгийн салбарт технологийн дэвшлийг ФАТФ-ын 40 зөвлөмжид нийцтэйгээр нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлэх зохицуулалтыг бий болгох, банкны хувьцаа эзэмшигч, хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн гарал үүсэлд тавих шаардлага, хяналт шалгалтыг сайжруулах, дотоод, гадаадын эрх бүхий байгууллагатай хяналт шалгалтын зорилгоор мэдээлэл солилцох хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, банкны салбарын эрүүл, найдвартай байдлыг хангах зэрэг арга хэмжээ багтжээ.

Дахин “сааралтахгүйн” тулд

Монгол Улс ФАТФ-ын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх стратегийн улс орнуудын жагсаалт буюу саарал жагсаалтад орсноор дөрвөн шууд хэрэгжилтийн хүрээнд зургаан үүрэг даалгавар бүхий ажлын төлөвлөгөөг биелүүлэх үүрэг хүлээсэн. Үй олноор хөнөөх зэвсгийг дэлгэрүүлэхтэй тэмцэх чиглэлд банкуудтай хамтарч Монголбанкнаас сар бүр тогтмол судалгаа,

сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулан, ямар асуудлыг хэрхэн засч сайжруулах талаар ярилцаж байв. Түүнчлэн мөнгө угаахтай холбоотой гэмт хэргийг хууль сахиулах байгууллагуудтай хамтраад ямар чиглэлд, ямар арга хэмжээ авах хэрэгтэйг эрсдэлийн үнэлгээнд суурилан тодорхойлж, харилцан мэдээлэл солилцох болсноор талуудын хамтын ажиллагаа ихээхэн сайжирсан байна. Банкуудад байнга сургалт хийснээр олон улсын стандарт, гаднын үнэлгээний баг юунд анхаарал хандуулдаг болох, корреспондент банкууд ямар хяналт тавидаг талаар нэгдсэн, гүнзгий ойлголттой болжээ. Урьд нь талууд ингэж хамтран ажиллаж байгаагүй бөгөөд өдгөө ямар нэг асуудал гарвал хамтдаа хэлэлцдэг, санал солилцдог болсон нь банк, санхүүгийн салбарын хамтын ажиллагаанд гарсан нэг ололт юм.

“ФАТФ-ын стандарт өөрчлөгдсөнийг зөвхөн төрийн байгууллага бус хувийн сектор ч гэсэн мэдэж, ойлголт авахгүй бол ажил урагшлахгүй. Ач холбогдлыг нь бүгд мэдэж байж хамтдаа урагшилна. Ийм систем тогтолцоо л дэвшилавчирна. Төр, хувийн хэвшил хэрхэн үр дүнтэй хамтран ажиллаж, мэдээлэл солилцож болох вэ гэдгийг бид энэ удаад харууллаа. Цаашид үүнийгээ алдалгүй үргэлжлүүлэх нь дахин саарал жагсаалтад орохоос сэргийлэхэд тустай” хэмээн Монголбанкны дэргэдэх Санхүүгийн мэдээллийн албаны дарга Б.Батбаатар ярьсан юм.

Монгол Улс саарал жагсаалтад орсны дараа гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагууд манай банкуудаас харилцаагаа таслах, үйлчилгээ үзүүлэхээс татгалзах, гадаад төлбөр тооцоо хийх хугацаа, зардал нэмэгдэх, гадаад худалдааны санхүүжилт, хувийн хэвшлийн гадаадын хөрөнгө оруулалт татах үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх зэрэг нөхцөл байдал ажиглагдаж байв. Харин саарал жагсаалтаас гарсны дараа манай банкууд гадаадын банкуудтай ярилцаж, ФАТФ-аас сайн үнэлгээ авсан учир хамтарч ажиллахад асуудалгүй болсноо мэдээлэх ёстой. Үүний дараа тухайн банк харилцан хяналтаа хийх бөгөөд ингэснээр богино хугацаанд буюу энэ ондоо багтаж саарал жагсаалтаас үүдэлтэй сөрөг нөлөө бүрэн арилах хүлээлттэй байна. ■

Богино хугацаанд буюу энэ ондоо багтаж саарал жагсаалтаас үүдэлтэй сөрөг нөлөө бүрэн арилах хүлээлттэй байна

Тодруулга

Г.Энхтайван: Сайн тогтолцоо бүрдүүлбэл саарал жагсаалтад дахин орохгүй

ФАТФ-ын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх стратегийн дутагдалтай орнуудын жагсаалтаас гарахын тулд ямар асуудлыг засч сайжруулсан талаар Монголбанкны Дэд ерөнхийлөгч Г.Энхтайвантай ярилцлаа.

-ФАТФ-ын зөвлөмжийн хүрээнд ямар ажлууд хийж, саарал жагсаалтаас гарах нөхцөлийг бүрдүүлсэн бэ?

-Хар, саарал жагсаалт гэх мэтээр нэрлэж, ташаа ойлголт төрүүлсэн мэдээлэл их гарсан учраас манай улс ФАТФ-ын хар жагсаалтад орж байгаагүй гэдгийг нэн тэргүүнд хэлмээр байна. ФАТФ-ын хар жагсаалт гэж байдаг ч зөвхөн цөмийн зэвсэг үл дэлгэрүүлэх гэрээ, конвенц зөрчдөг Хойд Солонгос, терроризмыг санхүүжүүлдэг Иран багтдаг. Манай улс саарал жагсаалт буюу стратегийн дутагдалтай орнуудын

жагсаалтад өнгөрсөн оны аравдугаар сард орсон. Гэхдээ үүнээс хойш Монголбанк, холбогдох төрийн байгууллага, хувийн сектор, мэргэжлийн холбоод эрчимтэй хамтран ажилласнаар зөвлөмжид тусгагдсан ажлуудын дийлэнхийг биелүүлж чадлаа.

ФАТФ-аас мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх 40 зөвлөмж, түүний үр дүнтэй хэрэгжилтийг үнэлэх 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтийг гаргасан байдаг. Эдгээрээс дөрвөн шууд хэрэгжилтийг манай улсад хангалтгүй хэрэгжиж байна гэж үзсэн. Тиймээс Ерөнхий сайдын захирамжаар ФАТФ-ын саарал жагсаалтаас гарахад бэлтгэх ажлын хэсэг байгуулагдаж, улмаар ажлын тайлангаа дөрөвдүгээр сард явуулж, тавдугаар сард хамгаалсан. Харин аравдугаар сарын эхэнд ФАТФ-ийн баг газар дээрх хяналт, шалгалтыг хийлээ. Төрийн бүх байгууллага, хувийн хэвшил, холбогдох мэргэжлийн холбоодууд үүнд хамрагдаж, хариуцсан ажлаа тайлагнасан. Мөн улс төрийн дээд түвшинд ач холбогдол өгч оролцсон нь үнэлгээнд эергээр нөлөөллөө.

-ФАТФ-ын дөрвөн шууд хэрэгжилтийн хүрээнд өгсөн үүрэг даалгаврын талаар илүү тодорхой мэдээлэл өгнө үү?

-Нэгдүгээрт, санхүүгийн болон санхүүгийн бус мэргэжлийн үйлчилгээ эрхлэгчдийн үйл ажиллагааг бүртгэлжүүлж, зохицуулалтад оруулах тухай заасан бөгөөд үүнийг Санхүүгийн зохицуулах хороо (СЗХ) голчлон хариуцаж ажилласан. Хоёрт, хилээр бүртгэлгүй орж буй мөнгөн хөрөнгөтэй холбоотой хэргийн илрүүлэлтийг сайжруулах, гаалийн хяналтын системийг боловсронгуй болгох байв. Энэ бол манай нүүрс тээврийн жолооч нартай илүү холбогдсон хэргүүд байсан. Дараагийн ажил нь мөнгө угаах, терроризмтэй тэмцэх гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагааг хурдасгах, нээлттэй болгох тухай байсан ба энэ тал дээр хууль, шүүхийн байгууллага ахиц гаргаж ▶

► ажилласан. Дөрөвт, үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэх болон терроризмтэй тэмцэх НҮБ-ын аюулгүйн зөвлөлийн тогтоолыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан Терроризмтэй тэмцэх зөвлөл болон бусад холбогдох байгууллага хамтын ажиллагаагаар сайжруулж, өргөн хүрээнд хамтарч ажилласан.

Эдгээр ажлыг хийснээр бид саарал жагсаалтаас гарах болзлыг хангасан. Манай улс нэг байгууллагаас шалтгаалж энэ жагсаалтад орчихсон юм биш. Мөнгө угаахтай тэмцэх нь тогтолцооны асуудал. Тиймээс төр, хувийн хэвшил, мэргэжлийн холбоод хамтарч ажилласны үндсэн дээр энэ тогтолцоог доголдолгүй ажиллуулна. Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж буй бүх бизнес, тэдгээрийн мөнгөн гүйлгээ бүртгэгдэж байх ёстой. Хуульд заасан мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд болох банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, үнэт цаас арилжаалагч, үл хөдлөх хөрөнгийн зууч, даатгал, нотариат, аудит гэх мэт олон байгууллага болон мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэгчид харилцагчаа таньж мэдэх үүргээ биелүүлж, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлтэй гэж үзсэн сэжигтэй гүйлгээг Монголбанкны дэргэдэх Санхүүгийн мэдээллийн албанд мэдээлэх үүрэгтэй. Энэ алба тодорхой хэмжээнд өгөгдөл дээр боловсруулалт хийж, анализ хийгээд шүүх, хяналтын байгууллагад шилжүүлдэг. Тогтолцоо гэдэг энэ олон байгууллагын оролцоо, үр дүнтэй хамтын ажиллагааг хангахыг хэлж байгаа юм.

-Банкууд сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх үүргээ биелүүлсээр ирсэн. Тэгэхээр хаанаа алдаатай явж ирсэн юм бэ?

-Дээр дурдсан санхүүгийн бус мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэгчид, тэдгээрийг хянаж байгаа зохицуулалтын байгууллагууд мэдээлэх үүрэг хүлээж байгаагүй. Үүнийг зохицуулалттай болгосон. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээр дамжиж буй тохиолдолд хянах, зохицуулах боломжтой гэсэн үг. Тогтолцоо бүрэн ажиллах нөхцөлийг бид бүрдүүлсэн. Нийт 40 зөвлөмжийн дийлэнхийг биелүүлж чадсан нь дэлхийн бусад улс оронтой харьцуулахад харьцангуй дээгүүр үзүүлэлт.

-Саарал жагсаалтад дахин орохгүйн тулд юунд анхаарч ажиллах ёстой вэ?

-Дэлхийн нийтийн хөгжлийн чиг хандлагыг дагаад санхүүгийн гэмт хэргээс сэргийлэхэд тавигдах шаардлагууд нэмэгддэг, шинэчлэгддэг гэдгийг ойлгох нь зүйтэй. Жишээлбэл, сүүлийн

жилүүдэд виртуал хөрөнгийг оролцуулж үнэлгээг гаргадаг болсон. Тиймээс ойрын хугацаанд виртуал хөрөнгийн эрх зүйн зохицуулалтын орчныг бүрдүүлсэн хуулийг батлуулах шаардлагатай байгаа.

Манай улс 2023 онд дахин ФАТФ-ын үнэлгээнд орно. Тиймээс бид үнэлгээгээ илүү сайжруулах үүднээс Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг жил бүр хийж, үүрэгт ажлуудаа тогтмолжуулна. Мөн оролцогч байгууллагууд өөрсдийн үүрэг даалгавраа сайн биелүүлэх, мэдээлэх үүргээ сайжруулах, улмаар илэрсэн хэрэг зөрчлийг хууль хяналтын байгууллага хурдан шуурхай шийдсэн байдлыг дараагийн үнэлгээгээр тэд харгалзаж үзнэ. Хууль хяналтын байгууллагууд бүс нутгийн хүрээнджил төстэй байгууллагуудтай хамтын ажиллагаа хөгжүүлж, хил дамнасан хэргийг илрүүлэхэд идэвхтэй ажиллах зэргээр тогтолцоогоо улам сайжруулна.

Товчхондоо, эдийн засаг, санхүүгийн аюулгүй байдлыг хамгаалах үүднээс Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дэх бүх мөнгөн гүйлгээг бүртгэлтэй ил тод болгож, хууль бус үйл ажиллагааг шууд ба шууд бусаар санхүүжүүлэхгүй байхад анхаарна. Үүнийг үндэсний тогтолцоо гэж нэрлэж байгаа бөгөөд үүнд хамаарах 10 салбарт ирэх жилдээ багтаад үнэлгээ хийж дуусгана.

-Банкуудын гадаад гүйлгээ хумигдаж, гаднын банкууд ч харилцаагаа багасгасан. Саарал жагсаалтаас гарснаар олон улсын санхүүгийн гүйлгээ эргээд идэвхжиж, гаднын хөрөнгө оруулагчдын хандлагад өөрчлөлт орох уу?

-Хэрэглэгчээ таньж мэдэх стандартыг олон улс даяар мөрддөг. Тиймээс саарал жагсаалтаас үүдэн гүйлгээг илүү нарийн шалгаж байсан бол одоо зардал буурч, олон улсын гүйлгээний шимтгэл багасч, манай арилжааны банкуудтай харилцах гаднын банкуудын харилцаа сайжирна гэсэн хүлээлтэй байгаа. Гаднын хөрөнгө оруулагчдын голчлон анхаардаг бизнес эрхлэх орчны шалгуур үзүүлэлтүүдийн нэг нь олон улсын санхүүгийн хориг байдаг. Тэгэхээр саарал жагсаалтаас гарвал хөрөнгө оруулагчдын хандлагад эерэгээр нөлөөлөх нь дамжиггүй. ■

Манай улс 2023 онд дахин ФАТФ-ын үнэлгээнд орно.

Тиймээс бид үнэлгээгээ илүү сайжруулах үүднээс Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг жил бүр хийж, үүрэгт ажлуудаа тогтмолжуулна.

Ярилцлага

Б.Батбаатар: Эн тэргүүнд эрсдэлээ тодорхойлох ёстой

Монгол Улсыг ФАТФ-ын саарал жагсаалтаас гаргах үйл явцын талаар Монголбанкны Санхүүгийн мэдээллийн албаны дарга Б.Батбаатартай ярилцлаа.

-ФАТФ-ын саарал жагсаалтаас гарсан нь Монгол Улсад ямар эерэг нөлөө үзүүлэх вэ?

-Саарал жагсаалтад орсон улсын гадаад худалдаа эрхэлдэг хувь хүн, компанид эрсдэл мэдрэгдэж эхэлдэг. Тухайлбал, гадаадын байгууллагатай бизнесийн хамтын ажиллагаа эхлүүлэх, хэрэгжүүлэхэд хяналт, хүндрэл үүсч болно. Банкаар дамжуулж төлбөр тооцоо хийхэд илүү урт хугацаанд хүлээгдэх, мөн гаднын хүлээж авч, дамжуулж байгаа банкуудын хяналт шат дараалалтай болохоос гадна баримт бичгийн нэмэлт бүрдүүлбэрүүдийг шаарддаг. Мөн үйл ажиллагааны зардлыг нэмэгдүүлнэ. Гадаад шилжүүлэг нэг банкаар дамждаг байсан бол 2-3 банкаар дамжих, шимтгэл 30 ам.доллар байсан бол 60 ам.доллар болох гэх мэтээр өсдөг.

Банк, санхүүгийн байгууллагын хувьд корреспондент банкны үйл ажиллагаанд нөлөөлдөг. Гадаадын банктай харилцахад танай улс ФАТФ-ийн саарал жагсаалтад байгаа учраас харилцахад төвөгтэй болно, бид илүү их хяналт тавих ёстой, нэмэлт мэдээлэл зайлшгүй шаардах

ёстой боллоо гэдэг. Учир нь гадаадын банкууд мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх маш нарийн хяналт шалгалтад хамрагдаж байдаг.

Цаашлаад макро эдийн засаг тал дээр гадаад зах зээлээс эх үүсвэр татахад нөлөөлдөг. Учир нь хөрөнгө оруулагчдын хувьд тухайн улсын дотоодын санхүүгийн салбарт цэвэр эх үүсвэр, асуудалгүй бизнест эх үүсвэр нь орно гэх итгэл маш чухал байдаг. Тиймээс гадаадын хөрөнгө оруулалт татахад асуудал үүсдэг. Үүнээс улбаалж төлбөрийн тэнцэлд ирэх дарамт нэмэгдэж, урсгал дансны алдагдал нэмэгдэнэ. Үүнийг дагаад гадаад валютын албан нөөц буурч, гадаад валютын ханшинд ирэх дарамт буурахгүй нөхцөл бий болдог.

Саарал жагсаалтад орсны дараагийн жилд ДНБ-ий өсөлт 0.98 нэгж хувиар, зээлжих зэрэглэлийн индекс 0.6 нэгжээр, ГШХО болон ДНБ-ий харьцаа -1,1 нэгж хувиар тус тус буурдаг гэсэн эмпирик судалгаа бий. Саарал жагсаалтаас гарснаар энэ бүх эрсдэл алга болно.

-Саарал жагсаалт банк, санхүүгийн салбарт хэрхэн сөргөөр нөлөөлдөг вэ?

-Манай улсын хувьд саарал жагсаалт нь санхүүгийн, тэр дундаа банкны салбарт яаж нөлөөлөх вэ гэдэг нь маш чухал. Банкны сектороор дамжаад гадаад худалдаа эрхэлж байгаа хувийн секторын үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлнө. Тухайлбал, нэг банкаар дамжаад төлбөр тооцоо хийдэг байсан бол хоёр банк болчихоор тухайн арилжааны банкны болон тухайн банкаар үйлчлүүлж буй хувийн хэвшлийн байгууллагын зардлыг өсгөдөг. Гэхдээ одоо энэ асуудал эерэг тал руугаа өөрчлөгдөнө.

Гадаад төлбөр тооцоо дамжуулагч банкны хувьд корреспондент банкны харилцаа маш чухал. ФАТФ-ын саарал жагсаалт болон Европын холбооны стратегийн дутагдалтай орнуудын жагсаалтаас гарснаар манай банкуудад гадаадын

► корреспондент банкуудаас тавих шалгуур зөөлөрнө. Мөн тухайн улс орны банкуудад Монгол Улсын банк, санхүүгийн байгууллагууд мөнгө угаахтай тэмцдэг, эрсдэл буурсан эсвэл багатай гэсэн дүгнэлтэд хүрэхэд дөхөм болно. Банкууд ч мөн корреспондент банкны үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр эрчимтэй арга хэмжээ авч эхлэх байх.

-Монгол Улс дахин саарал жагсаалтад орохгүйн тулд ойрын хугацаанд ямар ажлууд хийх ёстой вэ?

-ФАТФ-ын техник хэрэгжилт болон шууд хэрэгжилтийн зөвлөмжүүдийн үнэлгээ хангалттай байх нь энэ жагсаалтад орохгүй байх хамгийн чухал нөхцөл юм. Үүний тулд төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа нэн чухал. Мөн төрийн дээд түвшинд энэ асуудалд ач холбогдол өгч, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хууль, эрх зүйн орчноо тогтмол шинэчилж, хариуцсан байгууллагууд ажлаа цаг тухайд нь чанартай хийх нь чухал юм.

ФАТФ-ын олон улсын стандартууд улам чангарч байгаа. Энэ нь олон улсад мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргийн сүлжээ илүү зохион байгуулалттай болж, улс орнуудын санхүүгийн системд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл нэмэгдэж байгаатай холбоотой. Энэ стандартуудыг Монгол Улс дагаж мөрдөх ёстой. Тэгж чадахгүй бол дараагийн харилцан үнэлгээний баг ирэхэд системийн хувьд дутагдалтай, зөвлөмжүүдийн үнэлгээ хангалтгүй байна гэж дүгнүүлэх эрсдэлтэй. Тиймээс стандарт өөрчлөгдөх болгонд Монгол Улс хөл нийлүүлж, хууль эрх зүйн тогтолцоондоо өөрчлөлт оруулах, бодит байдал дээрх хэрэгжилтийг хангаж явах нь чухал юм.

Тухайн стандартын дагуу хууль эрх зүйн орчиндоо шинэчлэл хийдэг, тэрхүү шинэчлэл нь практикт хэрэгждэг, бодлогын систем, зарчим, стратегитай байх ёстой. Үүнийг л ФАТФ хамгийн гол зарчим болгож шаарддаг.

2020-21 онд хийх ёстой ажил бол виртуал хөрөнгө оруулалтын зохицуулалтын тухай хууль болон Ашгийн бус байгууллагын хуулийг батлах юм. Мөн Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг хийж дуусгах ёстой. Энэ бол зайлшгүй хийх ёстой хуулийн зохицуулалт болон бодлогын баримт бичиг юм. Хуулийн төслүүд бэлэн болсон бөгөөд УИХ-аар нэн даруй батлуулах шаардлагатай.

Ашгийн бус байгууллагын тухай хуулийг ХЗДХЯ, харин виртуаль хөрөнгө оруулалтын зохицуулалтын хуулийг Монголбанк хариуцан ажиллаж байна. Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг холбогдох бүх байгууллага хамтраад хийж буй.

-Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний талаар тодорхой мэдээлэл өгнө үү?

-Монгол Улсын мөнгө угаах терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоонд ямар эрсдэл, ямар дутагдал байна гэдгийг тодруулах зорилготой Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг бүх салбарыг хамруулан хийж байна. Монгол улс 2016 онд анх ийм үнэлгээ хийж байсан. Энэ удаагийн үнэлгээг Дэлхийн банкны аргачлалаар хийж байгаагаараа онцлогтой гэдгийг цохон тэмдэглэмээр байна. Дэлхийн ихэнх улс Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээгээ 1-2 жилийн хугацаанд хийдэг. Харин бид энэ ондоо багтааж дуусгахаар хоёрдугаар сараас хойш эрчимтэй ажиллаж байна. Учир нь тус үнэлгээнд суурилж, Үндэсний хөтөлбөрийг баталдаг бөгөөд өмнөх хөтөлбөрийн хугацаа дууссан.

Нэг том ажлын хэсгийн доор нийт 10 дэд ажлын хэсгийн 100 орчим төрийн байгууллагын хамтарсан баг ажиллаж байна. Мэдээлэл, өгөгдөл гэхэд л 1240 төрлийн дата цуглуулсан. Энэ бүх мэдээллийг цуглуулахад амаргүй байсан. Өнөөдрийн байдлаар нийтдээ 65 хэлэлцүүлэг хийж, ажлын биелэлт 85 орчим хувьтай байна. Үнэлгээг гаргасны дараа шинэ Үндэсний хөтөлбөрийг батлуулах хэрэгтэй. Тус хөтөлбөр нь ирэх 3-4 жилд Монгол Улсын мөнгө угаах, терроризмтэй тэмцэх бодлогын гол баримт бичиг болох юм.

-Банкууд үндсэн хөрөнгөө нэмэгдүүлсэн эх үүсвэрээ тайлбарлаж чадаагүй нь саарал жагсаалтад орох нэг шалтгаан боллоо гэсэн яриа гарсан.

-ФАТФ-аас өгөгдсөн үүрэг даалгавар болон тайланд банкуудын эх үүсвэрийн талаар нэг ч асуудал тавиагүй, асуугаагүй. Энэ бол саарал жагсаалттай холбоотой олон нийтэд тархсан цөөнгүй ташаа мэдээллийн нэг. ■

ФАТФ-ын техник хэрэгжилт болон шууд хэрэгжилтийн зөвлөмжүүдийн үнэлгээ хангалттай байх нь энэ жагсаалтад орохгүй байх хамгийн чухал нөхцөл юм. Үүний тулд төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа нэн чухал.

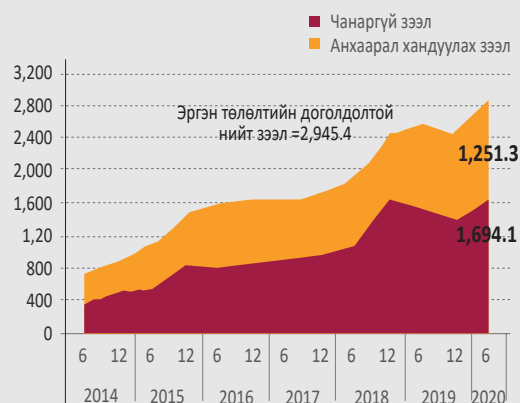
Хүртээмжтэй салбар

Төрөлжүүлэх зорилт

“Бүх өндгөө хэзээ ч битгий нэг сагсанд хий”. Энэ бол төрөлжилтийн тухай онож хэлсэн нэгэн сонирхолтой хэлц үг. Хэрэв сагсаа унагавал бүх өндгөө хагална. Энэ жишээ нь шууд утгаараа хөрөнгө оруулалтын эрсдэлийн тухай ярьж буй хэрэг. Тэгвэл уг хэлцийг манай арилжааны банкуудын өнцгөөс харвал, тэд голдуу иргэдийн хэрэгцээнд тулгуурласан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ санал болгож, нэг зах зээл дээр өрсөлдөж, хөрөнгө оруулж байна.

2019 онд банкуудын олгосон зээлийг харвал, хэрэглээний зээл 7.7 их наяд төгрөг буюу 36.4 хувь, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний зээл 6.2 их наяд төгрөг буюу 29.5 хувь, уул уурхай, олборлолтын зээл 1.6 их наяд төгрөг буюу 7.4 хувь, барилга угсралтын үйл ажиллагаатай холбоотой зээл 1.2 их наяд төгрөг буюу 5.8 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн зээл 1.1 их наяд төгрөг буюу 5.4 хувийг тус тус эзэлж байгаа юм. Эндээс банкуудын олгож буй санхүүжилт нь эдийн засагт томоохон нөлөө үзүүлэх бүтээн байгуулалт болж чадахгүй байгаа нь харагдаж байна. Нөгөө талаас эдийн

Хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн үлдэгдэл (тэрбум төгрөгөөр)

Эх сурвалж: Монголбанк

засаг хүндэрч, иргэдийн амьжиргаанд нөлөөлж эхлэхэд банкуудын олгосон дийлэнх зээл эрсдэлд орох нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Өнгөрсөн оноос банкны системд зээлийн эргэн төлөлтийн доголдол үүсэж эхэлсэн бөгөөд 2020 оны зургаадугаар сарын байдлаар анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь харгалзан 7.3 хувь, 9.8 хувь болж өссөн, нийт эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн дүн 2.9 их наяд төгрөгт хүрлээ. Тухайлбал, банкны салбарын анхаарал хандуулах зээлийн үлдэгдэл өмнөх жилийн мөн үеэс 19.7 хувиар, чанаргүй зээлийн хэмжээ 7.5 хувиар тус тус өссөн байна.

Бизнесийн загвараа шинэчлэе

Банкууд үйл ажиллагаагаа төрөлжүүлж, ялангуяа томоохон төслүүдийг санхүүжүүлэх чиглэлд ажиллаж эхэлбэл, цар хүрээгээ дагаад банкуудын актив тэлэхийн зэрэгцээ бизнесүүдийг дэмжиж, эдийн засаг тэлэх боломж бүрдэнэ гэдгийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын зөвлөхөөр ажиллаж байсан эдийн засагч Н.Энхбаяр хэлсэн. Монгол Улсад өнөөдөр арилжааны 12 банк үйл ажиллагаа

Банкуудын олгосон зээлийн төрөл, эдийн засгийн салбарын ангиллаар (2019 он)

Эх сурвалж: Монголбанк

► явуулж байгаа ч бүгд нэг загвараар, адилхан бүтээгдэхүүнтэй байна. Гэтэл олон улсад хөрөнгө оруулалтын сан, санхүүгийн байгууллагууд зэрэг банктай зэрэгцээд олон төрлийн үйлчилгээ, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд санал болгодог. Тухайлбал, хамгийн ойрын жишээ болох “Оюу толгой” төслийн далд уурхайн санхүүжилтэд Европын сэргээн босголтын банк, Олон улсын санхүүгийн корпораци (IFC), экзим банкууд оролцож Дэлхийн банкны Батлан даалтын групп хамтран оролцож батлан даалт хийсэн.

Энэ мэтчилэн байгаль цаг уурын нөхцөл байдлаас ихээхэн хамаардаг манай ХАА-н салбарт, бүтээн байгуулалт нь удаан хугацаанд үргэлжилдэг төслүүдэд олон төрлийн санхүүжилтийн үйлчилгээг санал болгох шаардлага буй. Банкуудын хувьд томоохон төсөл хөтөлбөрийг санхүүжүүлдэг, ЖДҮ, экспортыг дэмжсэн чиглэлд дагнан ажилладаг, эсвэл зөвхөн ипотекийн зээл гаргадаг банк байдлаар цаашдын үйл ажиллагааныхаа чиглэлийг төрөлжүүлж тодорхойлох боломжтой гэж Монголбанк үзэж байна.

Зарим оронд тухайлбал, тодорхой газар зүйн байршил, бүс нутаг, орон нутгийн засаг захиргааны нэгжид банкны үйлчилгээ үзүүлдэг бүс нутгийн банкууд байдаг. Тухайлбал, Азийн улс орнуудаас Энэтхэг, Индонез, Европоос Герман, Австри, Испани зэрэг улсад тодорхой бүс нутагт оршин суугч иргэд, жижиг дунд бизнес эрхлэгчдэд санхүүгийн үйлчилгээг хүргэх, алслагдсан болон жижиг хот, суурин газрууд дахь санхүүгийн хүртээмжийг сайжруулах, улмаар тухайн бүс нутгийн эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих зорилготой бүс нутгийн банкууд байгуулагдаж, үйл ажиллагаа явуулдаг. Үүнээс ХБНГУ-ын бүс нутгийн банкууд нь 100 гаруй жилийн түүхтэй бөгөөд тус улсын банкны системийн нийт активын 40-50 хувийг бүрдүүлж, банкны системд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Дээр дурдсан бүс нутгийн банкууд нь голчлон төрийн өмчит буюу тухайн бүс нутгийн засаг захиргааны харьяа бөгөөд бизнесийн загвар нь тухайн үйл ажиллагаа эрхэлж буй бүс нутгийн эдийн засгийг дэмжих, санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилготой байна.

Sparkassen буюу Хадгаламжийн банк нь

тодорхой бүс нутгийн иргэдийн орон сууцны болон өрхийн бусад зээл, жижиг, дунд бизнесийн зээлийг санхүүжүүлдэг бол Landesbanken буюу Бүс нутгийн банк нь хадгаламжийн банкуудыг эх үүсвэрээр хангах, тухайн бүс нутагт хэрэгжих төсөл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэх чиглэлд засаг захиргааны харьяа нэгж байдлаар үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Тиймээс ч энэ удаагийн банкны шинэтгэлийн хөтөлбөрийн хүрээнд, банкуудын үйл ажиллагааны чиглэл, бизнесийн загвар болон бусад онцлог хүчин зүйлд тулгуурлан банкны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл, тавигдах шаардлагыг төрөлжүүлэн харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоо бий болгох зорилтыг дэвшүүлж, хууль эрх зүйн орчныг нь бүрдүүлэхээр зорьж байна.

Цахимжилт

Банк, санхүүгийн салбарт хийх ээлжит нэгэн төрөлжилтийг финтек буюу санхүүгийн технологи гэж тодорхойлжээ. Аж үйлдвэрийн IV хувьсгалын нөлөөгөөр санхүүгийн технологи дэлхий даяар эрчээ авч байна. Apple, Samsung, Viber зэрэг технологийн компаниуд өөрсдийн төлбөрийн систем, цахим мөнгө, төлбөрийн ►

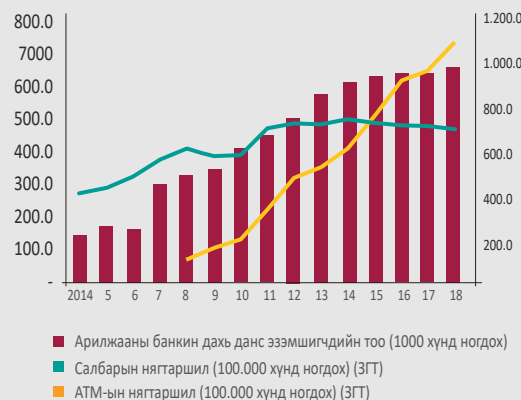
Ц.НАРАНДАЛАЙ

Монголбанкны Хяналт шалгалтын газрын захирал

Банкны үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг төрөлжүүлэн олгох, төрөлжсөн банк байгуулах боломжийг улсын эдийн засаг, санхүүгийн салбарын онцлог, бүтцийг судалж, өмчлөлийн хэлбэр, үйл ажиллагааны цар хүрээг тодорхойлох хэрэгтэй. Энэ төрлийн банк үйл ажиллагаа эрхлэх тохиолдолд хууль эрх зүйн орчныг хэрхэн бүрдүүлэх, банк үүсгэн байгуулах болон үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шаардлагыг хэрхэн тогтоож, хяналт шалгалтыг хэрхэн гүйцэтгэх талаар бодлого, төлөвлөгөө боловсруулах шаардлагатай.”

Банкны салбарын санхүүгийн хүртээмжийн үзүүлэлтүүд

Эх сурвалж: Монголбанк

► карт зэргийг хэрэглээнд нэвтрүүлж санхүүгийн салбарын хүртээмжийг тэлж байна. Үүнтэй адил Монголд ч гэсэн “Лэндмн ББСБ” Супер Апп, “Ард Кредит ББСБ” Ард хэтэвч, “Мобифинанс ББСБ” Монпэй аппликэйшнуудыг ашиглан цахим мөнгийг хэрэглэгчдэд санал болгож эхэлсэн. Цахим мөнгийг хэрэглээнд нэвтрүүлж буй нь цаас, бэлэн мөнгө ашиглалгүйгээр хэрэглэгчдэд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ хүргэх, ашигт ажиллагаа нэмэгдүүлж, үйл ажиллагааны зардлаа бууруулах давуу талтай.

2020 оны аравдугаар сарын байдлаар Монгол Улсын хэмжээнд нийт 6.8 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний цахим мөнгө эргэлтэд гарчээ. Цаашид финтект суурилсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг дэмжих үүднээс Монголбанкнаас суурь дэд бүтцийг бий болгож, эрх зүйн зохицуулалт, бодлогыг гарган ажиллаж байна. Тухайлбал, “Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хууль”-ийг санаачлан батлуулсны үр дүн нь эдгээр компани аль хэдийн зах зээлд танигдаж, амжилттай үйл ажиллагаа явуулж байгаа явдал юм.

Харин арилжааны банкуудад цахимжилт хэрхэн явагдаж байна вэ? Монгол Улсын хэмжээнд бүх төрлийн төлбөр, тооцоо гүйлгээний 90 орчим хувь нь цахимаар буюу интернэт банк, ухаалаг гар утасны апп, төлбөрийн карт ашиглах

байдлаар хийгдэж байна. Засгийн газраас цахим улс болох зорилготой E-Mongolia хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж буй. Цахимжих үйл явцыг хувийн хэвшил, тэр дундаа банкууд манлайлж байгаа билээ. Цахим бизнес хөгжлийн төвөөс 2017 онд гаргасан судалгаагаар банкны салбарын нийт хэрэглэгчдийн 70 гаруй хувь нь өдөр тутамдаа гар утасны аппликэйшн ашиглан үйлчилгээ авдаг гэж байжээ. Хэдий банкны шинэтгэлийн бодлогын хүрээнд финтек банкны тухай ойлголтыг оруулсан боловч энэ салбар нь угаасаа цахимжсан салбар гэдгийг мэргэжилтнүүд хэлдэг.

Өнөөдөр банкуудын үйл ажиллагаанд цахимжаагүй, цаасаараа үлдсэн ганц зүйл нь өөрийн биеэр очиж гарын үсэг зурах бөгөөд үүнийг шийдэхийн тулд тоон гарын үсгийг хэрэглээнд нэвтрүүлэх шаардлагатай байна. Тэгвэл Монголбанк нь Азийн хөгжлийн банкны дэмжлэгтэйгээр Төлбөрийн системийн шинэчлэлтийн төслийг хэрэгжүүлж, тоон гарын үсгийн системийг аль суурилуулжээ. Цаашид Үндэсний дата төвийн нэгдсэн тоон гарын үсгийн системд холбогдон, зөвшөөрөл авснаар хэрэглээнд нэвтрүүлэх боломж бүрдэнэ.

Update хийе

Технологийн шинэчлэлт хийх шаардлагатай, шинэчилж байгаа нэг төлбөрийн хэрэгсэл бол төлбөрийн карт. Тухайлбал, бидний өдөр тутам хэрэглэж буй төгрөгийн карт буюу Т картанд ►

Цахим мөнгөний хэрэглээ

Мөнгөний нийлүүлэлт (M2)

22.3 их наяд
төгрөг

Цахим мөнгөний эргэлт

6.8 тэрбум
төгрөг (нийт мөнгөний
нийлүүлэлтийн 0.001
хувийг эзэлж байна)

Эх сурвалж: Монголбанк

А.БАТСАЙХАН

Монголбанкны Төлбөр
тооцооны газрын
Бодлого зохицуулалт, үйл
ажиллагааны хэлтсийн
захирал

Хувь хүний мэдээллийн аюулгүй байдал, нууцлалтай холбоотой хамгийн том зохицуулалт нь Банкны тухай хуульд байгаа "Харилцагчийн "нууц" гэж үзсэн мэдээллийг задруулахыг хориглоно" гэсэн үндсэн заалт юм. Мөн Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуульд "Төлбөрийн системийн бүх оролцогчид харилцагчийн мэдээлэл, гүйлгээний мэдээлэл, мөнгөн дүн, овог нэр, данс гэх мэт мэдээллийг задруулж болохгүй" гэсэн заалт оруулсан байдаг. Хууль зөрчиж хэрэглэгчийн мэдээлэл задруулбал Зөрчлийн тухай хуулиар хувь хүнийг торгох бол байгууллагыг өндөр дүнтэй торгуулиас гадна удирдлагыг нь хэрэгт холбогдуулж хариуцлага тооцох зохицуулалттай. Тухайлбал, банк аливаа санхүүгийн байгууллагаар дамжсан гүйлгээний мэдээллийг гуравдагч этгээдэд задруулж болохгүй. Мөн банк өөрөө тухайн харилцагчийн гүйлгээний мэдээллийг сурталчилгаа илгээх, маркетингийн зориулалтаар ашиглах эрхгүй байдаг. Санхүүгийн зах зээлд шинээр орж ирж байгаа финтек байгууллагад ч уг зохицуулалт хамааралтай".

- ▶ ашигладаг соронзон туузан технологийг 1970-аад онд зохион бүтээж байжээ. Тиймээс уг картны нууцлал, аюулгүй байдлыг олон улсын түвшинд нийцүүлэх үүднээс EMV стандартын шаардлага хангасан чиптэй болгох гэж байна. Сүүлийн нэг жилийн хугацаанд Монголбанкнаас уг ажлыг олон улсын "Мастеркарт" байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлж, шинэ чиптэй картыг энэ ондоо багтаан хэрэглээнд нэвтрүүлэх аж. Ингэснээр картыг төхөөрөмжид ойртуулах төдийд уншиж, гүйлгээ хийдэг болно.

Мөн одоо ашиглаж буй банкны АТМ, бусад төхөөрөмжийг 2016 оноос хойш энэ төрлийн чиптэй карт унших боломжтой байхаар технологийн шаардлага тавьж буй. Тиймээс ойрын 2-3 жилд хуучин картыг сольж, чиптэй картыг хэрэглээнд бүрэн нэвтрүүлэхээр зорьж

байна. Чиптэй карттай болсноор мэдээж нууцлал, аюулгүй байдал сайжирна. Үүнээс гадна 100,000 төгрөг хүртэл дүнтэй гүйлгээ хийхэд пин код шаардахгүй болно. Цаас, баримт хэвлэж гарын үсэг зурдаг процесс алга болж, ачаалалтай газруудад төлбөр хийх хурд 10 дахин буурах юм. Мөн чип дотор нэмэлт мэдээлэл суулгаж янз бүрийн хөнгөлөлт, лоялти үйлчилгээнүүдийг хэрэглэгчдэд санал болгох, цаашлаад нийтийн тээвэр, авто зогсоол, улсын чанартай авто замын төлбөр зэрэг төрийн үйлчилгээнд ашиглах боломж бүрдэнэ.

Банкуудын төлбөр тооцоо, гүйлгээг түргэн, шуурхай гүйцэтгэхэд чиглэсэн технологийн бас нэгэн шинэчлэлтийг Монголбанкнаас нэвтрүүлсэн нь АСН plus буюу Автомат клиринг хаус систем. Гурав хүртэлх сая төгрөгийн буюу бага дүнтэй гүйлгээ бодит цагийн горимоор, гүйлгээ хийгдсэн даруйд тухайн хүний дансанд орох боломжтой болоод удаж байна. Тэгвэл уг суурь систем дээр суурилагд QR код уншуулах, Direct debt буюу хэрэглээний төлбөрөө урьдчилан бүртгүүлж автоматаар төлөх зэрэг финтек үйлчилгээг нэвтрүүлэх боломж бүрдэж байна. Мөн заавал нэр, дансны дугаар ашиглалгүйгээр гар утасны дугаар эсвэл имэйл хаягаар гүйлгээ хийх боломжийг бүрдүүлэхээр Дансны нэгдсэн сан бий болгохоор зорьж байна. Ингэснээр гүйлгээ хийх хугацаа багасч, уг систем дээр суурилсан финтек компаниуд, үйлчилгээний шинэ боломжууд нэмэгдэх юм.

Банкны шинэтгэлийн хүрээнд хяналт, шалгалтын тогтолцоог цахим хэлбэрт оруулах буюу Регтек технологийг нэвтрүүлэхийг зорьж буй. Тэгвэл Монголбанкнаас уг ажлыг эхлүүлэн, Financial Auditing системийг нэвтрүүлэн банкуудын тайлан, мэдээг цахимаар хүлээн авч эхэлжээ. Олон улсын томоохон банкууд харьяандаа мэдээллийн технологийн баг бүрдүүлж, Регтек систем нэвтрүүлж байгаа бол энэ төрлийн программ хангамжуудыг худалдан авч, үйл ажиллагааныхаа онцлогт тохируулан ашиглах боломж мөн бий.

Өдрөөс өдөрт өөрчлөгдөн шинэчлэгдэж буй технологийн нөлөөгөөр банкны салбарт шинэчлэлт хийгдсээр байна. Банкны салбарын шинэтгэлийн бодлого энэ өөрчлөлтийг өөрийн орны онцлогт нийцүүлэн шинэчлэх ажлуудыг Банк үргэлжлүүлэн хийхээр тусгажээ. ■

Н.БАТСАЙХАН Монголбанкны
Ерөнхийлөгчийн эдийн засгийн зөвлөх

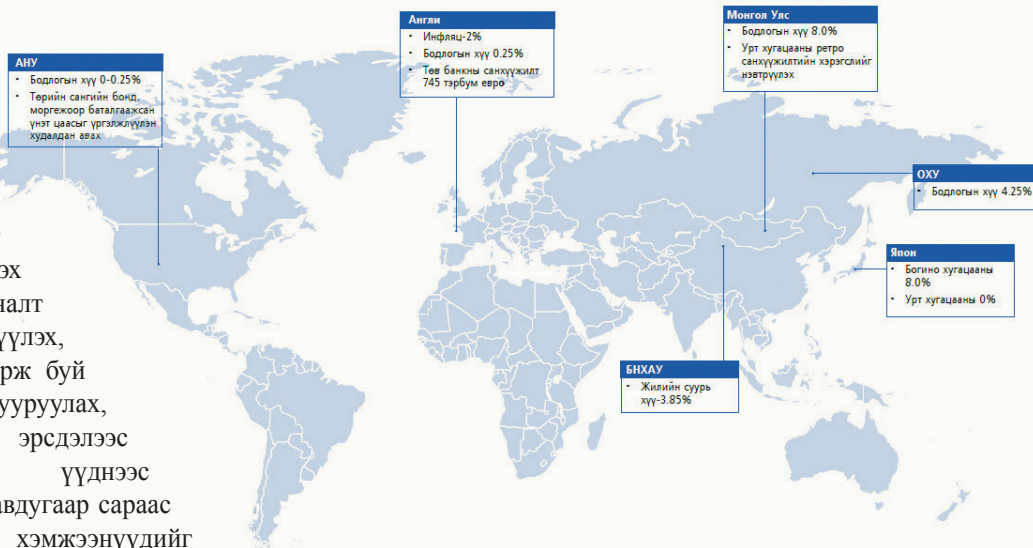
Цар тахлыг сөрсөн арга хэмжээ

Ковид-19 цар тахлын үед санхүү, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, санхүүгийн зуучлалыг хэвийн үргэлжлүүлэх зорилгоор банкуудад хяналт шалгалтын хөнгөлөлт үзүүлэх, иргэд аж ахуйн нэгжид ирж буй санхүүгийн дарамтыг бууруулах, цаашид учирч болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх үүднээс Монголбанк 2020 оны гуравдугаар сараас эхлэн шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг цаг тухайд нь авч, хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Эдгээр арга хэмжээ нь эдийн засгийг богино, дунд хугацаанд дэмжих, иргэдийн орлогыг хамгаалах, аж ахуйн нэгжүүдэд ажлын байрыг хадгалах, хэвийн үйл ажиллагаа явуулах, цаашлаад эдийн засгийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн болно.

Монголбанк олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын зөвлөмж, бусад улсын Төв банкуудын авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, туршлагыг судалсны үндсэн дээр өөрийн орны онцлогт тохирсон бодлогын цогц арга хэмжээг бодлого, үйл ажиллагаа, хууль эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд авч хэрэгжүүлж байна. Эдийн засгийн идэвхжилийг сэргээх, банкуудын зээл олгох үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор мөнгөний бодлогын хүрээнд дараах арга хэмжээг авлаа. Үүнд:

• Мөнгөний бодлогын хороо нь ээлжит болон ээлжит бус гурван удаагийн хурлын шийдвэрээр бодлогын хүүг нийт гурван нэгж хувиар бууруулж, найман хувь болгосон;

• Төв банкны бодлогын хүүний коридорыг нэг нэгж хувиар хумисан;

Монголбанк олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын зөвлөмж, бусад улсын Төв банкуудын авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, туршлагыг судалсны үндсэн дээр өөрийн орны онцлогт тохирсон бодлогын цогц арга хэмжээг бодлого, үйл ажиллагаа, хууль эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд авч хэрэгжүүлж байна.

• Төгрөгийн заавал байлгах нөөцийн хувь хэмжээг хоёр нэгж хувиар бууруулж, 8.5 хувь байхаар шийдвэрлэсэн.

Дээрх бодлогын зохицуулалт нь эдийн засаг, банк, санхүүгийн салбарт үүсэж буй болон үүсэж болзошгүй хүндрэлийг зөөлрүүлж, банкуудын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дэмжиж, макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой арга хэмжээ боллоо.

Төгрөгийн заавал байлгах нөөцийн хувь хэмжээг бууруулах арга хэмжээ нь банкуудын төгрөгийн эх үүсвэрийг чөлөөлж, банкууд эдийн засгийг зээлжүүлэх боломж чадавхыг нэмэгдүүлсэн арга хэмжээ юм. Харин бодлогын хүүг бууруулсан нь мөнгөний бодлогын дамжих механизмын дагуу тодорхой хугацааны дараа банкуудын зээл олгох үйл ажиллагаанд эрсдэлгүй активын өгөөжийн бууралтаар нөлөөлнө. Үүнтэй уялдан банкууд Төв банкны ликвидити нийлүүлэх цонхоор бага хүүтэй репо санхүүжилт авах бололцоог бий болголоо. Ингэснээр зээлийн

► тасалдлыг таслан зогсоож, банкууд аж ахуйн нэгжүүдийн төслийг санхүүжүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг хангах боломж бүрдлээ.

Монголбанкнаас макро зохистой бодлогын хүрээнд банкны системийн тогтвортой байдлыг хангах үүднээс өндөр хүүтэй гадаад валютын хадгаламж, харилцахын эзлэх хувиар банкинд олгох заавал байлгах нөөцийн урамшууллыг бууруулан тооцох шийдвэр гаргасан нь банкны эх үүсвэрийн долларжилтыг бууруулах, төгрөгийн харьцангуй өгөөжийг хадгалахад чиглэсэн арга хэмжээ юм. Макро зохистой бодлогын хүрээнд өмнөх болон дээрх авсан арга хэмжээний үр дүнд ханшийн эрсдэлийг бууруулаад зогсохгүй мөнгөний бодлогын хувьд мөчлөг сөрсөн бодлого хэрэгжүүлэх боломж олгож байна.

Улсын Их Хурал энэ оны дөрөвдүгээр сарын 29-нд “Коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хууль”-ийг баталсан. Хуулийн хэрэгжилтийг хангах үүднээс Монголбанкнаас доорх эрх зүйн зохицуулалтуудад холбогдох өөрчлөлт, хөнгөлөлтийг тусгаж, шинэ зохицуулалтын түр журам баталлаа. Үүнд:

- *Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийн журмын зарим харьцаанд хөнгөлөлт үзүүлэх;*

- *Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журамд хугацааны ангиллыг сунгах, зээлийн гэрээ болон бүтцэд өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд бүтэц өөрчлөгдсөн активт тооцохгүй байх, хэрэглээний зээлийн чанарын ангиллыг хэвээр үлдээх, санхүүгийн бус өмчлөх бусад хөрөнгийг ангилж эрсдэлийн сан байгуулах хувийг бууруулах;*

- *Монголбанкнаас банкинд олгох зээлийн түр журам буюу цар тахлын үед банкны санхүүгийн байдлыг сайжруулж, банкны салбарын тогтвортой байдлыг хадгалах зорилгоор банкинд Монголбанкнаас зээл олгох харилцааг зохицуулах.*

Эдгээр журмын өөрчлөлтөөр хянан шалгалтын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг Ковид-19-ийн үед түр хугацаагаар олгож, банкуудын зээл олгох үйл ажиллагааг хяналт шалгалт талаас дэмжиж өгч байгаа юм. Мөнгөний бодлогын хүрээнд авсан арга хэмжээний хамт эдгээр арга хэмжээ нь үүсээд байгаа зээлийн тасалдлыг зогсоох, банкуудын зээлжүүлэх

үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх, санхүүгийн зуучлалыг сэргээх, улмаар эдийн засгийн өсөлтийг хангах зорилготой юм.

Үүнээс гадна Монголбанк, Сангийн Яам, “Монголын Ипотекийн Корпораци ОССК” ХХК болон банкууд хамтран 2020 оны дөрөвдүгээр сарын 3-нд орон сууцны ипотекийн хөнгөлөлттэй хүүтэй зээл авсан иргэдэд ипотекийн зээлийн үндсэн болон хүүгийн төлбөрийг нэг удаа зургаан сараар хойшлуулах шийдвэр гаргасан. Энэхүү зохицуулалт нь иргэдийн орлого тасалдсан үед хэвийн, зайлшгүй хэрэглээгээ хангахуйц орлогыг иргэдийн гар дээр үлдээх, амьжиргааны эх үүсвэрийг дэмжсэн арга хэмжээ боллоо. Түүнчлэн, зээлдэгчид зээлийн үндсэн болон хүүгийн төлбөрөө Ковид-19 улмаас түр хугацаанд эргүүлэн төлөх боломжгүй тохиолдолд зээлдэгчийн санхүүгийн оролцоог дэмжих үүднээс зээлийн ангиллыг хэвээр үлдээж, Зээлийн мэдээллийн санд ангилал бууруулж мэдээлэхгүй байх боломж олгов.

Банк, өрх, аж ахуйн нэгжүүдэд чиглэсэн эдгээр шийдвэр нь тэдгээрийн төлбөрийн чадвар болон төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дэмжих, үйл ажиллагааг нь тогтворжуулах, улмаар эдийн засаг сэргэх боломжийг хадгалахад чиглэсэн юм.

Түүнчлэн, банкуудын богино хугацааны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг хангахад дэмжлэг үзүүлэх, валютын ханшийн эрсдэлээс хамгаалах, төгрөгийн ханшийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Монголбанк төгрөг-ам.долларын своп хэлцлийг тогтмол хийж байна.

Энэ оны наймдугаар сарын 28-ны өдөр УИХ-аас баталсан цар тахлын үед авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний томоохон хэсэг болох “Зээлийн хүү бууруулах стратеги”-ийн хүрээнд банкны үйл ажиллагааны зардлыг бууруулахад дэмжлэг хөнгөлөлт үзүүлж, Монголбанкнаас банкуудад үзүүлдэг ажил үйлчилгээний зарим шимтгэлийг тэглэж, кастодиан банкны үйл ажиллагааны эрсдэлийн санг “0” хувиар тогтоосон.

Дүгнээд хэлэхэд, Монголбанк мөнгөний бодлогыг санхүүгийн бодлогын зохицуулалт болон макро зохистой бодлоготой хавсран хэрэгжүүлсэн нь Ковид-19-ийн эдийн засагт учруулах сөрөг нөлөөг бууруулж, санхүүгийн зуучлал хэвийн үргэлжлэх боломжийг бүрдүүлж, дотоод эдийн засгийн уналтыг сааруулж, улмаар эдийн засгийг тогтворжуулж, өсөлтийг хангахад эерэг нөлөө үзүүлж байна. ■

Сорилт

“ХҮҮ”-ГЭЭ НОМХОТГОХ НЬ

ХҮҮ бол зөвхөн ХҮҮ-гийн асуудал биш, энэ бол "ААВ, ЭЭЖ"-ийн асуудал аж. Хүү өөрөө өсөөгүй.

Засаг ба хүү

Зээлийн хүүг бууруулах арга хэмжээнүүдээс хамгийн “хатуу ааруул” нь эдийн засгийг төрөлжүүлэх бодлого

Зээлийн хүү өндөр байгаа нь манай улсын эдийн засгийн архаг шинжтэй асуудлуудын илэрч байгаа нэгэн шинж тэмдэг нь. Зээлийн хүү өндөр байхад нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн 60 орчим хувь нь макро эдийн засгийн тогтвортой байдалтай холбоотой. Тодруулбал, ДНБ-ий өсөлт, инфляц, төгрөгийн ханш,

төсвийн сахилга бат, төлбөрийн тэнцэл, зээлжих зэрэглэл гэх мэт хүчин зүйлс нь зээлийн хүү бага байх боломжийг олгохгүй байна.

Сүүлийн жилүүдэд макро эдийн засгийн нөхцөл харьцангуй тогтвортой байж, зээлийн хүү буурч 15.8 хувьд хүрээд байгаа ч зах зээлд санхүүгийн өртөг багатай эх үүсвэр хомс хэвээр. Зээлийн хүүний талаарх маргаан сүүлийн жилүүдэд нийгэмд хүчтэй өрнөж байгаа бөгөөд Монголбанк болон арилжааны банкуудтай асуудлыг холбож ойлгосоор ирсэн. Гэвч хүүг

бууруулах нь Засгийн газрын бодлого, арга хэмжээнээс ихээхэн хамааралтай нь илэрхий болж ирлээ. Тиймээс 2020 оны наймдугаар сард УИХ-аас “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги” баталсан. Уг баримт бичигт 1) Зээлийн эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах макро тогтвортой орчныг бүрдүүлэх, 2) зээлийн эрсдэлийн зардлыг бууруулах, 3) банкны үйл ажиллагааны зардлыг бууруулах, 4) хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, өрсөлдөөнийг бий болгож санхүүжилтын зардлыг бууруулах замаар зээлийн хүүг 2019 оны суурь түвшнээс дөрвөн нэгжээр буулгаж, 2023 оны эцэс гэхэд сарын нэг хувьд хүргэх зорилго тавьжээ.

Зээлийн хүүг бууруулах арга хэмжээнүүдээс хамгийн “хатуу ааруул” нь эдийн засгийг төрөлжүүлэх бодлого. Нийт экспортын 90 орчим хувийг түүхий эдийн экспорт бүрдүүлдэг, түүхий эдийн үнэ, уул уурхайн гадаадын хөрөнгө оруулалтаас эдийн засаг хүчтэй хамаардаг хэвээр байвал зээлийн хүүг бууруулах нь тун хүнд байна. Зарим тооцоогоор уг хоёр хүчин зүйлээс инфляцын хэлбэлзэл, ДНБ-ий өсөлтийн 50 хувь шууд хамаардаг. Эрдсийн экспортын хамаарлыг багасгахын тулд импортыг орлох салбаруудыг хөгжүүлэх ёстой. Ингэхдээ юу юугүй мөнгө, санхүүгийн хэмжээг тэлэхэд бус засаглал, менежмент, салбар дундын бодлогын уялдаа талд илүү анхаарах нь зорилтоо амжилттай хэрэгжүүлэх нөхцөл болно.

Дараагийн нэгэн том тээг нь төсвийн сахилга бат. Монгол Улсын хувьд төсөв, мөнгөний бодлого нь “ойлголцож” чаддаггүй уламжлалтай. Төвбанк үйл ажиллагааныхаа хүрээнд мөнгөний бодлогын арга хэмжээ авдаг ч УИХ, Засгийн газар, Сангийн яам зэрэг институц уялдаа муутай шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлдэг. Улсын төсөв хэлэлцэж эхлэхэд төсөв, мөнгөний бодлого харилцан уялдаатай явдаг соёл, системийг бүрдүүлэх хэрэгцээ, шаардлага байсаар байна.

Удаах “хадны мангаа” нь гадаад валютын нөөц, гадаад өрийн тогтвортой байдал. Валютын нөөцийн хэмжээ нь зээлжих зэрэглэлийн түвшин, гадаадын хөрөнгө оруулагчдын шийдвэрт шууд ▶

► нөлөөлдөг. Өөрөөр хэлбэл, валютын нөөц хангалттай, өрийн байдал тогтвортой байвал гадаад эх үүсвэрийн өртөг буурч эдийн засагт хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ. Харамсалтай нь Монголд энэ нөхцөлийг хангахад хүндрэлтэй байгаа бөгөөд гадаад өрийн хэмжээ төгрөгийн ханш сулрахад нөлөөлж байна. Үүнээс зайлсхийх арга нь төсвийг алдагдалгүй, боломжтой бол ашигтай батлах, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих явдал юм.

Сүүлийн жилүүдэд улсын төсөв ихээхэн хэмжээний алдагдалтай явж ирсэн. Гэхдээ алдагдлаас илүү төсвийн үр ашигтай зарцуулалт хамгийн их шүүмжлэлд өртөж байгаа. Засгийн газраас өргөн барьсан 2021 оны төсвийн төсөл 2.2 их наядын алдагдалтай байгаагаас гадна аймгуудад хуваарилсан төсвийн хөрөнгө оруулалт маш ялгаатай.

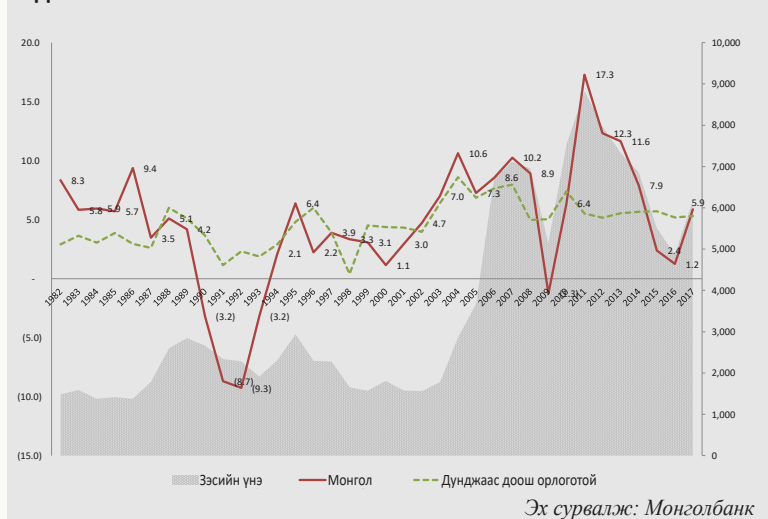
Ийнхүү төсвийн сахилга бат сул, зардалын хэт тэлэлт нь цэвэр экспортыг шахан гаргаж, үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн сулрах дарамтыг үүсгэдэг гэж судлаачид үздэг. Түүнчлэн төсөвтэй холбоотой хууль эрх зүйн орчин тогтворгүй байгаа.

Жишээ нь, төсөвтэй нягт уялддаг Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийг 2015 онд баталсан ч 2020 оны сонгуулийн өмнө бүхлээр нь хүчингүй болгож, шинэчилсэн. Харин шинэчлэн баталсан хуульдаа УИХ-ын ээлжит бус чуулганаар сонгуулийн дараа олон тооны өөрчлөлт оруулжээ. Төсвийн зардал тэлэлттэй, зарцуулалт нь оновчгүй байхын хэрээр мөнгөний бодлого хатуу байхаас өөр аргагүй болж, цаашлаад төлбөрийн тэнцэл, валютын ханш, инфляц, зээлжих зэрэглэл, гадаад өр зэрэгт давхар нөлөөлнө.

Зах зээл ба хүү

Өнөөдөр эрчимтэй яригдаж байгаа банкны шинэтгэлийн ихэнх хэсгийг эрх зүйн орчны шинэчлэл бүрдүүлж байгаа. Тухайлбал, банкны хувь эзэмшлийн төвлөрөл өндөр байгаа нь банкны эрсдэлтэй үйл ажиллагаанд оролцож, сайн засаглал бүрэлдэхэд саад болж байгаа учир банкны хувьцаат компани байх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгохоор “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги”-д тусгажээ. Түүнчлэн чанаргүй зээлтэй холбоотой шүүхийн маргаан удаан хугацаанд үргэлжилж, 10 хүртэл жил болдог нь хүүнд шингэх өртгийг өндөр болгодог.

Эдийн засгийн савлагаа

Үүнээс гадна зээлдэгчдийн санхүүгийн боловсрол, бизнес төлөвлөгөө, санхүүгийн сахилга бат, банкны зээл олгох процесс зэргээс хамаарч чанаргүй, муу зээлийн хэмжээ нэмэгдэх хандлагатай байдаг. Чанаргүй, муу зээл эрсдэлийн өндөр зардалд тооцогдох бөгөөд нийт зээлийн хүүний 11 хувийг бүрдүүлдэг. Тиймээс дээр дурьдсан стратегид зээлийн мэдээллийн санг хөгжүүлж зээлдэгчийг илүү хариуцлагажуулах, иргэдийн санхүүгийн мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх, банкны засаглалын тогтолцоог сайжруулах замаар чанаргүй зээлийг бууруулах зорилт дэвшүүлжээ. Үүнтэй холбоотой банк, санхүүгийн чиглэлийн 17-18 хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналууд тусгагдав.

Зээлийн хүү буурахад нөлөөлөх бас нэгэн чухал хүчин зүйл бол санхүүжилтын олон төрлийн эх үүсвэр. Манай улсад банкны салбар санхүүгийн зах зээлийн 90 орчим хувийг эзэлсэн, хөрөнгийн зах зээл сул хөгжсөн нь бизнесээ өргөжүүлэх эх үүсвэр бүрдүүлэхэд таагүй хэвээр байгаа.

Манай улсад хуримтлалын нөөц бага, хадгаламжтай хүн цөөнөөс гадна хадгаламжийн төвлөрөл их, урт хугацааны хөрөнгө оруулалт хийж эрсдэл үүрэх хүн ховор байдаг нь хөрөнгийн зах хөгжихөд саад болдог. Түүнчлэн Тэтгэврийн сан, Үндэсний хуримтлалын сан зэрэг сангуудыг хөрөнгийн зах зээл дээр хөрөнгө оруулагч болгох эрх зүйн орчныг бий болгохоор дээрх стратегид тусгажээ. ■

Стратеги

Зээлийн хүүг бууруулах шийдлүүд

Яагаад заавал стратеги, хөтөлбөр?

Ховор бараа үнэтэй байдаг шиг мөнгө ч бас ховор байвал үнэ буюу хүү нь өндөр тогтдог. Монголд зээлийн олдоц хомс, хүү өндөр гэдэг шүүмжлэл түгээмэл бөгөөд энэ асуудлыг шийдэх санаа санаачилга цөөнгүй яригддаг. Үнэхээр ч зээлийн хүү 2010-2019 оны сүүлийн 10 жилийн дунджаар 18.6 хувь байгаа нь Дэлхийн банкны мэдээллийн санд бүртгэлтэй 140 гаруй улсаас эхний 20-д жагсах өндөр үзүүлэлт байв. 2019 оны эцсийн байдлаар Монголд найман мянга орчим компани банкны салбараас зээлтэй байгаа нь үйл ажиллагаа явуулж буй 95 мянган ААН-ийн 10 хувь хүрэхгүй тоо бөгөөд, зээлийн хүртээмж сайн биш гэдгийг илэрхийлнэ. Түүнчлэн, зээлтэй иргэдийн тоо 1.3 сая давж, насанд хүрсэн хоёр хүн тутмын нэг нь зээлтэй тул “зээлийн үнэ” буюу хүү олон хүнд хамаатай, нийгэмд чухал сэдэв болжээ. Зээлийн олдоц сайжирч, хүү буурах нь эдийн засаг дахь бизнесийн хөрөнгө оруулалт, үүнийг дагаад ажлын байр, ард иргэдийн амьжиргаанд сайнаар

нөлөөлөх тул оновчтой, үр дүнтэй шийдэл чухал юм.

Ковид-19 цар тахал дэлхий дахинд эдийн засагт сорилт учруулж буй энэ үед зээлийн хүүг өсгөхгүй байлгах, бууруулахын тулд тооцоо судалгаанд үндэслэсэн, уялдаа холбоотой багц ажлууд шаардлагатай. Үүнд төр болон хувийн хэвшлийн үр дүнтэй хамтын ажиллагаанаас гадна зээлдэгч иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн оролцоо зайлшгүй бөгөөд багагүй цаг хугацаа, олон хүний идэвх зүтгэл зарцуулагдана. Үүнийг товчлох аргагүй бөгөөд, асуудлыг хялбараар шийдэх гээд эсрэгээрээ хүсээгүй үр дүнд хүрсэн, санхүүгийн зах зээл, эдийн засагтаа хохирол учруулсан улс орнуудын жишээ цөөнгүй байдгийг анхаарах нь зүйтэй.

Хүүг бууруулах үндсэн логик

Хүү гэдэг нь мөнгөний үнэ өртгийг илэрхийлж буй үзүүлэлт учраас 1) мөнгө хэр элбэг байна вэ, 2) түүнийг хэр үр ашигтай хуваарилж байна вэ гэсэн хоёр зүйлээс зээлийн хүү хамаардаг. ►

► 1. Дотоод хуримтлал, гадаад эх үүсвэрийн нэмэгдлүүд

Эдийн засагт мөнгө их байх тусам түүнийг зээлж ашиглах үнэ өртөг бага байх боломжтой. Нэг хүнд ногдох ДНБ \$30-50 мянгаар хэмжигдэх өндөр орлоготой, иргэд нь хуримтлалтай улс орнуудад зээлийн хүү бага, 1-2 хувь байгаа нь санамсаргүй хэрэг биш юм. Мөнгө өөрөө бараа, үйлчилгээний үнийг хэмжих нэгж учраас мөнгийг бий болгох, нэмэгдүүлэх үндсэн арга нь үйлдвэрлэлийн багтаамжийг тэлэх явдал байдаг. Энэ нь цаанаа бүтээмжийг сайжруулах, үүний тулд ажиллах хүчний ур чадвар, боловсрол мэдлэгийг дээшлүүлэх, илүү сайн технологийг нэвтрүүлэхтэй холбогддог.

Хүү бага орнуудын боловсролын түвшин, үйлдвэрлэлийн чадавх өндөр байдаг нь санамсаргүй хэрэг биш юм. Мөнгийг нэмэгдүүлэх өөр нэг арга нь олон улсын зах зээлтэй холбогдон хямд эх үүсвэр татах явдал байдаг. Азийн хурдтай хөгжсөн улс орнууд хөгжлийн эхэн үедээ дотоодын хуримтлал бага байсан ч бусад улс орнуудаас хөрөнгө оруулалт татсанаар санхүүжилтийн өргийг бууруулсан бодит туршлага бий. Үүний тулд гаднын хөрөнгө оруулалтыг даллан дуудах, бизнесийн орчныг таатай болгох шаардлагатай.

2. Санхүүгийн захыг хөгжүүлэх

Эдийн засагт нэгэнт эргэлдэж байгаа мөнгийг үр ашигтай зуучилж, хуваарилах нь зээлийн үнэ

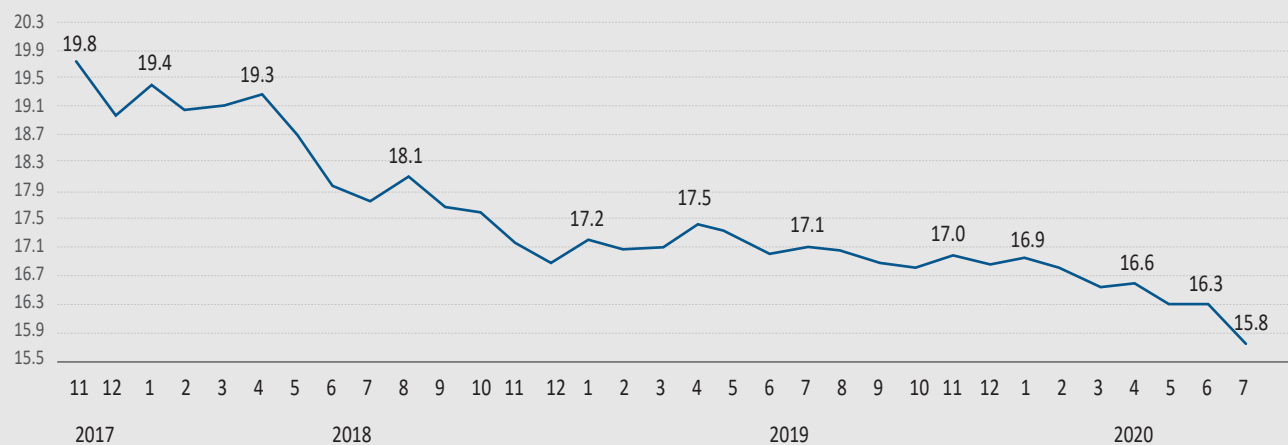
өртөг бага байхад нөлөөлөх үндсэн нөхцөл болно. Өөрөөр хэлбэл, санхүүгийн систем үр ашигтай ажиллах нь хүү бага байхад чухал нөлөөтэй. Энэ нь санхүүгийн захын дэд бүтцийн хөгжил (хууль эрх зүйн орчин, технологийн хөгжил), банк санхүүгийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны үр ашиг, зах зээл дээрх бүтээгдэхүүн үйлчилгээний нэр төрөл гэх мэт зүйлээс шалтгаална.

“Зээлийн хүүг бууруулах стратеги”-ийн гол онцлог

Зээлийн хүү нь макро өнцгөөс аливаа эдийн засгийн эрсдэлийн хэмжүүр тул засаглал институт сайн хөгжсөн, бодлогын сахилга бат өндөр, эдийн засгийн бүтэц нь өрсөлдөх чадвар өндөртэй улс орнуудад мөнгө элбэг, хүү бага байх нийтлэг хандлага ажиглагддаг. Монгол улсад макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүд сайжирсан 2017-2019 онд хуримтлалын хэмжээ эрчимтэй нэмэгдэж, үүнийг дагаад зээлийн дундаж хүү 20% орчмоос 16 хувь руу дөрвөн нэгж хувиар бууран, макро орчны эрсдэл багассан нь хүүнд тусгалаа олсон байдаг.

Харин микро өнцгөөс харвал зээлийн хүү нь зах зээл дээрх нэг төрлийн санхүүгийн бүтээгдэхүүний үнэ юм. Энэхүү бүтээгдэхүүнд шингэдэг гол зардлууд нь эх үүсвэрийн зардал, үйл ажиллагааны зардал, эрсдэлийн зардал болон банкны ашиг байдаг. Зээлийн хүүг бууруулах стратегид эдгээр зардлыг бууруулж, үр ашгийг дээшлүүлэхэд Монголбанк, Засгийн газар, Санхүүгийн зохицуу-

Зээлийн хүүг бууруулах стратеги 2018-2023-г хэрэгжүүлж эхэлснээс хойших хугацаа

Эх сурвалж: Монголбанк

- ▶ лах хороо болон арилжааны банкуудын хийх шаардлагатай ажлуудыг тодорхойлсон бөгөөд тэдгээрийг дараах байдлаар товч тайлбарлая.

1. Эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах

Банк хэн нэгний хадгаламжийг иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд зээл болгон дамжуулж, санхүүгийн зуучлал үзүүлдэг. Монголд эх үүсвэрийн өртөг зээлийн хүүний 60 хувийг дангаараа тодорхойлох гол зардал тул энэ зардлыг хэрхэн бууруулахаас зээлийн хүү буурах эсэх нь шууд хамаарна. Үүний тулд нэн түрүүнд мөнгө арвижиж, хуримтлал бий болох таагай орчныг бүрдүүлж, эдийн засгийг тогтвортой байлгах шаардлагатай. Иймд төсвийн сахилга бат, инфляц, ханшийн тогтвортой байдал, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн ажлууд зээлийн хүүг бууруулах стратегийн салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг болж буй.

Түүнчлэн, экспортыг нэмэгдүүлэх, ГШХО татах, олон улсын байгууллагууд болон донор орнуудтай хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх зэрэг ажлууд чухал байр суурь эзлэнэ. Үүний зэрэгцээ

санхүүгийн зах зээлийн үр ашгийг дээшлүүлж шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нэвтрүүлэх, санхүүгийн захыг хөгжүүлж өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх чиглэлийн ажлууд мөн багтсаныг онцлох нь зүйтэй. Эдгээр арга хэмжээнүүдийн дийлэнх нь зах зээлийн зарчимд суурилснаараа онцлог бөгөөд, захиргааны арга хэмжээг болгоомжтой хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд банкнаас эх үүсвэр дайжиж, эсрэгээрээ хүүг өсгөх эрсдэлтэйг харгалзан үзсэн.

2. Зээлийн эрсдэлийн зардлыг бууруулах

Зээлдэгчийн санхүүгийн мэдлэг боловсрол, бизнес төлөвлөлт, санхүүгийн сахилга бат эсвэл бизнесийн орчин, эдийн засгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалаад банкнаас авсан зээл хугацаандаа эргэж төлөгдөхгүй байх тохиолдол бий. Чанаргүй зээл үүсэх нь банкны зээл олгох процесс хэр сайн байхаас ч давхар шалтгаалдаг. Гэхдээ ямар шалтгаанаас үл хамаараад зээл хугацаандаа эргэн төлөгдөөгүй тохиолдолд банк харилцагч, хадгаламж эзэмшигчийн мөнгийг эхний шаардлагаар нь эргүүлж өгөх үүрэгтэй. Иймд чанаргүй, муу зээл болгон банкны хувьд ▶

ЗЭЭЛИЙН ХҮҮНИЙ БҮТЭЦ

БАНКНЫ ЗЭЭЛИЙН ХҮҮ (100%)

► зээлийн эрсдэлийн зардал бөгөөд энэ нь нийт зээлийн хүүний 11 хувь орчим хувийг бүрдүүлдэг. Тус стратегид багтсан зээлийн мэдээллийн санг хөгжүүлж зээлдэгчийг илүү хариуцлагажуулах, иргэдийн санхүүгийн мэдлэг боловсролыг нь дээшлүүлэх, банкны засаглалын тогтолцоог сайжруулах замаар чанаргүй зээлээс сэргийлэх; чанаргүй зээл нэгэнт үүссэн тохиолдолд түүнийг шийдвэрлэх хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах зэрэг нь зээлийн эрсдэлийн зардлыг бууруулахад эерэг нөлөөтэй. Ялангуяа, чанаргүй зээлтэй холбоотой маргаан шүүх дээр 10 хүртэл жил үргэлжилдэг тохиолдолд хүүнд шингэх өртөг өндөр байх болно. Түүнчлэн, эдийн засгийн орчин муудаж чанаргүй зээл нэмэгдлээ ч банк эрсдэл даах чадвартай, улмаар зээл гаргах боломжтой байх, үүссэн чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх зах зээлийн дэд бүтэц болох актив удирдлагын тогтолцоог хөгжүүлэх чиглэлийн арга хэмжээнүүд тус стратегид багтсан.

3. Банкны үйл ажиллагааны зардлыг бууруулах

Банк бусад компани, аж ахуйн нэгжүүдийн адилаар боловсон хүчний зардал, салбар офисын түрээс, компьютер болон машин техникийн зардал зэрэг үйл ажиллагааны зардал гаргадаг бөгөөд энэ нь нийт зээлийн хүний 17 хувийг бүрдүүлдэг. Энэ зардлыг бууруулах нэг гол арга зам нь технологийн дэвшлийг ашиглаж цахим үйлчилгээ, финтект суурилсан үйлчилгээг дэлгэрүүлэх явдал байх болно. Харилцагчид заавал банкны салбарт очилгүй цахимаар үйлчилгээ авах боломжтой болж буй тренд, банкууд АТМ, пос машин зэрэг дэд бүтэцдээ нийлж хөрөнгө оруулах, аутсорс хийх замаар зардал хэмнэх зэрэг нь үйл ажиллагааны зардлыг бууруулж, хүү буурахад эерэг нөлөөтэй. Түүнчлэн, банк санхүүгийн байгууллагуудаас авдаг шимтгэл хураамжийн төрөл, хэмжээг багасгах нь эцсийн хэрэглэгч буюу зээлдэгчид ногдох зардлын дарамтыг бууруулахад тустай.

4. Хөрөнгийн захын хөгжил

Стратегид багтсан хөрөнгийн захыг хөгжүүлэхэд шаардлагатай хууль эрх зүйн реформууд, мөн институциональ хөрөнгө оруулагчдыг бий болгоход шаардлагатай өөрчлөлтүүд нь нийт санхүүгийн зах зээлийн хөгжил, санхүүжилтийн өртгийг бууруулахад эерэг нөлөөтэй. Энд нэг онцлох шаардлагатай зүйл бол аливаа эдийн засагт эхлээд

мөнгөний зах сайн хөгжиж байж хөрөнгийн зах хөгжих суурь болдог зүй тогтолтой байдаг. Харин Монголд хадгаламжтай иргэд цөөн тул хөрөнгө оруулж эрсдэл хүлээх боломжтой хүн цөөн, үүнийг дагаад хөрөнгийн захын хөгжил сул. Хэрэв банкнаас мөнгө гадагшлаад хөрөнгийн зах руу орвол санхүүгийн зах хөгжинө гэдэг нь түгээмэл эндүүрэл бөгөөд, тодорхой хэмжээний найдвартай хуримтлалгүй хүн хөрөнгийн захын богино хугацааны савлагаа, эрсдэлийг тэсэхгүй тул урт хугацааны өгөөжийг нь хүртэж чадахгүй, тогтвортой хөрөнгө оруулагч байхад хэцүү юм.

Бодит хүү ба эдийн засаг

Банкны систем жилдээ 20 орчим их наяд төгрөгийн санхүүжилтийг иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд олгодог нь Монгол улсын жилийн экспорт, улсын төсөв, ГШХО эсвэл гаднаас авдаг зээл, бондын санхүүжилтээс давсан тоо юм. Зээл ийнхүү эдийн засаг дахь санхүүжилтийн нэг гол эх үүсвэр тул өртөг нь ямар байхаас шалтгаалаад бизнесийн байгууллагуудын хөрөнгө оруулалтууд, өрсөлдөх чадвар, эдийн засгийн өсөлтөд нөлөөлөх чухал фактор болдог тул зээлийн олдоц их, хүү бага байх нь тустай. Гэхдээ хүү өндөр гэж шүүмжлэх зуур дараах хоёр зүйлийг мартаж болохгүй.

- Монголд хэдийгээр нэрлэсэн хүү харьцангуй өндөр ч зах зээлийн эдийн засагт шилжсэнээс хойшхи 30 жилд зээлийн хүү 300 хувиас 15 хувь руу буурч ирснийг амжилттай үр дүн гэж үзэж болно.

- Хүү хэдийгээр харьцангуй өндөр түвшинд явж ирсэн боловч, эдийн засгийн өсөлт ойролцоо орлогын түвшинтэй улс орнуудын дунджаас өндөр байсаар ирсэн. Тухайлбал, 1994-2019 хооронд Монголын эдийн засгийн дундаж өсөлт зургаан хувь байсан нь хөгжиж буй орнуудын дундаж өсөлт 5.2 хувиас өндөр үзүүлэлт юм. Үүнд ГШХО-оор санхүүжсэн уул уурхайн салбарын өсөлт чухал хувь нэмэр оруулсан боловч нэрлэсэн өндөр хүү эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлсөн гэж шууд дүгнэх бас аргагүй юм.

Бизнесийн санхүүжилтийн өртгийг илэрхийлдэг зүйл бол нэрлэсэн хүү гэхээсээ үнийн өсөлтийн нөлөөг арилгасан бодит хүү бөгөөд сүүлийн 10 жилийн дунджаар Монгол улс дэлхийд эхний 40-д жагсаж байна. Бодит хүүг тогтвортой бууруулах хамгийн чухал хүчин зүйл нь бүтээмжийг дээшлүүлэх, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хадгалах гэдгийг нийгмээрээ ойлгох нь чухал юм. ■

Ярилцлага

А.Энхжин: Уул уурхайн бус экспортыг дэмжих урт хугацаат санхүүжилт олгоно

Монголбанкны Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газрын захирал А.Энхжинтэй ярилцлаа.

-Зээлийн хүү бууруулах стратегийн хүрээнд зээлийн эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах нь хүрэх үр дүнгийн 60 орчим хувийг эзэлж байгаа. Эх үүсвэрийн зардлыг бууруулахад чухал үүрэгтэй гадаад валютын нөөцийг зузаатгахад Монголбанк Засгийн газартай ямар хэмжээнд хамтран ажиллаж байгаа вэ?

-Монголбанкнаас гадаад валютын урсгалыг нэмэгдүүлэх, зээлийн хүү, гадаад валютын зээлийн өсөлтийг бууруулах, гадаад валютын ханшийн эрсдэлтээс хамгаалах тогтолцоог бий болгохын тулд урт хугацаат своп хэлцлийг банкуудад 2014 оноос санал болгож эхэлсэн. Түүнээс хойш Монголбанк 2020 оны нэгдүгээр хагас жилийн эцсийн байдлаар нийт 3,279.3 сая ам.долларын урт хугацаат своп хэлцлийг банкуудтай байгуулаад байна.

2020 оны хувьд Ковид-19 цар тахал дэгдсэн нь Монгол Улсын төдийгүй ихэнх улс орны хувьд гадаад орчны эрсдэлийг нэмэгдүүлж, дотоод эдийн засгийн идэвхжил, банкны системийн төлбөрийн чадвар, санхүүгийн зуучлалд сөргөөр нөлөөлсөн тул Төв банк болон Засгийн газраас мөнгөний болон сангийн зөөлөн бодлого хэрэгжүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих багц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн. Энэ хүрээнд Монголбанк бодлогын хүүгээ гурван нэгж хувиар бууруулж, найман хувь болгосноос гадна макро зохистой бодлогын шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлж байна.

Түүнчлэн гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, зохицуулах зорилгоор дотоод болон гадаадын банк, бусад аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдээс валют, цэвэршүүлсэн алт худалдан авах үйл ажиллагааг тогтвортой хэрэгжүүлж байгаа. Монголбанкнаас үнэт металлын худалдан авалтыг 2020 онд 20 тонн, цаашлаад түүхэн дээд хэмжээ болох 22 тонныг давуулах зорилготой ажиллаж байна. Энэ хүрээнд УУХҮЯ-тай хамтран алт олборлолтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор олгох хөнгөлөлттэй санхүүжилтийг дотоодын алт олборлогч ААН, байгууллагуудад арилжааны банкуудаар дамжуулан олгож эхэлсэн. Монголбанкны худалдан авч, экспортолсон мөнгөжүүлсэн алт 2020 оны наймдугаар сарын эцсийн байдлаар 1,147 сая ам.доллар болж, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 802 сая ам.доллараар буюу 233 хувиар өсөөд байна. Чулуун нүүрсний экспорт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 965 сая ам.доллараар буюу 45 хувиар буурсан энэ үед экспортын гүйцэтгэлийг сайжруулахад энэ шийдвэр томоохон хувь нэмэр оруулна.

-Уул уурхайн бус экспортыг дэмжих замаар валютын урсгалыг нэмэгдүүлэхэд ямар арга хэмжээ авч байгаа вэ?

-Монголбанкнаас уул уурхайн бус экспортын салбар болон жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих замаар эдийн засгийг төрөлжүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, санхүүгийн захыг хөгжүүлэх, зээл олголтыг нэмэгдүүлж, зээлийн хүүг бууруулах зорилгоор тодорхой шалгуур бүхий хэвийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаасыг худалдан авах замаар банкуудад урт хугацаат санхүүжилт олгохоор бэлтгэл ажлыг хангаад байна. Уг санхүүжилтийн хүү 8.5 хувь бөгөөд хугацааг хоёр хүртэл жил байхаар тогтоосон. Иймд банкууд 8.5 хувиар Төв банкнаас эх үүсвэр авч, 11-12 хувиар зээл олгох боломж бүрдэж байгаа юм.

-Монгол Улсын гадаад өрийн хэмжээ 30.8 тэрбум ам.долларт хүрээд байна. Энэ нөхцөлд зээлийн эх үүсвэрийн зардлыг бууруулж, зээлжих зэрэглэлийг нэмэгдүүлнэ гэдэг эргэлзээтэй сонсогдож байна. Өрийн удирдлагыг оновчтой хэрэгжүүлэх тал дээр Монголбанкны оролцоо ямар байх вэ?

-Fitch, Moody's болон S&P агентлагууд манай улсын зээлжих зэрэглэлийг 2020 оны тавдугаар сарын байдлаар харгалзан "B", "B3", "B" түвшинд үнэлсэн. ▶

► Fitch, S&P агентлаг Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг бууруулаагүй хэвээр үлдээсэн бол Moody's үнэлгээгээ "B3" хэвээр, төлвийг "сөрөг" болгон буурууллаа.

Зэрэглэл тогтоогч байгууллагууд олон орны зээлжих зэрэглэлийг бууруулаад байгаа энэ үед Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг хэвээр үлдээсэн нь макро эдийн засгийн бодлого оновчтой, үр дүнтэй хэрэгжиж байгааг илтгэж байна. Манай эдийн засагт үүсээд буй шокоос хамааралтай нөхцөл байдал түр хугацаанд үргэлжлэх төдийгүй 2021 оноос эдийн засаг огцом сэргэж Засгийн газрын өр/ДНБ-ий харьцаа буурах хүлээлттэй байна. Нөгөөтгээгүүр, Засгийн газраас 600 сая ам.долларын бондыг 5.1 хувь буюу харьцангуй бага хувийн хүүтэйгээр шинээр гаргаж бондын эргэн төлөлтийг санхүүжүүлэхээр болсон нь Монгол Улсын богино хугацааны өрийн дарамтыг бууруулж, гадаад валютын урсгалд эерэгээр нөлөөлөхөөс гадна олон улсын үнэлгээний байгууллага, хөрөнгө оруулагчид эерэг хүлээлттэй байгааг харууллаа.

Монголбанк нь “Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичиг”-т заасны дагуу улсын нийт гадаад өрийн үлдэгдлийг улирал тутам гаргаж, олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх замаар дэмжлэг үзүүлж байна.

-Дунд хугацаанд инфляцын зорилтот түвшнийг зургаан хувиас хэтрүүлэхгүй гэж үзэж байгаа. Гэхдээ нийлүүлэлтийн шинжтэй инфляцыг бууруулахад Засгийн газрын үүрэг оролцоо зонхилно. Дээрээс нь ирэх дөрвөн жилд Засгийн газар 2.9 тэрбум ам.долларын өрийн эргэн төлөлт хийнэ. Гадаад орчны хувьд ч цар тахлын дараах эдийн засгийн сэргэлт нь газрын тосны үнийг өсгөнө. Тэгэхээр төгрөгийн ханшийг тогтвортой барих тулах цэг нь юу байх вэ?

-Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлд "Монголбанкны үндсэн зорилт нь үндэсний мөнгөн тэмдэгт-төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангахад оршино" хэмээн тусгасан байдаг. Хэрэглээний бараа үйлчилгээний сагсны 40 орчим хувийг импортын бараа эзэлдэг, импортын барааны үнийн өсөлтийн инфляцид үзүүлэх нөлөө өндөр манай улсын хувьд инфляцыг нам дор барихад төгрөгийн бусад валюттай харьцах ханш чухал нөлөө үзүүлдэг. Тухайлбал, 2020 оны долдугаар сарын байдлаар нийт хэрэглээний сагсны 45.5 хувь нь импортын бараа бүтээгдэхүүн байгаа бөгөөд импортын барааны үнийн өсөлтөөс шалтгаалсан инфляц нийт инфляцын 19.3 хувь буюу 0.66 нэгж хувьтай тэнцэж байна. Нөгөөтгээгүүр, төгрөгийн ханш хэт суларснаар импортын орцын үнэ өсөж, үйлдвэрлэлийн өртөг нэмэгдэж, улмаар

зээлийн эргэн төлөлт чанаргүйдэх, төр болон хувийн хэвшлийн гадаад өрийн үйлчилгээний зардал өсөх зэргээс шалтгаалан санхүүгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлдөг.

Иймд Монголбанкнаас гадаад валютын дотоодын захын тогтвортой байдлыг хангах, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, эрэлт, нийлүүлэлтийн богино хугацааны зөрүү, түүнээс үүдэлтэй ханшийн огцом хэлбэлзлийг бууруулах зорилгоор энэ тэргүүнд спот арилжаагаар валют худалдах, худалдан авах, мөн урт болон богино хугацаатай гадаад валютын үүсмэл хэлцлийг банкуудтай байгуулах замаар гадаад валютын дотоод захад оролцдог. Харин дунд болон урт хугацаанд ханшийн тогтвортой байдлыг хангах суурь нөхцөл нь зээлийн хүүг бууруулах стратегид дурдсан эдийн засгийг төрөлжүүлэх, экспортыг нэмэгдүүлж, импортыг орлох бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх юм.

-Долларжилтийг өдөөж байгаа ханшийн хүлээлт байгаа цагт мөнгөний бодлогын зорилтыг хангахад том сорилт болно. Энэ тохиолдолд ямар арга хэмжээ, зохицуулалт хийхээр төлөвлөсөн бэ?

-Гадаад валютын хэрэглээ, эсвэл инфляц өндөр, үндэсний мөнгөн тэмдэгт ирээдүйд суларна гэсэн хүлээлттэй байгаа тохиолдолд харьцангуй тогтвортой эдийн засаг бүхий орнуудад ч долларжилт бий болдог. Иймд дээрх асуудлын хүрээнд Монголбанкнаас макро эдийн засгийг тогтвортой байлгах, инфляцыг нам дор түвшинд байлгах суурь арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэхээс гадна “Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль”-ийн хэрэгжилтийг хангах, төрийн болон төрийн өмч давамгайлсан хуулийн этгээдүүдийн үйл ажиллагаанаас олсон гадаад валютаарх орлогыг худалдан авах, заавал байлгах нөөцийн хувь хэмжээг валютын төрлөөс хамааруулан ялгаатай тогтоох, төгрөгийн заавал байлгах нөөцийн урамшууллыг гадаад валютын харилцах, хадгаламжаас хамаарч бууруулах, арилжааны банкуудтай урт хугацаат своп хэлцэл байгуулах зэрэг олон арга хэмжээг шаг дараатай авч хэрэгжүүлж байна.

“Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай” хуулийн хүрээнд дээрх арга хэмжээнүүдийг дэмжсэн хэд хэдэн бодлогын шийдвэрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд цаашид ч зээлийн хүүг бууруулах стратегид дурдсан холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн. ■

Ярилцлага

Б.Баярдаваа: Зээлийн хүү буурснаар хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж сайжирна

Монголбанкны Мөнгөний бодлогын газрын захирал Б.Баярдаваатай ярилцлаа.

-Зээлийн хүүг бууруулах стратеги, төлөвлөгөө батлагдлаа. Хэрхэн хэрэгжүүлэх нь олон нийтийн анхаарал татаж байгаа. Ойрын хугацаанд хийх реформын талаар тайлбарлана уу?

-Зээлийн хүүг хууль батлаад шууд бууруулах боломжгүй. Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахын тулд төсөв, мөнгөний бодлого, хоёрдугаарт, санхүүгийн зах зээл дээр хэрэгжүүлж байгаа санхүүгийн зохицуулалтуудын бодлогын арга хэмжээнүүд зөвхөн өнөөдөр, маргаашийг бус дунд, урт хугацааг харсан, эдийн засаг, санхүүгийн системийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэх ёстой.

Эдийн засаг савлагаатай бус тогтвортой байснаараа хүүнд шингэж байгаа эрсдэлийн үнэ, суурь хүү буурах, зээлжих зэрэглэл сайжрах үндэс болно. Нөгөө талаас, эдийн засгийн тогтвортой байдал нь Монгол Улсад гаднаас орж ирэх хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх боломж олгоно. Ингэснээр эдийн засгийн гадаад суурь хүүний түвшин буурах юм. Тэгэхээр зээлжих зэрэглэлийг одоогийн “В” түвшнээс сайжруулах ёстой. Нөгөө талаас, зээлийн хүүнд өртөг байдлаар шингэж буй хүчин зүйлстэй ажиллах нь зүйтэй. Зээлийн хүүг бууруулах стратегид

банк, санхүүгийн чиглэлийн 17-18 хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналууд тусгагдсан. Энэ намрын чуулганаар хуулийн төслүүдийг УИХ-д өргөн барихаар ажиллаж байна.

-Зээлийн хүүнд шингэж буй гол өртөг болох суурь хүүг яаж бууруулах вэ?

-Эдийн засгийн суурь хүү гэж дотоод болон гадаад хүчин зүйлээс шалтгаалдаг хүүг хэлдэг. Дотоод суурь хүү нь төгрөгийн худалдан авах чадварыг тодорхойлж буй инфляцыг бууруулах, бага түвшинд нь тогтвортой барьснаар буурах юм. Тийм ч учраас мөнгөний бодлогын зорилтыг +/-2 хувийн хэлбэлзэлтэй зургаан хувьд тогтворжуулна гэж шинээр тодорхойлоод байна. Харин гадаад суурь хүү нь олон улсын санхүүгийн зах зээлээс ямар хүүгээр эх үүсвэр босгох тухай асуудал юм. Гадаад хүү манай улсын зээлжих зэрэглэлээс шууд хамааралтай. Одоо “В” зэрэглэлтэй Монгол Улс өмнөх өндөр хүүтэй бондыг дахин санхүүжүүлэх зорилгоор “Номад” бондыг 5.125 хувиар босголоо. Зээлжих зэрэглэл BB, BBB, A гээд цаашаа сайжирч байж энэ таван хувийн хүү буурах юм. Нөгөө талаас, банк санхүүгийн байгууллагуудын санхүүгийн зуучлалыг хэвийн үргэлжлүүлэх зорилгоор банкны системийг илүү хүчирхэгжүүлэх, чадавхжуулах зохицуулалтыг хийх ёстой. Төсөв талаасаа улсын гадаад болон дотоод өрийн тогтвортой байдлыг хангах ёстой. Энэ нь хөрөнгө оруулагчдын итгэлийг сэргээснээр гадаад хүү буурна. Нөгөө талаас бизнесийн орон зай тэлэхэд хатуу бодлогоор хариу үйлдэл үзүүлэх нөхцөлийг бууруулах юм.

-Та яагаад гадаад хүү чухал гэж үзэж байна вэ?

-Гадаад санхүүжилтийн хүүнээс гадна дотоод эх үүсвэрийн суурь хүүний бууралтыг хязгаарлах хүү болох юм. Бидний тооцоогоор Монгол Улс сүүлийн гурван жилд дотоод эрэлтийг санхүүжүүлэхийн тулд жилд дунджаар дөрвөн их наяд гаруй төгрөгийн санхүүжилтийн дутагдалтай явж байгаа. Үүнийг гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, гаднын зээл тусламж зэрэг эх үүсвэрээс нөхөж

► байгаа. Эдгээр эх үүсвэр экспортоос хамааралтай, импортод түшиглэсэн манай улсын эдийн засаг тэлэхэд маш чухал учраас гадаад эх үүсвэрийн өртгийг бууруулах нь тун ач холбогдолтой. Үүний цаана манай улсын зээлжих зэрэглэл, гаднын хөрөнгө оруулагчдын итгэл яригддаг.

-Макро эдийн засагт үзүүлэх гадаад хүчин зүйлсийн эрсдэлийг хэрхэн тооцсон бэ?

-Санхүүгийн зуучлал хүндхэн, дэлхийн эдийн засаг агшсан буюу гадаад орчин таагүй, манай хамгийн том экспортын барааны үнэ унасан, валютын урсгал экспортын үнэтэйгээ уялдаад татарчихсан хүнд цаг үеийг бид даван туулж, 2021 онтой золгох гэж байна. Ирэх жил ч гэсэн нөхцөл байдал амаргүй байна. Тэгэхээр 2020-2021 онд зээлийн хүүг бууруулах таатай хүчин зүйл гадаад талаас байхгүй ч энэ нөхцөл байдлыг бид давуу тал болгож ашиглах ёстой. Өөрөөр хэлбэл, өмнө ярьсанчлан санхүүгийн зуучлалыг гүнзгийрүүлэх, банк, санхүүгийн салбарыг хүчирхэгжүүлэх, чанаргүй зээлтэй холбоотой шүүхийн процессыг хурдасгах зэргээр зээлийн өртөгт суурь хүүнээс гадна шингэж байгаа үзүүлэлтүүдийг шийдвэрлэхээр ажиллаж байна. Ингэснээр зээлийн хүү ойрын 1-2 жилд өсөхгүй, болж өгвөл бууруулах боломжтой гэж үзэж байгаа. Үүнийг хийчихвэл залгуулаад гадаад орчны сэргэлттэй золгоно.

-Ирэх гурван жилд буюу дунд хугацаанд төсвийн алдагдал ДНБ-ий 5-2 хувьд хэлбэлзэнэ. Энэ алдагдлыг гадаад өр төлбөрөөр л барагдуулна. Төсөв ийм тэлэлттэй байхад зээлийн хүүг бууруулах, цаашлаад макро орчны тогтвортой байдлыг мөнгөний бодлогоор дамжуулан хангаж чадна гэдэг хүлээлт хэр байгаа вэ?

-Мөнгөний бодлогын баримталж буй стратеги бол эдийн засгийн уналтыг хязгаарлаж сэргээх, цаашилбал, өсөлтийн тогтвортой байдлыг хангах явдал юм. Мэдээж хэрэг төсвийн төлөв мөнгөний бодлогыг хатууруулах, зөөлрүүлэхэд харгалзан үздэг том хүчин зүйл. Одоогийн байдлаар мөнгөний бодлогын төлвийг тодорхойлохдоо төсвийн алдагдлыг 2021 онд тав орчим хувь, 2022 онд 3-4, 2023 онд 2-3 хувь байхаар авч үзсэн. Энэ хэмжээгээр төсөв тохируулга хийгдээд явахад макро эдийн засгийн тогтвортой байдалд хүчтэй сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй гэж харж байна. Ер нь төсвийн алдагдал нь төлбөрийн тэнцэл, валютын

ханш, инфляц, зээлжих зэрэглэл, гадаад өр зэрэгт чухал нөлөөтэй учраас төсвийн алдагдлыг бууруулах, цаашлаад санхүүжилтийн шаардлага дарамтыг бууруулж байж л зээлийн хүү буурах нөхцөл бүрдэнэ.

-Цар тахлын дараа эдийн засаг сэргэж, огцом өсөлт үзүүлэх үед эдийн засагт үүсэх халалт нь зээлийн хүүг бууруулах стратегийг хэрэгжүүлэхэд хэр зэрэг сорилт болох вэ?

-Мөнгөний бодлогын зорилтыг инфляцын зургаан хувьд тогтворжуулна гэдэг нь дунд хугацаанд хэт халалт үүсгэхгүй мөнгөний бодлого хэрэгжүүлнэ гэдгийг илэрхийлнэ. Монголбанкны зүгээс эдийн засгийн өсөлтийг дунд хугацаанд таван хувь орчимд байхад макро эдийн засгийн тогтвортой байдал хангагдана гэж тооцож байна. Эдийн засаг нэрлэсэн дүнгээрээ жилд 11 хувийн тэлэлттэй буюу инфляц болон бодит өсөлт харгалзан 6 ба 5 хувь байхад бизнес эрхлэгчдэд харьцангуй таатай макро орчин байх болов уу гэж үзэж байна. Энэ нь зээлийн хүү буюу хувийн, дотоодын санхүүгийн зуучлалын өртөг хямдрахад ихээхэн дэмжлэг болно.

Гадаад орчноос маш хүчтэй хамааралтай Монголын эдийн засгийн хувьд ийм макро тогтвортой байдалд хүрэх нь нэлээд хүнд зорилт хэдий ч сангийн бодлого, мөнгөний бодлого, санхүүгийн зохицуулалтын хамаарах, хамаарахгүй асуудлын зааг ялгааг тодорхой гаргаж, шаардлагатай уялдааг бас хангаснаар зорилтдоо хүрэх бололцоотой.

-Зээлийн хүү бууруулах арга хэмжээнүүд, тэр дундаа банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах зорилтууд цар тахлын дараах эдийн засгийн сэргэлтэд чухал нөлөө үзүүлэх банкны салбарт сөргөөр нөлөөлж болзошгүй гэж зарим эдийн засагт анхааруулж байна. Үүнд ямар хүлээлттэй байгаа вэ?

-Ямар нэг сөрөг үзүүлнэ гэж бодохгүй байна. Зээлийн хүү буурснаар хөрөнгө оруулалт, түүний үр өгөөж сайжирна. Банкны бизнес тэлэх, санхүүгийн гүнзгийрэл нэмэгдэх төдийгүй санхүүгийн нөхцөл суларч зээлийн чанар ч сайжирна гэж харж байна. Хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах нь хувьцаа эзэмшигч болон гүйцэтгэх удирдлага хоорондын зохистой харилцаа бий болоход эерэг нөлөөтэй. Энэ нь сайн засаглалын шаардлагуудаар дамжиж бий болох юм. ■

Гадаадын банк

Монгол Улсад гадаадын банк орж ирэхэд анхаарах асуудлууд

Монгол Улсад өдгөө хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжийн дагуу шаардлага хангасан гадаад улсын банк, санхүүгийн байгууллага эсвэл хуулийн этгээд банк байгуулах хүсэлтээ Монголбанкинд ирүүлж, шийдвэрлүүлэх боломжтой.

Ихэнх тохиолдолд Монгол Улсын хуулийн этгээдэд банк байгуулахад тавьдаг ерөнхий шаардлагууд нь гадаадын банкинд нэгэн адил үйлчлэхээс гадна Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль болон Монголбанкнаас гаргасан банкны зөвшөөрөл олгох нарийвчилсан журмаар дараах нэмэлт шаардлагыг хангахаар заасан байдаг юм. Тухайлбал:

- Монгол Улсад гадаад улсын төрийн өмчийн оролцоотой банк байгуулах (хөрөнгө оруулалтын 1/3-ээс дээш хувийг эзлэх бол) тохиолдолд зөвшөөрлийг Засгийн газар, Монголбанк олгох;
- Актив хөрөнгийн хэмжээ, зээлжих зэрэглэлээр

дэлхийд дээгүүрт ордог байх;

- Хууль тогтоомж зөрчих эсвэл санхүү, төлбөрийн чадварын хүндрэлд орж байгаагүй байх;
- Банк байгуулах хүсэлт тавихаас өмнө Монгол улсад нэгээс доошгүй жилийн хугацаанд төлөөлөгчийн газраа ажиллуулсан байх;
- Монголбанкнаас гадаад улсын хянан шалгах байгууллагатай хамтран ажиллах боломжтой байх зэрэг болно.

Хууль журмын шаардлага хангасан гадаадын зургаан (Standard Chartered, ING, Bank of China, ICBC, MUFG, SMBC) банкны төлөөлөгчийн газарт үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгосон боловч одоогийн байдлаар дөрөв нь (Standard Chartered, ING банкны төлөөлөгчийн газар үйл ажиллагаагаа зогсоосон) Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж байна.

Боломж, эрсдэл

Гадаадын банкиг оруулахад эерэг болон сөрөг үр дагавартай байх эсэх нь тухайн улсын банк, санхүүгийн салбарын хөгжил, дотоодын санхүүгийн системд гадаадын банкны үзүүлэх нөлөөлөл, бизнесийн үйл ажиллагааны чиглэл, зохион байгуулалтын хэлбэр, үндэстэн дамнасан буюу нарийн төвөгтэй бүтэцтэй санхүүгийн нэгдэлд хамаарагдах эсэх, хянан шалгах эрх бүхий байгууллагын чадамж, гадаад, дотоод хамтын ажиллагааг оновчтой зохицуулсан эсэх зэрэг олон хүчин зүйлээс хамаардаг.

Ерөнхийдөө гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагыг өөрийн улсдаа байгуулж, үйл ажиллагаа эрхлэх шаардлагатай эсэх талаар дараах хоёр үзэл баримтлал олон улсад давамгайлдаг юм.

1. Санхүүгийн салбарын либералчлал (financial deregulation) буюу банк, санхүүгийн салбарт хяналт, зохицуулалтын уян хатан бодлого баримтлах замаар гаднын банкны үйл ажиллагаанд

- томоохон хязгаарлалт тавихгүйгээр эдийн засаг, санхүүгийн салбарын тогтвортой өсөлтийг хангаж эерэг үр дүнд хүрэх;

2. Санхүүгийн салбарт хяналт шалгалтыг чангатгах (financial regulation) замаар санхүүгийн салбарын эрсдэл даах чадвар нь хангалттай түвшинд хүрээгүй байгаа улс орнууд гадаадын банк байгуулах зөвшөөрөл олгохоос зайлсхийх эсвэл бүтэц, үйл ажиллагаанд тодорхой хязгаарлалт тавих замаар боломжит эрсдэлээс хамгаалах.

Дээрх ялгаатай үзэл баримтлалын хүрээнд хийгдсэн судалгааны үр дүнд үндэслэн гадаадын банкиг байгуулснаар тухайн улсад үүсэж болох нийтлэг эерэг боломж болон боломжит эрсдэлийг товч харуулья.

ЭЕРЭГ БОЛОМЖУУД

1. Гадаад урт хугацааны, тогтвортой санхүүжилтийн эх үүсвэр нэмэгдэх;
2. Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагаас санхүүжүүлэх боломжгүй томоохон төслүүдийг харьцангуй урт хугацаанд, тогтвортой байдлаар санхүүжүүлэх;
3. Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөөн, цар хүрээг нэмэгдүүлэх замаар нийт салбарын хэмжээнд эх үүсвэрийн зардал буурах;
4. Богино хугацаанд зээл олголт өсөх, хямд өртөгтэй санхүүжилтийг хувийн секторт олгох боломж бүрдэх;
5. Шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, технологи нэвтрүүлэх замаар үр ашгийг дээшлүүлж, санхүүгийн дэд бүтэц сайжрах;
6. Санхүүгийн нэгдэл байх тохиолдолд толгой болон бусад гишүүн компаниас шаардлагатай эх үүсвэрийг түргэн хугацаанд татах боломж нэмэгдэх;

ҮҮСЭЖ БОЛЗОШГҮЙ ЭРСДЭЛҮҮД

1. Дотоодын санхүүгийн салбар нь олон улсын санхүүгийн зах зээлд үүссэн огцом өөрчлөлт (шок)-д өртөмтгий болох;
2. Гадаад банкны үйл ажиллагаа зогсох, татан буугдахад тухайн улсад зээл, санхүүжилтийн болон бусад бүтээгдэхүүн үйлчилгээний тасалдал бий болох;
3. Гадаадын банк эдийн засгийн өсөлттэй үед

үйл ажиллагаагаа идэвхжүүлж, уналтын үед хязгаарлах буюу салбар дахь мөчлөг дагасан үйл хөдлөл болон системийн эрсдэлийг нэмэгдүүлэх;

4. Хямд өртөгтэй эх үүсвэр, дэвшилтэт бүтээгдэхүүнээр дамжуулан дотоодын банкуудын сайн харилцагчдыг татах, улмаар дотоодын банкуудыг зах зээлээс шахах;
5. Санхүүгийн нэгдэл компанийн хувьд хүндрэлд орсон толгой болон бусад холбоотой компанид гэнэтийн санхүүжилт, эх үүсвэр шилжүүлэх дарамт нэмэгдэж, банкны төлбөрийн чадварыг муутгах болон дотоодын эрх бүхий байгууллагаас хяналт шалгалт хийж, албадлагын арга хэмжээ авахад хүндрэлтэй болох;

Гадаадын банкинд үйл ажиллагаа эрхлэх эсэх болон боломжит үр дагаврын талаар олон төрлийн судалгаа байдаг бөгөөд тэдгээрээс үзэхэд тухайн улс орны хөгжлийн түвшнээс хамаарч харилцан адилгүй үр дүнд хүрсэн нь ажиглагддаг. Тухайлбал, санхүүгийн салбарын хөгжил, өрсөлдөөний түвшин өндөртэй орнуудад гадаадын банк үйл ажиллагаа эрхлэх нь харьцангуй бага үр нөлөөтэй байдаг бол хөгжиж байгаа орнуудын санхүүгийн салбар, эдийн засагт гол төлөв томоохон нөлөө үзүүлдэг байна. Үүнтэй холбоотойгоор дээрх хүснэгтэд харуулсан гадаадын банкны үйл ажиллагаанаас үүсэх давуу болон сул талууд нь голчлон эдийн засгийн хувьд хөгжиж байгаа, санхүү, хөрөнгийн зах зээлийн идэвхжил багатай улс орнуудад илүү тод харагдахаар байна.

Тиймээс Монгол Улсад гадаадын банк үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгож, үйл ажиллагааг явуулах асуудал, түүнд хамаарах бодлого, хууль тогтоомж, дунд хугацааны стратеги баримт бичгийг боловсруулахдаа дээр дурдсан эерэг боломжийг аль болох нэмэгдүүлж, үүсэж болзошгүй эрсдэлийг бууруулах хүрээнд анхаарч чиглүүлэх, мөрдүүлэх нь зүйтэй юм.

Монголбанкны бодлого

Ковид-19 цар тахлын нөлөөллийг бууруулах, санхүүгийн салбарын зохистой засаглалыг сайжруулж, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг өртөг багатай, хурдан шуурхай үзүүлэх бодит хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн Монголбанкнаас “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги”, “Эрүүл, найдвартай, ►

► ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоог бий болгох дунд хугацааны хөтөлбөр" (дунд хугацааны шинэтгэлийн хөтөлбөр) зэрэг бодлогын цогц баримт бичгийг Засгийн газар, УИХ-ын төлөөлөл болон холбогдох байгууллагуудын дэмжлэгтэйгээр боловсруулж, мөрдүүлэхээр ажиллаж байна.

Эдгээр баримт бичигт тусгасан ажлуудын хүрээнд гадаадын банкны үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийн асуудлыг илүү үр нөлөөтэй байдлаар шийдвэрлэх боломж бүрдэж байгаа юм. Тухайлбал, дунд хугацааны шинэтгэлийн хөтөлбөрт (1) банкны нэг хувьцаа эзэмшигчийн эзэмших хувьцаанд дээд хязгаарлалт тогтоох, банкны хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн үүсгэн байгуулах хэлбэрийг нээлттэй хувьцаат компанийн хэлбэрт шилжүүлэх, (2) банкны хяналт шалгалт, бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг олон улсад нийтээр мөрдөгддөг стандарт, шаардлагад нийцүүлэн нэвтрүүлэх, (3) банкны тусгай зөвшөөрлийг үйл ажиллагааны чиглэл, төрөл, зорилтот зах зээл болон бизнесийн загварчлалд тулгуурлан төрөлжүүлэн олгох ажлуудыг хууль тогтоомжид тусгаж, нэвтрүүлэхээр төлөвлөсөн. Өөрөөр хэлбэл, банкуудыг тодорхой хугацаанд багтаан хувьцаагаа бусдад нээлттэй байдлаар, гадаад эсвэл дотоодын шинэ хувьцаа эзэмшигчдэд худалдах замаар өндөр хувь эзэмшлийн төвлөрлөө бууруулах шаардлагыг биелүүлэх үүргийг тусгасан. Нөгөө талаас, зээлийн хүүг бууруулах стратегид ойрын дөрвөн жилийн хугацаанд банкны салбар дахь зээлийн дундаж хүүг нийт дөрвөн нэгж хувиар бууруулах зорилго тавьсан юм.

Дээрх хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлснээр банкны салбарт үйл ажиллагааны чиглэл, бүтээгдэхүүнээр төрөлжсөн, хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй, хувьцаа нь нээлттэй худалдаалагддаг олон тооны банк үйл ажиллагаа явуулах, улмаар эх үүсвэрийн зардал болон зээлийн хүү буурах нөхцөл бүрдэхээр байна. Хөтөлбөрийн дагуу эдгээр банкуудын тодорхой хувийг гадаадын банкны охин компани, салбар нэгж эсвэл гадаад этгээдийн оролцоотой банкууд бүрдүүлэх боломжтой юм.

Монголбанк нь гадаадын банкинд үйл ажиллагааны зөвшөөрөл олгох, хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа болон санхүүгийн салбарын

тогтвортой байдалд учруулах эрсдэлээс сэргийлэхтэй холбоотой дараах асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай:

- Гадаадын банкуудад дотоодын санхүүгийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй банкуудыг зах зээлээс шахахгүй, эрсдэлд оруулахгүй байхаар зөвшөөрөл олгох; Тухайлбал, гадаадын банкинд дотоодын санхүүгийн зах зээлээс хадгаламж татах эрхийг хязгаарлаж, тодорхой үлдэгдлээс дээш дүнтэй зээл, санхүүжилтийг эдийн засгийн зорилтот салбарт олгуулдаг байх;
- Гадаадын банк нь нэгдэл хэлбэрийн бүтэцтэй тохиолдолд нэгдлийн бусад гишүүдээс банкуудад учруулж болзошгүй эрсдэл (хөрөнгийн гадагшлах урсгал)-ээс сэргийлэх зохицуулалтыг тусгах;
- Гадаад улсын хянан шалгах байгууллагатай мэдээлэл солилцох, хамтран ажиллах гэрээ, зохицуулалттай байх; Ялангуяа банкинд албадлагын болон бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээ хэрэгжүүлэхдээ дотоод хянан шалгах эрх бүхий байгууллагаас давамгайлах эрхтэй оролцох эсэхийг шийдвэрлэх ёстой. Цаашид гадаадын банкинд тавих хяналт шалгалт, албадлага, бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээтэй холбоотой зохицуулалтыг олон улсад түгээмэл мөрдөх стандарт, шаардлагад нийцүүлэн хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.
- Гадаадын банкны харилцагч, хадгаламж эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах нөхцөлийг бүрдүүлж, гадаадын банкны охин компани, салбар нэгжид зохистой харьцааны болон бусад төрлийн шаардлагыг оновчтойгоор тогтоож, хэрэгжүүлэх бэлтгэл хангах;
- Гадаадын банкинд зөвшөөрөл олгох нь үндэсний аюулгүй байдлын хүрээнд эрсдэл үүсгэж болзошгүй тохиолдолд холбогдох шийдвэрийг эрх бүхий байгууллагуудын зөвлөмж, чиглэлийг харгалзан, хууль тогтоомжийн дагуу гаргах.

Эдгээр тулгамдаж буй асуудлыг хууль эрх зүйн хүрээнд шийдвэрлэж, өмнө дурдсан эрсдэл болон боломжийг нухацтай авч үзсэний үндсэн дээр Монгол Улсад гадаадын банк оруулах эсэх асуудлыг холбогдох эрх бүхий байгууллагууд шийдвэрлэх эрхтэй юм. ■

Байр суурь

Г.Амартүвшин: Дунд болон урт хугацаанд макро орчныг сайжруулах бэлтгэлээ хангаж байна

(УИХ-ын гишүүн)

Зээлийн хүүг бууруулах стратеги бол дөрвөн жилийн хугацаанд шат дараатай авах арга хэмжээнүүд учраас өнөө маргаашгүй буурна гэсэн хүлээлт байж болохгүй. Банк санхүү, хөрөнгийн зах зээлийн тогтолцооноос гадна макро эдийн засгийн нөхцөл байдлаас зээлийн хүү маш их хамаардаг. Ирэх оны эдийн засгийн төлөв 2020 онтой харьцуулахад өөдрөг төсөөлөлтэй байгаа. Ойрын жилүүдэд эдийн засгийн макро орчныг харвал дэлхийн томоохон эдийн засгуудад V хэлбэрийн өсөлт бодитой байна. Өмнөд хөршийн эдийн засаг энэ оны гуравдугаар улиралд 4.9 хувиар өслөө. Хэдийгээр шинжээчдийн таамаг 5.1 хувь байсан ч энэ бол тус улсын эдийн засаг эхний улиралд агшсанаас хойш хоёр улирал дараалан өслөө гэсэн үг. Тиймээс V хэлбэрийн өсөлт бодитой байна. Харин манай экспортын 80-90 хувь нь Хятадын эдийн засгаас шууд хамааралтай байдгийн хувьд мөн V хэлбэрийн өсөлттэй байна гэдэгт итгэж байгаа.

2021 оны төсвийн төсөл дээр эдийн засгийг 7.2 хувийн өсөлттэй байхаар авч үзсэн нь тодорхой хэмжээгээр өөдрөг төсөөлөл байж магадгүй. Гэхдээ нөхцөл байдлыг харгалзаж үзвэл ингэж өсөх боломжтой.

Тухайлбал, татварын орлогыг 22 хувиар нэмэгдэнэ гэж тооцсон. Экспортын орлого, уул уурхайн орлого нэмэгдэхээс гадна татварын бүртгэлийг сайжруулах замаар татвараас зайлсхийхийг бууруулж, орлогыг нэмэгдүүлнэ. Нөгөөтээгүүр,

энэ жил хилээ өөрсдөө хаагаад бүтэн гурван сар орлогогүй суусан. Ирэх жил тийм нөхцөл байдал үүсэхгүй. Харин ч зэсийн үнэ өөдрөг, нүүрсний үнэ тогтвортой, Хятадын нүүрсний хэрэглээ буурахгүй байгаагийн зэрэгцээ Австрали улсаас нүүрс импортлохоо зогсоосон нь манайд боломж олгоно зэрэг хүлээлтээс харахад макро орчин таатай байна. Үүний зэрэгцээ хилийн боомтын гарцыг автоматжуулж, үйлчилгээг нь цахимжуулах зэрэг валютын урсгалыг сайжруулах ажлууд ид өрнөж байгаа. Мөн ирэх жилүүдэд төлөх гадаад өр төлбөрүүдийг эхнээс нь шийдээд явж байна. Тиймээс ирэх 18 сард томоохон хэмжээний өр төлбөрийн дарамт байхгүй.

Монгол Улс их хэмжээний валютыг цахилгааны импортын төлбөрт зарцуулдаг. Эрчим хүчний энэ хэрэгцээг дотоодоос хангах цахилгаан станцуудыг барих зардал эхнээсээ төсөвт суусан. Нүүрс тээврийн урсгалыг нэмэгдүүлэх төмөр замын бүтээн байгуулалт ч мөн өрнөж байна. Мэдээж ирэх ондоо багтан ашиглалтад орж амжихгүй. Гэхдээ дунд урт хугацаандаа үр нөлөө нь гарна. Ер нь дэд бүтцийн том төслүүд дор хаяж 2-3 жил үргэлжилнэ. Үүний дараа эдийн засагт үзүүлэх нөлөө тодорхой харагдана. Энэ мэт экспортын орлогоо нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн макро орчноо сайжруулах ойрын болон дунд хугацааны бэлтгэл ажлууд урагшилж байгаа.

Харин зээлийн хүүг бууруулах арга хэмжээний хувьд хамгийн ►

► сүүлийн жишээ бол ипотекийн зээлийн хүүг найман хувиас зургаан хувь болгож бууруулсан явдал юм. Энэ бол маш бодитой ажил. Мөн жижиг, дунд бизнест зориулан хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байгаа хөтөлбөрт оны эцэс хүртэл 230 тэрбум төгрөгийг арилжааны банкуудаар дамжуулан олгоно. Энэ нь банкинд жилийн найм орчим хувийн хүүтэй очиж, эцсийн зээлдэгчид жилийн 11 хувиар очих эх үүсвэр тул банкуудын хувьд хадгаламжтай шууд өрсөлдөх бүтээгдэхүүн болно гэсэн үг. Тиймээс банкууд өндөр хүүтэй хадгаламж татах шаардлагагүй болно. Дунд болон урт хугацаанд хадгаламжийн хүү болон мөнгөний өртгийг бууруулах арга зам нь хадгаламжтай өрсөлдөхүйц эх

үүсвэр байх хэрэгтэй. Өөрөөр хэлбэл, хөрөнгийн зах зээлээр дамжуулан компаниуд бонд гаргах замаар мөнгө босгох, зах зээлд оролцогчдын тоог нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна. Одоо үйлчилж байгаа журмаар даатгалын компаниуд эрсдэлийн сангаа зөвхөн арилжааны банкуудад байршуулдаг. Зээлийн хүү бууруулах стратегид туссанаар энэ журмыг өөрчилж, даатгалын компаниуд компаниудын бонд, өрийн бичиг зэрэг санхүүгийн хэрэгслүүдийг худалдаж авах боломжтой болох юм. Ингэснээр хөрөнгийн зах зээл дээр хадгаламж эзэмшигчдэд шинэ боломж гарч ирнэ. Тиймээс ийм байдлаар хөрөнгийн зах зээлээ хөгжүүлж мөнгөний өртгийг бууруулна гэж стратегид тусгасан.

Харин банкны салбарын реформын хувьд банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулснаар засаглал нь сайжирч, нэг эзний тушаалаар банкны удирдлага шийдвэр гаргадаггүй болно. Манайх шиг цөөн хэдэн хүний гарт банкны салбар нь төвлөрсөн улс байхгүй.

Сүүлийн 30 жилд 14 банк дампуурсан гол шалтгаан нь хувьцаа эзэмшигч зээлийн шийдвэр гаргалтад оролцож, улмаар олгосон зээл нь чанаргүй болж, банкны өр төлбөр активаасаа давдаг. Хамгийн сүүлчийн жишээ нь “Капитал” банк. Энэ мэт эрсдэлээс сэргийлэхийн тулд ил тод, хараат бус удирдлагатай болох хууль эрхзүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлагатай байна. ■

Б.Жавхлан: Зээлийн хүүг бууруулахыг төр засаг бодлогын төвд авчирсан нь чухал

(УИХ-ын гишүүн, Төсвийн байнгын хорооны дарга)

Зээлийн хүүг бууруулах нь зөвхөн олон нийтийн хүлээлт байгаад зогсохгүй банкуудын өөрсдийнх нь ч гэсэн зорилтын нэг юм. Энэ хоёр зорилго аль аль талаасаа нийлж байж зээлийн хүү буурах учиртай. Дээрээс нь өнгөрсөн дөрвөн жилд макро эдийн засаг тогтвортой байсан учраас зээлийн хүү амжилттай буурсан. Тиймээс зээлийн хүүг бууруулах хамгийн том зорилго бол макро эдийн засаг тогтвортой байдлыг хангах явдал. Мэдээж банк, санхүүгийн салбарт бидний яриад байгаа зохицуулалтын арга хэмжээнүүд зээлийн хүүг бууруулахад нөлөөлнө. Хамгийн гол нь зээлийн хүүг бууруулах асуудлыг төр засаг анхааралдаа авч, манлайлал үзүүлж бодлогын төвд оруулах нь маш чухал.

Нөгөөтгээгүүр, төсөв алдагдалтай байх нь макро эдийн засгийн

тогтвортой байдлыг хангах эсэх эргэлзээ төрүүлж байгаа. Гэхдээ төсвийн тэлэлт гэдэг тийм буруу зүйл биш, яаж тэлж байгаа нь хамгийн чухал. Зээлийн хүүг бууруулах ажлын 60 хувь нь макро орчны тогтвортой байдлаас шалтгаалж байна. Төсөв, мөнгөний бодлогын уялдаагүй, тогтворгүй байдлаас болж инфляц тогтворгүй, савлагаатай байдаг. Энэ нь макро орчны тогтворгүй байдлыг бий болгодог сөрөг үр дагавартай. Өөрөөр хэлбэл, инфляцыг л тогтвортой байлгах, савлахын эсрэг нөөцөлж байгаа зардал нь 60 хувь болоод байгаа юм. Тиймээс үүний эсрэг эрсдэлгүй байх макро эдийн засгийн орчныг төрийн бодлогоор бий болгох ёстой. Үүнд төсвийн хөрөнгө оруулалт, Засгийн газрын үйл ажиллагааны чиглэл ямар байх вэ гэдэг нь чухал. ■

Х.Булгантуяа: Банкны салбарын реформын хоёр дахь шат эхэлсэн

(УИХ-ын гишүүн, Сангийн дэд сайд асан)

Зээлийн хүүг бууруулах нь зөвхөн Монголбанкны хийх ажил биш юм. Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах нь Засгийн газрын ч хийх ажил. Тийм учраас энэ удаагийн Зээлийн хүү бууруулах стратегийг бид Засгийн газраар оруулж, өөрсдийнх нь саналыг авч боловсруулсны үндсэн дээр УИХ-д өргөн барьж батлуулсан. Нөгөө талаар, бид хувийн хэвшилд зардлаа бууруулах үүрэг чиглэл өгч байгаа.

Банк санхүүгийн салбарын реформоо хийгээч гэж хүмүүс хэлдэг. Миний үзэж байгаагаар банкны реформыг хэдийнэ хийгээд эхэлсэн. Өнгөрсөн хугацаанд банкуудын активын чанарыг сайжруулах үнэлгээ хийгдэж, тэр дагуу Төв банкны тухай, Үндэсний төлбөр тооцооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулсан. Одоо банкуудыг олон нийтийн болгох, мэдээллийг нь ил тод болгох, банкны удирдлагууд хоорондоо муудалцахад Монголын банк санхүүгийн салбар ганхах гээд байгаа мэт нөхцөл байдалд хүргэхгүйн тулд дараа дараагийн алхмуудыг хийх ёстой. Тиймээс хуулийн хүрээнд реформын хоёр дахь шат эхэлж байна. Сүүлийн дөрвөн жилд зээлийн хүү дөрвөн хувиар буурсан нь өнгөрсөн хугацаанд хийсэн реформын үр дүн. Үүнийг үргэлжлүүлээд хийвэл дахиад дөрвөн хувиар бууруулах боломжтой.

Эдийн засгийн нөхцөл байдал амаргүй байхад зээлийн хүүг бууруулна гэж өөдрөгөөр хараад байгаа юм биш үү, төсвийн алдагдал өндөр байгаа нь боломжгүй мэт ойлголт өгч, зээлийн хүүг бууруулахтай холбоотой олон баримт бичиг өмнө нь баталж байсан ч үр дүн нь гарсан уу, үгүй юу гээд

эргэлзээ олон нийтийн дунд болон УИХ-д бий. Гэхдээ бид зээлийн хүүг бууруулахын төлөө зориод л хийх ёстой. Төсвийн алдагдлыг бид ОУВС байсан, байгаагүй бууруулаад явах ёстой. “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн үр дүнд манай Төсвийн тухай болон Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулиуд их чанга болсон.

Нөгөө талаар, банкныхны хувьд өнгөрсөн гурван жилд нийгмийн дарамт шахалт их байлаа. ОУВС-ийн “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлсэнтэй холбоотойгоор мөн олон улсын банк санхүүгийн зэрэглэлд хүрэх шахалт их байсан учраас хувийн хэвшилд ч гэсэн энэ реформыг хийх хүсэл эрмэлзлэл, оролцоо их байна уу даа гэж харж байгаа. Тиймээс энэ удаа УИХ-аар баталсан тус стратегийг хэрэгжүүлэхэд үр дүн гарах болов уу.

Зээлийн хүү бууруулах стратегийг өмнө нь Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл дээр Сангийн яам, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо хамтраад хэрэгжүүлж, УИХ-ын Байнгын хороонд танилцуулагддаг байлаа. Харин энэ удаад УИХ өөрөө энэ стратегийн эзэн бие болж, холбогдох хуулиудад өөрчлөлт оруулахаар зүтгэж байгаа нь илүү үр дүнтэй. Энэ бол УИХ-ын хийх ёстой ажил.

Дөрвөн жилийн хугацаанд дөрвөн хувь бууруулна гэдэг их ажил. Ядуурал, зээлийн хүү гэх мэт үзүүлэлтүүд нэг замбараагүй өсчихвөл эргээд буулгахад тийм амар биш. Урт хугацааны том ажил болдог. Тийм учраас бид эртхэн эхэлж, бие биенээ шахааж, үр дүнг нь үзье гэж байгаа юм. ■

Байр суурь

Г.Цэвэгжав: Хувь эзэмшлийн төвлөрлийг зах зээлийн зарчмаар бууруулбал урт хугацаанд үр дүнтэй

ХасБанкны Гүйцэтгэх захирал Г.Цэвэгжавтай банкны салбарын шинэтгэлийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ажлын талаар ярилцлаа.

-Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй зорилтуудын талаар та ямар байр суурьтай байна вэ?

-Монголбанкнаас баталсан банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр мөн зээлийн хүүг бууруулах стратегид макро эдийн засаг болон банкны секторын гол асуудлуудыг тусгасан. Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, төсвийн алдагдлыг бууруулах, уул уурхайгаас бусад салбарын экспортыг дэмжих, банкны салбарын засаглалыг сайжруулах болон банкуудыг цахим болгохтой холбоотой эрх зүйн орчинд оруулах өөрчлөлт зэрэг ихэнх зорилттой бүрэн санал нийлж байна.

Харин банкуудын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг захиргаадгалтын аргаар бууруулах нь төдийлөн зохимжтой биш гэж бодож байна. Төвлөрлийг “байгалийн жамаар” буюу зах зээлийн зарчмаар нь бууруулах ёстой болохоос шууд 20 хувиас хэтрэхгүй гэж тулгах нь учир дутагдалтай. Захиргаадгалтын аргаар бүх арилжааны банкуудын хувьцааг хүчээр заруулбал тухайн банкны үнэлгээ буурах нь ойлгомжтой. Нөгөө

талаас, олон хувьцаа эзэмшигчтэй болох нь засаглал сайжирч, өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ нэмэгдэж, банкны эрсдэл даах чадвар нэмэгдэнэ гэсэн үг биш юм. Хувьцаа эзэмшигчдийн тоо бус чанар нь чухал гэж би боддог.

Үүнээс гадна банкуудыг хувьцаат компани болгохтой санал нийлэхгүй байгаа. Энэ тал дээр банкууд өөрсдөө зорилтоо тавиад явах ёстой болохоос биш банкныхаа 25-30 хувийг олон нийтэд арилжина гэсэн хуулийн шаардлага нь манайх шиг улсад эрсдэлтэй. Учир нь манайд хөрөнгийн зах зээл хөгжөөгүй, хөрөнгийн дутагдалтайгаас гадна эдийн засгийн нөхцөл таатай биш байна. Ийм нөхцөлд IPO хийсний дараа компанийн хувьцааны үнэ тогтвортой байх эсэх нь тодорхойгүй. Үүнээс үүдээд хөрөнгө оруулалтууд нь өгөөж багатай байх эрсдэлтэй. Иргэдийн санхүүгийн боловсрол хангалттай хэмжээнд хүрээгүй байгаа нь өөр нэг нөлөөлөх хүчин зүйл болж буй. Энэ бүх нөхцөлийг сайжруулж байж дээрх асуудлыг ярих нь зүйтэй болов уу.

-ХасБанк эл шинэтгэлийн хүрээнд ямар ажил хийж байна вэ?

-Бидний хийх шаардлагатай чухал ажил бол эх үүсвэрийн өртгийг бууруулах. Бусад банктай харьцуулахад ХасБанк сүүлийн 2-3

жилийн хугацаанд хадгаламжийн хамгийн бага хүү санал болгосоор ирсэн. Ингэхийн тулд эх үүсвэрээ төрөлжүүлэх шаардлагатай. Энэ хүрээнд бид иргэдийн төгрөг болон долларын хадгаламжаас гадна олон улсын зах зээлээс синдикат зээл, Уур амьсгалын ногоон сангаас санхүүжилт авах зэргээр санхүүжилтээ төрөлжүүлсэн.

Бодлогын хүүг найман хувь болгож бууруулсны дараа бид хадгаламжийн хүүгээ тодорхой хэмжээгээр буурууллаа. Экспортыг дэмжих хүрээнд манай банк үндэсний бизнес эрхлэгчдийг, тэр дундаа импортыг орлох бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдэд зээл олгох шийдвэр гаргасан.

Финтектэй холбоотой заалтын хүрээнд цахим шилжилт хийхээр идэвхтэй ажиллаж байна. Энэ зорилгоор банкны үндсэн системийг хамгийн сүүлийн үеийн систем рүү шилжүүлэх ажил эхэлсэн. Уг төсөл ойролцоогоор 18 сар үргэлжилнэ.

Компанийн засаглалын хувьд 20 хувиас хэтэрсэн хувьцаа эзэмшигч байхгүй учраас өөрчлөх зүйл байхгүй. Харин олон нийтийн компани болох нь стратегийн чухал асуудал учраас удирдлагууд, хувьцаа эзэмшигчид болон ТУЗ-ийн хүрээнд давуу, сул талаа аль алийг нь сайтар ►

► тооцоолж судлах хэрэгтэй. Үүнд дор хаяж 2-3 жил бэлдэх шаардлагатай.

-Санхүүгийн үйлчилгээг цахимжуулахад юу хийх шаардлагатай вэ?

-Миний бодлоор цахим гарын үсгийн оронд цахим гэрээг дэмжих нь зүйтэй. Гар утсаараа гүйлгээ хийхтэй адил зарчмаар бага дүнтэй, барьцаагүй зээлийг гүйлгээ хийдэг кодоороо авахыг зөвшөөрөх хэрэгтэй. Цахим гэрээг дэлгэцэн дээр гарч ирэхэд танилцаад, гүйлгээнийхээ кодыг хийгээд л авчихдаг энгийн байлгах боломжтой. Хэрэв нэмэлт баталгаажуулалт шаардлагатай гэж үзвэл утасны дугаар руу нь нэг удаагийн код явуулаад давхар баталгаажуулж болно.

Манай банк үйл ажиллагаандаа ХУР системийг нэвтрүүлсэн тул харилцагчийг зайнаас таньж мэдэх аргыг ашиглах бүрэн бололцоотой. Технологийн шийдэл нь бэлэн байгаа атал цаасан дээр гарын үсэг зуруулж хүчин төгөлдөр болдог журам нь хэвээрээ байна. Гэхдээ энэ чиглэлд шинэчлэлт хийх хэрэгтэйг Монголбанк анхаарч стратегидаа тусгасан учраас асуудал нааштай шийдэгдэнэ гэсэн хүлээлттэй байна.

Мөн өртөг бууруулахтай холбоотой олон сайшаалтай заалт оруулсныг онцлох хэрэгтэй. Тухайлбал, үүлэн технологид суурилсан системийг ашиглахыг зөвшөөрснөөр банкуудад олон давуу тал бий болно. Өөрсдөө шинэ технологи нэвтрүүлэх гэж эрсдэл гаргаж, цаг хугацаа алдахын оронд аутсорсингоор шийдсэнээр сервер, аюулгүй байдал болон боловсон хүчинд зарцуулах зардлыг хэмнэх боломжтой.

-Зээлийн хүүг бууруулах хөтөлбөрийн тал дээр та ямар байр суурьтай байгаа вэ?

-Зээлийн хүү буурах ёстой

гэдэгтэй бүх банкир санал нэгтэй байгаа. Зээлийн хүүг бууруулахад эн тэргүүнд макро эдийн засгийн орчныг сайжруулах хэрэгтэй. Төсвийн алдагдал, ковидын улмаас дэлхийн эдийн засаг саарсан зэрэг хүчин зүйлийн нөлөөллөөр зээлийн хүүг богино хугацаанд бууруулахад хүндрэлтэй. Уг стратегийг хэрэгжүүлснээр мэдээж зээлийн хүү тодорхой хэмжээгээр буурна. Гэхдээ зорьж буй 12 хувьдаа хүрэх эсэх нь 50, 50 хувийн магадлалтай гэж бодож байна. Энэ хэмжээнд хүрсэн ч нэг оронтой тоо руу тэмүүлэх хэрэгтэй. Үүний тулд Засгийн газрын хариуцлагатай төсвийн бодлого буюу макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах зайлшгүй шаардлагатай.

Зээлийн хүүг бууруулахад санхүүгийн зах зээлийн шинэчлэлтийг давхар хийх хэрэгтэй. Санхүүгийн зах зээлийн гол оролцогчид харилцагчдынхаа эрх ашгийг хамгаалах үүднээс нэгдсэн бодлого журмаар зохицуулагдах шаардлагатай. Тухайлбал, харилцагчийг өрийн дарамтаас хамгаалах, харилцагчаа таньж мэдэх (KYC/AML) зэрэг зарчим арилжааны банкуудад ч тэр, ББСБ, ХЗХ-дод ч ижил үйлчлэх ёстой. Түүнчлэн, мөнгө хүүлэлтийн эсрэг хууль зайлшгүй шаардлагатай. Тэгж байж ард иргэд, бизнес эрхлэгчид өрийн дарамтаас гарч, санхүүгийн хүртээмж нэмэгдэнэ.

-Ковидын улмаас бодлогын хүрээнд ямар өөрчлөлт гарсан бэ? Тухайлбал, эрсдэлд суурилсан бодлоготой байх чиглэлд?

-ХасБанк анхнаасаа эрсдэлд суурилсан бодлого баримталж ирсэн тул энэ чиглэлд өөрчлөлт хийх шаардлага гараагүй ч нөхцөл байдалтай уялдуулан зарим тохируулгыг хийсэн. Манай банк

хүлээн зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн бодлогодоо гол үзүүлэлтээ зааж, хязгааруудыг нь ТУЗ-өөс тогтоож өгдөг. Харин гүйцэтгэх удирдлага тухайн заасан хязгаарын хүрээнд 100 хувь эрх мэдэлтэй ажилладаг. Энэ бүтэц бий болоод 15 гаруй жил болж байна. Хамгийн сүүлд дөрвөн жилийн өмнө аргачлалыг илүү нарийвчлан өөрчлөлт оруулсан бөгөөд ТУЗ жил бүр хянаж шаардлагатай бол өөрчлөлт оруулдаг.

-ХасБанк ойрын хугацаанд ямар зорилтуудад гол анхаарлаа төвлөрүүлэн ажиллах вэ?

-Бид цар тахлын дараа хэрхэн ажиллах төлөвлөгөөнд анхаарч ажиллаж байна. Мөн харилцагчдын хэрэгцээ, шаардлагаас шалтгаалан үйлчилгээнийхээ стандартад өөрчлөлт оруулахаар төлөвлөсөн. Банкны үйлчилгээ цахимжихын хэрээр ажилтнуудын ур чадвар өөрчлөгдөх шаардлага үүсэж байгаа тул энэ өөрчлөлтийг бид судалж байна. Бид цахимжуулалтыг харилцагчид чиглэсэн болон ажилтнуудад чиглэсэн гэсэн хоёр өнцгөөс хардаг. Ажилтнуудад чиглэсэн цахимжуулалтыг идэвхжүүлэхийн тулд банкны суурь систем маш найдвартай байх шаардлагатай бөгөөд энэ чиглэлд ажиллаж эхэлсэн.

Шинэ хуультай үйл ажиллагаагаа уялдуулах асуудалд мөн анхаарлаа хандуулж байна. Тухайлбал, IPO хийх шаардлагатай болвол хэрхэн бэлдэх тухай стратегийн түвшинд яригдана. Мөн эх үүсвэрээ төрөлжүүлэхэд үргэлжлүүлэн анхаарч ажиллана. Бид LendMN, Мобиком, Ард санхүүгийн нэгдэл, Мост, 360 Файнанс, Qrau тэргүүтэй Монголын олон финтекийн системийн холболтыг хариуцаж ажилладаг. Цаашид энэ чиглэлд үйл ажиллагаагаа улам тэлэхээр төлөвлөсөн. ■

Байр суурь

Х.Алтай: Санхүүгийн зах зээлийн зохистой бүтэц бий болно

Банк, санхүүгийн салбарт хийгдэх шинэтгэлийн бодлого хөрөнгийн зах зээлтэй хэрхэн уялдаж хөгжих талаар Монголын хөрөнгийн биржийн Гүйцэтгэх захирал Х.Алтай байр сууриа илэрхийллээ.

-Хөрөнгийн зах зээл дээр шинэ төрлийн бүтээгдэхүүнүүд гарсаар байна. Сүүлийн жилүүдэд хөрөнгийн зах зээлд гарч буй өөрчлөлт, хөгжлийн үйл явцыг дүгнэн хэлнэ үү?

-Өнгөрсөн гурван жилийн хугацаа нь Монголын хөрөнгийн зах зээлийн хувьд их амжилт, сэргэлтийн үе байлаа. Тухайлбал, нийт 11 IPO, нэг нэмэлт үнэт цаас, хоёр компанийн бонд амжилттай арилжаалагдаж, нийт 97.7 тэрбум төгрөгийг татан төвлөрүүлж, зах зээлийн үнэлгээ 75 хувиар, ТОП-20 индекс 40 хувиар тус тус нэмэгдсэн.

Өнгөрсөн хугацаанд хийгдсэн онцлог ажлуудаас дурдвал, 2017 онд давхар бүртгэлийн зохицуулалтыг СЗХ-той хамтран бий болгож, Монгол Улсад хайгуулын үйл ажиллагаа явуулдаг, Торонтогийн хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй “Эрдэнэ ресурс девелопмент корпорэйшн”-ийн үнэт цаасыг давхар бүртгэсэн нь түүхэн үйл явдал болсон. Давхар бүртгэл бол манай зах зээлийг олон улсын зах зээлтэй холбох, олон улсын жишиг

стандартыг нэвтрүүлэх, зах зээлийн хөгжлийг урагшлуулах, уул уурхайн баялгийг тэгш хуваарилах зэрэг ач холбогдолтой.

Мөн 2020 оны наймдугаар сард давхар бүртгэлтэй үнэт цаасыг хил дамнуулан арилжих боломж бүрдсэн. “Эрдэнэ ресурс” компанитай адил гаднын 30 гаруй уул уурхайн компани олон улсын таван биржид бүртгэлтэй байдаг бөгөөд цаашид тэдгээр компани үнэт цаасаа МХБ-д давхар бүртгүүлж, монголчуудтай үр өгөөжөө хуваалцана гэж итгэж байна.

Мөн хөрөнгийн зах зээлд дахин нэг дэвшил гарах гэж байгааг дурдах хэрэгтэй. Өмнө нь хувьцаа, бонд гэсэн уламжлалт хоёр төрлийн үнэт цаас арилжаалагддаг байсан бол одоо хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрх гэх цоо шинэ бүтээгдэхүүн орж ирэх гэж байна. Жижиг хөрөнгө оруулагчид тус бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулснаар багц үнэт цаасанд хөрөнгө оруулж байгаатай адил бөгөөд эрсдэлээ тараан байршуулах боломж бүрдэж, тэдний эрх ашгийг хамгаалахад чухал хувь нэмэр оруулна. Нөгөө талаар зах зээлд нэн хэрэгцээтэй байгаа мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын бааз суурь бүрэлдэж буйгаараа онцлог.

Харин сүүлийн үед Ковид-19 цар тахалтай холбоотойгоор тогтмол

хүүгийн орлоготой, эрсдэл багатай бүтээгдэхүүний эрэлт өсөж байгааг харгалзан Засгийн газрын үнэт цаасны арилжааг МХБ-ээр дахин явуулах хэрэгтэй байна. Ингэснээр гадаадын хөрөнгө оруулагчдын тоог нэмэгдүүлэх, эдийн засагт гадаад валютын урсгалыг нэмэх, төгрөгийн ханшийг тогтвортой байлгах, хэт долларжилтыг сааруулах зэрэг эерэг үр нөлөөг бий болгох боломжтой.

-Банкны салбарт хийгдэх шинэтгэлийн бодлого, хөрөнгийн зах зээлтэй хэрхэн уялдаж хэрэгжих вэ? Банкны шинэтгэлийн бодлогын талаар байр сууриа илэрхийлнэ үү?

-Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөрт багтсан таван зорилтын нэг нь банкны салбарын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах, ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай банкны тогтолцоог бий болгоход чиглэсэн.

Ер нь зөвхөн банк гэлтгүй аливаа ААН үнэт цаасаа олон нийтэд санал болгон худалдсанаар тухайн компанид олон давуу тал үүсдэг. Тухайлбал, компани урт хугацаатай, хямд эх үүсвэр татсанаар компанийн ашигт ажиллагаа сайжрах, засаглалын сайн тогтолцоо бүрдэх, үйл ажиллагаа нь ил тод, нээлттэй болох, олон нийт болон хөрөнгө оруулагчдад танигдах зэргийг нэрлэж болох юм. Энэхүү шинэтгэлийн ►

► хөтөлбөрийн үр дүнд банкуудын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн бүтэц төрөлжиж, шаардлагатай эх үүсвэрийг олон нийтийн оролцоо, хяналттайгаар түргэн хугацаанд төвлөрүүлэх, засаглал сайжран харилцагч, хадгаламж эзэмшигч, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын банкинд итгэх итгэл нэмэгдэнэ. Тухайлбал, МХБ-д үнэт цаасаа бүртгүүлсэн ижил төрлийн санхүүгийн байгууллагууд болох “ЛэндМн ББСБ” ХК-ийн 2019 оны цэвэр ашиг 2017 он буюу хувьцаагаа бүртгүүлэхээс өмнөх үетэй харьцуулахад даруй 3.6 дахин, “Ард кредит ББСБ” ХК-ийн 2019 оны цэвэр ашиг өмнөх үеэс бараг хоёр дахин тус тус өссөн.

Харин хөрөнгө оруулагчдын хувьд банкуудын хувьцааг худалдаж авснаар банкны салбарын өсөлтийн үр өгөөжийг хүртэх боломжтой болно. Олон улсын жишигтэй харьцуулахад МХБ-д бүртгэлтэй санхүүгийн үйлчилгээний байгууллагуудын ашигт ажиллагаа, хөрөнгийн өгөөж зэрэг санхүүгийн үзүүлэлтүүд харьцангуй өндөр байдаг тул банкуудын хувьцаа гадаадын хөрөнгө оруулагчдын сонирхлыг татах магадлалтай юм.

-Банкны салбарт хийгдэх өөрчлөлтүүд хөрөнгийн зах зээлд хэрхэн нөлөөлөх вэ? Тухайлбал, зээлийн хүүг бууруулсны нөлөө хөрөнгийн зах зээлд ямар өөрчлөлт авчрах вэ?

-Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 21-р тогтоолоор батлагдсан “Зээлийн хүү бууруулах стратеги”-д дөрвөн чиглэл тодорхойлсны дотор банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах, банк хувьцаат компани хэлбэртэй байх талаар тусгасан. Түүнчлэн, банкны зээлээр баталгаажсан үнэт цаас, хадгаламжийн сертификат зэрэг шинэ бүтээгдэхүүнийг хөрөнгийн

Улмаар хөрөнгийн зах зээлийн цар хүрээ тэлж, санхүүгийн зах зээлийн зохистой бүтэц бий болох ач холбогдолтой. Мөн иргэд, ААН-үүд хувьцаа, Засгийн газрын бонд, компанийн бонд зэрэг хадгаламжийг орлох хөрөнгө оруулалтын өөр хувилбар хайж, хөрөнгийн зах зээлд хөрөнгө оруулах нь нэмэгдэнэ.

зах зээлд арилжихаар заасан. Эдгээр арга хэмжээний үр дүнд манай зах зээлд гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын эрэлт хэрэгцээг хангах олон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтэрч, зах зээлийн хөрвөх чадвар сайжирч, идэвхжих нөлөө үзүүлэх боломжтой. Улмаар хөрөнгийн зах зээлийн цар хүрээ тэлж, санхүүгийн зах зээлийн зохистой бүтэц бий болох ач холбогдолтой. Мөн иргэд, ААН-үүд хувьцаа, Засгийн газрын бонд, компанийн бонд зэрэг хадгаламжийг орлох хөрөнгө оруулалтын өөр хувилбар хайж, хөрөнгийн зах зээлд хөрөнгө оруулах нь нэмэгдэнэ. Санхүүгийн зах зээлд шинэ бүтээгдэхүүний эрэлт нэмэгдэхийн хэрээр компаниуд санхүүжилт татах нь улам хялбар болно.

-Санхүүгийн салбарт ийнхүү томоохон өөрчлөлт, шинэчлэлт хийгдэх нь. Тэгвэл энэ хүрээнд хөрөнгийн зах зээл дээр ойрын болон урт хугацаандаа ямар ажлууд хийгдэх вэ?

-Хөрөнгийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийн аль алийг дэмжиж байж зах зээл хөгжинө. Банкуудыг нээлттэй болгох, бонд гаргах

зохицуулалтыг сайжруулах зэрэг ажлыг амжилттай хэрэгжүүлэхийн тулд зах зээлийн эрэлт тал буюу хөрөнгө оруулагчдад таатай орчин бүрдүүлэх шаардлагатай. Энэ хүрээнд бид Т+2 систем гэх мэт дэд бүтцийн тогтолцооны шинэчлэлт хийсэн. Ингэснээр дийлэнх хөрөнгө оруулагч манай арилжааны системд онлайнаар холбогдож, арилжаанд оролцох боллоо.

Мөн анхны хамтын хөрөнгө оруулалтын сан МХБ-д бүртгэгдэж, нэгж эрхээ олон нийтэд санал болголсон. Цаашид мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдыг бий болгох талаас нь бодлогоор дэмжиж, хувийн тэтгэврийн сангуудыг бий болгож, хамтын болон хувийн сангуудыг байгуулахыг дэмжих нь зүйтэй.

Олон улсын практикт тэтгэврийн сангууд нь хөрөнгийн зах зээлд оролцсоноор хөрөнгийн зах зээлд урт хугацааны хөрөнгийн эх үүсвэрийг бий болгох, шинээр гаргасан үнэт цаасанд хөрөнгө оруулах эрэлт тасралтгүй бий болгох, хувьцааны ханш тогтвортой байх, түүнчлэн компаниудын үнэт цаас гаргах сонирхлыг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой байдаг. Тиймээс өнөөгийн тэтгэврийн тогтолцооны шинэчлэлтийг хэрэгжүүлж, хувийн тэтгэврийн сангуудыг бий болгож, хөрөнгийн зах зээлд оролцох боломжийг нээх талаар холбогдох талуудтай хамтран ажиллаж байна.

Эцэст нь, хөрөнгийн зах зээлд чанартай сайн бүтээгдэхүүнүүд байх хэрэгтэй учраас цаашид чанарт анхаарч, бүртгэлийн шалгуур шаардлага хангахгүй байгаа эсвэл тайлагнал, засаглал муутай компаниудыг бүртгэлээс хасаж биржийн бүртгэлийг цэгцлэх, СЗХ-той хамтарч тайлагнал, засаглалын стандарт, шаардлагуудыг шинэчлэн тогтоох, компаниудаар мөрдүүлэх чиглэлд үе шаттай арга хэмжээ авч байна. ■

Байр суурь

Д.Баярсайхан: Шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ гаргах чиглэлд анхаарч ажиллана

Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга Д.Баярсайхантай хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийн чиг хандлагын тухай ярилцлаа.

-Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөртэй хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийг хэрхэн уялдуулж ажиллах шаардлагатай байна вэ? Ямар өөрчлөлт, зохицуулалт хийхээр төлөвлөж байна вэ?

-УИХ-аар Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг одоо хэлэлцэж байгаа. Энэ хуулийн төсөлд арилжааны банкныг зөвхөн нээлттэй хувьцаат компанийн хэлбэртэй байх, аливаа этгээд дангаар болон холбогдох этгээдийн хамтаар банкны саналын эрхтэй хувьцааны 20-иос дээш хувийг эзэмшихийг хориглох, банк татан буулгах үед төлбөр барагдуулах дараалалд өөрчлөлт оруулж банкны жижиг хувьцаа эзэмшигч, хадгаламж эзэмшигчийн эрхийг хамгаалах зэрэг зохицуулалтыг тусгасан. Уг хуулийн төсөл батлагдсанаар банкны мэдээлэл, тайлагнал, үйл ажиллагаа ил тод болох, хяналтын тогтолцоо сайжрах, хувьцаа эзэмшлийн бүтэц, удирдлагын төвлөрлөөс үүсэх эрсдэл буурах зэрэг эерэг үр дүн гарахаас гадна хөрөнгийн зах зээлийн хөгжилд томоохон түлхэц болох нь дамжиггүй юм. Банк нээлттэй компани болсноор хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн үнэлгээ багаар

бодоход 3-4 дахин нэмэгдэх боломжтой бөгөөд хөрвөх чадвар мөн нэмэгдэнэ гэж харж байна. Түүнчлэн банкнаас хамааралтай манай улсын санхүүгийн салбарт хөрөнгийн зах зээлийн эзлэх хувь нэмэгдэх юм.

Хэдийгээр банк нь Монголбанкны хяналтан дор үйл ажиллагаагаа явуулдаг зохицуулалттай этгээд боловч олон нийтэд хувьцаагаа арилжаалдаг нээлттэй компани болсноор үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх шаардлагатай болж Санхүүгийн зохицуулах хорооны зохицуулалтанд давхар хамрагдах юм. Хороо нь санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, хөрөнгө оруулагч, үйлчлүүлэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах гол чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг байгууллагын хувьд хөрөнгө оруулагчдын эрх ашиг, ялангуяа жижиг хувьцаа эзэмшигчдийн эрхийг хамгаалах, оролцоог хангах чиглэлд онцгой анхаардаг. Энэ ч утгаараа банкны зохицуулалтад шаардлагатай өөрчлөлт оруулахад Монголбанктай нягт хамтран ажиллах бөгөөд холбогдох журмыг хамтран батлахаар тусгасан.

-Зээлийн хүүг бууруулах стратегийн хүрээнд Хороо ямар үүрэг хүлээж байна вэ?

-Стратегийн 20 арга хэмжээг СЗХ дангаар болон хамтран хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн бөгөөд банк бус санхүүгийн байгууллагуудын салбарын

хувьд зээлийн эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах, зээлийн хүүгийн хязгаарыг тогтоох, зээлдэгчдийн эрсдэлийг бодитой үнэлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх болон цахимжилтыг эрчимжүүлэх зэрэг ажил тусгагдсан. Мөн хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, өрсөлдөөнийг бий болгож санхүүжилтийн зардлыг бууруулах чиглэлээр тодорхой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

-Энэ стратегитай уялдуулан хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх чиглэлд ямар ажил хийхээр төлөвлөж байна вэ?

-Зээлийн хүүг бууруулах стратегийн дөрөвдүгээр хэсэгт хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, өрсөлдөөнийг бий болгож санхүүжилтийн зардлыг бууруулах цогц арга хэмжээ хэрэгжүүлэхийг Сангийн яам, СЗХ, Монголбанкинд үүрэг болгосон. Үүнд хөрөнгийн зах зээлийн дэд бүтцийн байгууллагуудын шимтгэл, хураамжийг бууруулж, үнэт цаас гаргагч, хөрөнгө оруулагчдад татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлж, дэмжих, компанийн өрийн хэрэгсэл гаргах зах зээлийн эрх зүйн орчныг сайжруулж, биржийн бус зах зээлийг хөгжүүлэх, үндэсний хөгжилд шаардлагатай төсөл хөтөлбөрийг нийтийн өмчлөл бүхий сангаас хөрөнгийн зах зээлээр дамжуулан санхүүжүүлдэг байх эрх зүйн орчныг бий болгох, ►

▶ банк хөрөнгийн зах зээлд оролцох зохицуулалтыг олон улсын жишигт нийцүүлэн зээлийн бус хэлбэрээр санхүүжилт олгох нөхцөл бүрдүүлэх зэрэг ажил багтсан. Эдгээр арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр Монголбанк, төрийн болон төрийн бус байгууллагууд, зах зээлийн дэд бүтцийн болон мэргэжлийн байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулсан ажлын хэсэг байгуулж нарийвчилсан төлөвлөгөө боловсруулан ажиллаж байна.

Мөн стратегийн хүрээнд үнэт цаасны бүртгэл, арилжааны шимтгэл хураамжийн судалгаа хийж дэд бүтцийн байгууллагуудын системийг шинэчлэх, шимтгэл хураамжийг бууруулах санал боловсруулж батлуулах, хөрөнгийн зах зээлийн оролцогч талуудын татварын төрөл болон төлөлтийн талаарх мэдээлэл цуглуулах, олон улсын туршлагыг судалж холбогдох хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулахаар төлөвлөсөн.

Цаашилбал, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх чиглэлд биржийн бус зах зээлийн ерөнхий журмын төслийг боловсруулж батлах, зохицуулагч байгууллага болон арилжаа эрхлэх байгууллагын үнэт цаасны бүртгэлийн журмын зохицуулалтыг олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэх, үнэт цаас гаргагчаас хараат бус байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн журмын зохицуулалтыг боловсруулж батална. Мөн нийтийн өмчлөл бүхий сангийн хөрөнгөөр хөрөнгө оруулдаг олон улсын туршлагыг судалж, холбогдох хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийн санал боловсруулахаар төлөвлөсөн. Арилжааны банкны хөрөнгийн зах зээлд оролцдог олон улсын стандартыг судалж, холбогдох хууль болон зохистой харьцааны журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслийг боловсруулах ажлын хэсэгт

Монголбанк, Банкны холбооны төлөөллийг оролцуулан ажиллаж байна.

-Хөрөнгийн зах зээлийг идэвхжүүлэхэд санхүүгийн ямар хэрэгслийг нэвтрүүлэх эсвэл хөгжүүлэх шаардлагатай вэ?

-Хөрөнгийн зах зээл гэдэг бусад зах зээлтэй адил эрэлт нийлүүлэлт, дэд бүтцийн уялдаа, хөрөнгө оруулагчдын бүтэц, төрийн зохицуулалт хяналтыг агуулсан цогц систем юм. Тиймээс ч зээлийн хүүг бууруулах стратегид шинэ бүтээгдэхүүн, дэд бүтэц, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагч, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татахад чиглэсэн санхүүгийн хөшүүргүүдийг цогцоор шийдвэрлэх бодлогын арга хэмжээг тусгасан.

Хорооноос цаашид компанийн бондын анхдагч болон хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлэх, аж ахуйн нэгжүүд арилжааны банкны зээлийн санхүүжилтээс гадна хөрөнгийн зах зээлд бонд гаргах замаар шаардлагатай санхүүжилтийн эх үүсвэрийг татах боломжийг бүрдүүлэх чиглэлээр биржийн болон биржийн бус зах зээлийг хөгжүүлэхээр ажиллаж байна. Мөн хувьцааны хоёрдогч зах зээлийн арилжааг нэмэгдүүлэх санхүүгийн хөшүүргүүд болох зах зээл үүсгэгч, хувьцаа зээлдэх, зээлдүүлэх харилцааг бий болгох, өмчлөх эрхийн бүртгэлийг олон улсын жишигт нийцүүлэн үнэт цаасны номинал дансны зохицуулалтын орчныг бүрдүүлэх журмын төслүүдийг боловсруулсан.

2020 он гарснаас хойш хөрөнгийн зах зээлд шинээр бий болж буй бүтээгдэхүүн болох хамтын хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрх, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасыг онцлох нь зүйтэй. Хорооноос энэ онд биржээр арилжаалагддаг анхны хамтын сангийн нэгж эрхийг бүртгэж, анхдагч зах зээлд арилжаалах зөвшөөрлийг олгосон бол банк бус санхүүгийн

салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг компаниудын зээлийн багцад суурилсан хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасыг олон нийтэд арилжаалах зөвшөөрөл олгохтой холбоотой хүсэлтийг хянаж байна. Түүнчлэн, Ашигт малтмалын тухай хуульд стратегийн ач холбогдол бүхий ордын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшиж байгаа этгээд хувьцааныхаа арваас доошгүй хувийг Монголын хөрөнгийн биржээр арилжина гэж заасан ч хэрэгжүүлдэггүй. Үүнээс гадна Засгийн газрын бонд гаргах хэрэгтэй. Үүнийг зөвхөн төсвийн цоорхойг нөхөх хэрэгсэл гэж харах нь түгээмэл. Гэтэл Засгийн газрын бонд нь зах зээлийн суурь хүүг тогтоодог гол бүтээгдэхүүн. Өмнөх туршлагаас харахад бондоор дамжин олон улсын сан, хөрөнгө оруулалтын банкуудын мөнгө орж ирдэг тул зайлшгүй хэрэгтэй бүтээгдэхүүн юм.

-Банкны салбарын реформын үр дүнд банкнаас бусад санхүүгийн салбарын хөгжил ойрын хугацаанд хэрхэн өөрчлөгдөнө гэж үзэж байна вэ?

-Санхүүгийн салбарын уламжлалт бүтэц өөрчлөгдөж байгаа учраас хууль эрх зүйн зохицуулалтыг цаг үетэйгээ нийцүүлэн өөрчлөх шаардлага гарч байна. Энэ хүрээнд холбогдох хууль, журмуудад өөрчлөлт оруулахаар ажиллаж байна. Саяхныг хүртэл ББСБ-ууд өөрийн хөрөнгөөр иргэдэд зээл олгодог нэгж байсан бол өдгөө гурван ч ББСБ хувьцаат компани буюу олон нийтээс санхүүжилт татаж зээлийн үйлчилгээ үзүүлдэг болсон. Эдгээр байгууллагын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ 2016 онд 440.7 тэрбум төгрөг байсан. Харин Хорооноос энэхүү хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргаснаар энэ оны эхний хагас жилийн байдлаар 2.2 дахин өсөж 977.3 тэрбум төгрөгт ▶

► хүрсэн. Бодлогын энэ шийдвэр нь эдгээр байгууллагын чадавх, цар хүрээ, хүртээмжийг өргөжүүлэх, харилцагчид, үйлчлүүлэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах зэрэг олон талын ач холбогдолтойн дээр эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах замаар зээлийн хүүг бууруулахад эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ гэж үзэж байгаа. Сүүлийн жилүүдэд энэ салбарт финтекийг өргөнөөр нэвтрүүлсэн

бөгөөд 2020 оны хагас жилийн байдлаар 11 ББСБ аппликейшнаар дамжуулан зээл олгожээ.

Финтек ашиглан зээл авсан харилцагчдын тоо нийт зээлдэгчдийн 63.2 хувийг эзэлж байгаа нь салбарын зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж байна. Мөн ломбардын зах зээлийг хумих чухал ач холбогдолтой. Технологид суурилсан санхүүгийн

үйлчилгээ санал болгож буй ББСБ-уудын зээлийн жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшин салбарын дунджаас 0.2 пунктээр өндөр байгаа нь энэ төрлийн үйл ажиллагаанд их хэмжээний гарааны хөрөнгө шаарддагтай холбоотой. Цаашид эдгээр байгууллага хөрөнгө оруулалтаа нөхөж, салбарын өрсөлдөөн нэмэгдсэнээр зээлийн дундаж хүү буурах боломжтой. ■

Жийн-Паскаль Нгану: Төв банкны хараат бус байдлыг сайжруулах нь шинэтгэлийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд чухал

Дэлхийн Банкны Ахлах эдийн засагчтай ярилцлаа.

-УИХ-аас баталсан “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги” болон Монголбанкнаас хэрэгжүүлэх гэж байгаа банкны салбарын шинэтгэлийн хүрээнд ирэх жилүүдэд манай улсын банк, санхүүгийн салбарт бүтцийн томоохон өөрчлөлтүүд гарах гэж байна. Нөгөө талаар, цар тахлын дараа эдийн засаг сэргэхэд банк санхүүгийн салбарын нөлөө, оролцоо өндөр тул шинэчлэлийг тун болгоомжтой хийхийг зарим эдийн засагч анхааруулж байгаа. Иймд энэ шинэчлэлийг санхүүгийн тогтолцоог доголдуулахгүйгээр хийхэд юуг анхаарах вэ?

-Ковид-19 цар тахлын нөлөөгөөр эдийн засгийн идэвхжил эрчтэй саарч энэ онд агших, зээлийн чанар муудах, ялангуяа бизнесийн зээлийн чанар муудах хандлагатай байгаа нь банкны салбарын эмзэг байдлыг улам нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй байна. Бодлого боловсруулагчдын зүгээс ч банкны салбарын шинэчлэлийг эрчимжүүлэхэд анхаарч байгаа нь ажиглагдлаа.

Үүний тулд, 1) шинэчлэлийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх Монголбанкны

нөөц боломжид анхаарч, тэр дундаа хяналт шалгалттай холбоотой хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг арилгахын тулд Банкны тухай болон Төв банкны тухай хуулийг эргэн харж, төв банкны хараат бус байдал, засаглал, шийдвэр гаргах процесс, мөн хянан шалгагч нарын хууль эрхзүйн дархлаа, хамгаалалтыг сайжруулах; 2) алдагдалтай ажиллаж буй зарим банкныг анхаарч, арилжааны банкуудын бизнесийн загварыг эргэн харах; 3) банкуудын ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх замаар засаглалыг нь сайжруулах; 4) Төв банкны тухай хуульд заасны дагуу төсвийн шинжтэй арга хэмжээг санхүүжүүлэхгүй байх зэрэг асуудлыг сайтар анхаарах нь зүйтэй.

-Банкуудын хувь эзэмшлийг олон болгоход нэг хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг банкны нийт хувьцааны 20

хувиас хэтрүүлэхгүй гэдэг шаардлага тавьж, нээлттэй хувьцаат компани болгохоор хуульд өөрчлөлт оруулж байна. Үүнийг амжилттай хийсэн олон улсын туршлагаас хуваалцана уу?

-Банкуудын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ банкуудын засаглалыг сайжруулах чиглэлийг орхигдуулахгүй байх, зөв хослуулахад анхаарах нь зүйтэй. Дэлхийн банкнаас сүүлд гаргасан “Монгол Улс: Уул уурхай ба Оюун ухаан” сэдэвт тайланд дурдсанчлан, банкны хувь эзэмшлийн төвлөрөл нэмэгдэх тусам засаглалын чанар муудаж, бизнесийн үр ашиг төдийлэн сайжирдаггүйг анхаарах нь зүйтэй.

Тайланд дурдсанчлан, Монголын банкуудын засаглалыг сайжруулахад тэдгээрийн бизнесийн загвар, процедур, удирдлагын мэргэжлийн ур чадвар, судалгаа шинжилгээнд суурилсан шийдвэр гаргалт, захирлуудынх нь хараат бус байдал, мөн дотоод хяналт, удирдлагын тогтолцоо зэрэгт сайтар анхаарах нь зүйтэй юм. Түүнчлэн, зөвхөн банкны салбараар зогсохгүй хөрөнгийн зах зээлийн засаглалыг ч сайжруулах нь чухал ач холбогдолтой. ■

Ц.Батсүх: Зээлийн хүү бол эдийн засгийн нөхцөл байдлыг хамгийн сайн илэрхийлэгч

СЭЗИС-ийн багш, эдийн засгийн ухааны доктор

-Банкны секторын шинэтгэлийн хөтөлбөрийн хүрээнд банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах зорилтын талаар та ямар бодолтой байна вэ?

-Арилжааны банкууд олон нийтийн хөрөнгийг эргэлтэд оруулдаг гэдэг утгаараа олон нийтийн компанийн зарчмаар ажиллах нь зөв гэсэн үндсэн санааг эл хөтөлбөрт тусгасан. Нөгөө талаас, цөөн өмч эзэмшигчтэй тул томоохон зээлийн шийдвэрийг хэдхэн хүн гаргадаг, тусгай хадгаламж эдлэх зэргээр иргэдийн мөнгийг өндөр өртөгтэй татах асуудал гардаг. Иймд олон нийтийн өмчийг эрсдэлд оруулахгүй гэдэг өнцгөөс нийтийн хяналттай байх нь зөв.

Гэхдээ төвлөрлийг бууруулахдаа шууд бус шат дараатай арга хэмжээ авах хэрэгтэй. Тухайлбал, хугацаа зааж хувь эзэмшлийг тодорхой хэмжээнд хүргэх шаардлага тавих зарчмаар явбал 3-4 жилийн дараа эерэг үр дүн гарах бололцоотой. Хувь эзэмшигчид зохион байгуулалтад орж, удирдлага нь жигдрэх хүртэл хугацаа орох тул аажуу явуулах нь зөв гэж бодож байна.

-Зээлийн хүү бууруулах стратегийн хэрэгжилтэд макро эдийн засгийн тогтворгүй байдал болон цар тахал зэрэг сөрөг хүчин зүйл хэрхэн нөлөөлөх вэ? Стратегийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилт хэр бодитой гэж бодож байна вэ?

-Зээлийн хүү нь чөлөөтэй тогтож байхдаа эдийн засгийн нөхцөлийг

илэрхийлдэг хамгийн сайн үзүүлэлт болдог. Тэгэхээр зээлийн хүү өндөр байгаа нь Монгол Улсын эдийн засаг ямар байдалтай байгааг харуулж байна.

Зээлийн хүү буурах хамгийн гол нөхцөл нь макро эдийн засгийн загварыг өөрчлөх юм. Манай эдийн засгийн бүтэц, гаднаас хараат байдал зэрэг бүхий л үйл ажиллагаа өөрчлөгдсөнөөр зүй тогтлоороо буурах боломжтой. Зээлийн хүү буурахад саад болж буй суурь хүчин зүйл бол манай улсын макро эдийн засгийн тогтворгүй байдал болон орлогын ялгаатай байдал.

Эдгээр асуудал цэгцэрч байж тогтвортой байдал үүснэ. Зээлийн хүүгийн дээд хязгаарыг хүчээр тогтоож болох ч цаанаа илүү хор уршигтай. Тааз үнийг тогтоох нь иргэд өндөр үнэтэй зээлийг албан бус салбараас авах, хээл хахууль нэмэгдэх нөхцөлийг бүрдүүлдэг. Тэгэхээр бид урт хугацаанд зах зээлийн зарчмаар эрүүл явах уу, эсвэл үр дүн харж богино хугацаанд өөрчлөлт хийгээд эцэст нь айхтар өвчинтэй үлдэх үү гэдгээ бодолцох ёстой.

Сүүлийн хэдэн жилийн эдийн засгийн хөгжлийг харахад зээлийн хүү буурах тренд ажиглагдаж байгаа ч илүү хурдтай явуулахын тулд биднээс асар их хүчин чармайлт шаардлагатай. Төв банкны санал болгож буй репо санхүүжилт нь хадгаламжийн хүүтэй өрсөлдөхүйц эх үүсвэрийг банкны салбарт олгож байна. Үүнийг Төв банк өөрийн арга хэрэгслийнхээ хүрээнд зах зээлийн нөхцөлөөр зээлийн хүүг

бууруулах механизмыг олсон гэж би дүгнэж байна.

-Макро эдийн засгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлж буй гол хүчин зүйл юу байна вэ?

-Манай эдийн засгийн бүтэц хэдхэн салбараас бүрддэгээс гадна ногоон биш байна. Өдгөө улс орнууд бүтээлч салбар, байгальд ээлтэй технологид тэмүүлж байхад бид яг эсрэгээрээ. Дараагийн хүчин зүйл бол бидний гадаад шокд өртөмтгий байдал. Гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалт бараг нэг улсаас хараат байгаа нь эмзэг байдал үүсгэж байна. Нэг улсаас татах хөрөнгө нийт хөрөнгө оруулалтын тодорхой хувиас хэтрэхгүй гэхчилэн заасан байдаг ч биелүүлдэггүй.

Монгол Улс хөгжлийн бодлогоор дутаагүй. Гол асуудал нь бодлогынхоо хэрэгжилтэд хяналт огт тавьдаггүй. Гаргасан хөтөлбөрийнхөө үр дүнг өөрсдөө хянаж сайн дүн тавиад байдаг. Тэгэхээр бидэнд хөндлөнгийн хяналтын механизм хэрэгтэй. Төр ба хувийн хэвшил гэсэн хоёр туйлын хооронд хурдан маневр хийх чадвартай олон нийтийн байгууллагууд хэрэгтэй байна. Манай улсад олон нийтийн байгууллагууд иргэдийн дуу хоолойг хүргэх үндсэн үүргээ гүйцэтгэж огт чаддаггүй. Хэрэв тэд мэргэжлийн түвшинд ажиллаж чадвал хамгийн сайн хяналтын механизмыг бий болгоно. Гурван тулгуурт энэ бүтэц бол хөгжлийн эдийн засгийн гол жор юм. ■

Ц.Мөнхбаяр: Банкны салбарт төрийн зохицуулалт зайлшгүй хэрэгтэй

Монголбанкны Мөнгөний бодлогын хорооны гишүүн

-Банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөрийн хүрээнд тавьсан зорилтын талаар та ямар байр суурьтай байна вэ?

-Банкны шинэчлэл яагаад чухал вэ гэвэл гурван үндсэн шалтгаантай. Нэгдүгээрт, банкны хямрал эдийн засгийн маш их зардалтай. ОУВС-ийн судалгаагаар сүүлийн 30 жилийн банкны хямралын төсвийн шууд зардал нь ДНБ-ний 16 хувьтай, эдийн засгийн өсөлтөд үзүүлсэн нөлөөлөл нь ДНБ-ний 23 хувьтай тэнцэж байна. Иймд энэ салбар эрүүл байх ёстой. Хоёрдугаарт, эдийн засгийн аливаа хүндрэлийн ачаалал нь банкны салбарт ирдэг. Нэг банк дампуурахад бүхий л эдийн засагт цочрол өгдөг. Системийн хэмжээний банкныг “Too Big to Fail” ч гэж хэлдэг. Тэгэхээр энэ салбар эрсдэл даах чадвартай байх хэрэгтэй. Гуравдугаарт, олон нийтийн хөрөнгийг татаж, санхүүгийн зуучлалын бизнес хийдэг учраас маш хариуцлагатай онцгой бизнес. Тиймээс тус салбарт төрийн зохицуулалт зайлшгүй хэрэгтэй. Иймд Монголбанк олон улсад мөрддөг Базелийн стандартыг үе шаттай нэвтрүүлж байна. Үүнд анхаарах ёстой нэг асуудал нь уг стандартыг хэр далайцтай, үр ашигтайгаар хөтөлбөртөө тусгасан бэ гэдэгт оршино.

Хэдий бодлого нь тодорхой боловч хэрэгжилт удааширдаг гол шалтгаан нь банкны салбарт улс төрийн нөлөө их байдагтай холбоотой. Олон талын эрх ашиг ард нь байдаг учраас шийдвэр гаргалт зөвхөн Төв банк эсвэл

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос шалтгаалдаггүй. Нөгөө талаас, банкны салбар нь зөвхөн бизнесийн бус нийгэм-эдийн засгийн чухал салбар. Тэгэхээр энэ салбарт реформ зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд үүнд шаардагдах бодлогын баримт бичгийн хүрээнд ажил явж байгаа.

-Хөтөлбөрийн хүрээнд тавьсан хяналт шалгалтын шинэ аргачлал нэвтрүүлэх зэрэг зарим шаардлага арилжааны банкуудын эсэргүүцэлтэй тулгарч байна.

-Аливаа хяналт шалгалтын ажил нь банкны хувьд нэмэлт зардал болдог. Энэ утгаараа бизнесийн нэгжийн хувьд дургүйцэх нь зөв. Нөгөө талаас хяналт шалгалт хийхгүй бол үүнд гаргах зардлаас илүү их хэмжээний нийгэм-эдийн засгийн зардал гарах эрсдэлтэй. Эдгээр шаардлага, стандартыг нэвтрүүлж буй гол зорилго нь болзошгүй эрсдэлээс хамгаалахад нь банкны салбарынханд туслах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад оршдог. Олон нийтийн эрх ашиг яригддаг учраас бизнесийн бусад салбараас илүү их хариуцлагыг тус салбар хүлээдгийг мартаж болохгүй.

-Зээлийн хүү бууруулах стратегийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилт хэр бодитой гэж та үзэж байна вэ?

-Зээлийн хүүг бууруулахад Төв банкнаас илүү Засгийн газрын оролцоо чухал. Санхүүгийн дэд бүтцийг сайжруулах, хууль эрх зүйн орчныг шинэчлэх, макро эдийн

засгийн тогтвортой байдлыг хангах, валютын нөөц бүрдүүлэх зэрэг нь Засгийн газрын үүрэг. Иймд зөв бодлогын хүрээнд хамтын ажиллагааг сайн хэрэгжүүлсэн нөхцөлд зээлийн хүүг зорилтот түвшин хүртэл бууруулах бүрэн боломжтой.

-Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад сөргөөр нөлөөлж буй гол хүчин зүйл юу вэ?

-Саяхан Дэлхийн банкнаас гаргасан тайлангаас харахад манай эдийн засагт сүүлийн хэдэн жилд томоохон өөрчлөлт гараагүй, нөгөө л асуудлууд яг хэвээрээ байгааг дурджээ. Олон улсын байгууллагууд гурван зүйлийг онцолж байна. Нэгдүгээрт, эрүүл мэнд, боловсролын салбарын үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, институцын чадавхийг бэхжүүлэх, макро эдийн засгийн орчныг тогтворжуулах зэрэг суурь асуудал багтана. Хоёрдугаарт, хөдөлмөрийн зах зээлийн үр ашиг, хөрөнгө оруулалтын боломжийг нэмэгдүүлж, технологийн үзүүлэлтийг хангаснаар бүтээмж, эдийн засгийн үр өгөөж нэмэгдэн эдийн засгийн чадавхаа бүрэн ашиглана. Гуравдугаарт, инновацыг нэвтрүүлж, эдийн засгаа төрөлжүүлэн тэлэх. Энэ мэтчилэн суурь асуудлаа шийдсэн тохиолдолд эдийн засгийн хөгжил аяндаа явагдана. Гэхдээ эдгээр реформыг хийхдээ огцом бус суурь судалгаатай, явцын хяналттай, эхэлсэн цэгээсээ ухралгүйгээр алхам алхмаар тууштай хийх нь чухал байна. ■

The artistry of Japanese craftsmanship

PRESAGE

SEIKO

SINCE 1881

Seiko Boutique 1 | Naran Plaza, 4th floor, Chingis avenue-29
Seiko Boutique 2 | Naran Mall, 2nd floor, Seoul street-42/1
Seiko Boutique 3 | Naran Point, Khuvisgalchid street-9
Seiko Boutique 4 | Naran center, Enkhtaivan avenue

Tel: 8080-4593
Tel: 8809-9991
Tel: 9930-9334
Tel: 8810-1691